



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

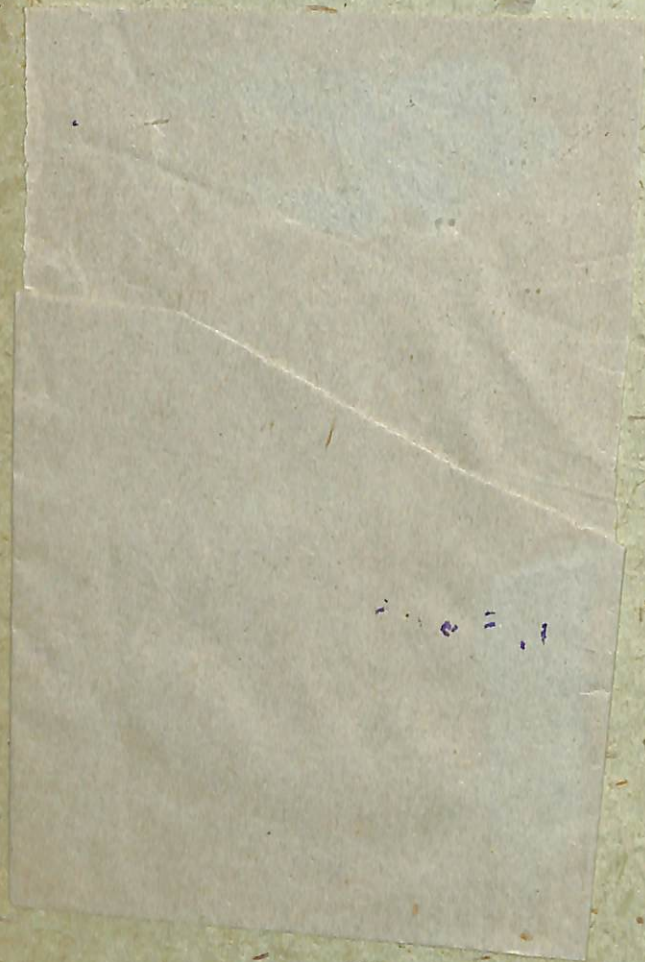
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Գ. Սեփարյան
Ամսվ. Ներք. 1905

891.99

Ն. 94



891.992-7

U-94

6 NOV 2011

ԳԱՅՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՋՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԵՐՐՈՐԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուղղւած

Թ Ի Փ Լ Ի Զ

ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՄՆ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ
ՊՈՒՂԳԻՆԵԱՆ ՓՈՂՈՑ, 12

—
1905

100 100 100

111

100 100 100

100 100 100

100 100 100
100 100 100
100 100 100

11

1184

796

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Առաջին անգամ ներկայացրել են թատերասերները՝ Թիֆ-
լիզի Արքունական թատրոնում, 1890 թուի Յունուարի
29-ին, յոգուտ Հայոց Գրամատիկական Ընկերութեան:

391.99
U-94

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՋՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ՀԵՂԻՆ ԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ուղղած

Թ Ի Փ Ղ Ի Զ

ԱՐԱԳԱՏԻՊ ՄՆ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ
ՊՈՒՂԳԻՆԵԱՆ ՓՈՂՈՑ, 12

1905

1008
38254

93554083

... 93554083 5700 5440408350800

93554083 5700

93554083 5700 5440408350800

93554083 5700

93554083

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 26 Апрель 1905 г.

93554083

ՏԻԿԻՆ ՍՈՓԻԱ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻՆ

Անգրագական իմ Սօֆի.

«Ամուսիններ» կատակերգութեանս
բնագիրը ևս նոյնիւնքի Բեզ՝ մեր ամուսնո-
թեան քսանեանիկամայ տարեդարձին:

Այժմ, հասարակաց սեպհականութիւն
դարձնելով այս երկը, ևս թող և՛ տալիս
ինձ վերադին Բո անարատ անուանով զար-
դարել տան:

Թող Բո մարտի կենցաղը պաշտպանե
գրողածքիս խնամուն ու նպատակը ևս
թող Բո բարեկրթութեան ձառագայթը
ռուսագարդի այն պատկերները, որ ևս
նկարագրել և՛ արտ մեջ:

Ըն Դարբիէ:

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐՍ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Թիֆլիզի թատրոն, 1890 թ. Յունուարի 29-ին:

ԳՈՐԾՈՎ ԱՆՁԻՆՔ

ԱՐԿԱԴԻ ՍԱՄՍՈՆԵԱՆ, նշանաւոր
պաշտօնեայ Պ. Պ. ՔԱԼԵՆԹԱՐԵԱՆ
ՄԱՐԳԱՐԻՏ, նրա կինը Օր. Ե. ՆԱԶԱՐԵԿԵԱՆ
ԱՔԷԼ ՄԱՍՏԱԿԵԱՆ, Սամսոնեանի
ստորադրեալ Պ. Ա. ՄԱՆԴԻՆԵԱՆ
ԷԼԻԶ, նրա կինը Օր. Չ. ԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԴՈՒՅԻ ՎԱՐՎԱՌԵԱՆ, այլի կին. Տ. Մ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
ՀԵՂԻՆԷ - ԱՆԹԱՌԱՄ, որը աղջիկ,
վարժուհի Տ. Հ. ԱԻԹԱՆԳԻԼԵԱՆ
ԱՐՏԱԶԷՍ ԱՐԱՄԵԱՆ, սպայ Պ. Վ. ՄԱՄԿՈՆԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ ԶԻՐԱԿԵԱՆ, գիւղատնտես Պ. Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ *)
ՍԷՍԻԼ, աղախին Օր. Մ. Մ. - ԱՍԻԼԵԱՆ
ԱՆԱՀԻՏ, մի ուրիշ աղախին Օր. Ս. ՀԷՋՈՒԲԵԱՆ
ՍՊԱՍԱՒՈՐ Պ. Դ. ՄԻՐԱՂԵԱՆ

Առաջին արարուածը կատարւում է «Ժողովարանի» այգում,
երկրորդն ու երրորդը Սամսոնեանի տանը, իսկ չորրորդը
Մարգարտի եւ Հեղինէի կացարանում:

Անցքը պատմում է թիֆլիզում:

*) Այստեղ բաց են թողնւում երկու խումբ օրիւրդներ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԱՆՅ ՀԱՍՍԱԿԸ

Արկաղի՝ 42 տարեկան:

Մարգարիտ՝ 25 տ.

Արէլ՝ 50 տ.

Էլիզ՝ 27 տ.

Վարդուհի՝ 30 տ.

Հեղինէ՝ 22 տ.

Արտաշէս՝ 30 տ.

Լևոն՝ 28 տ.

Գալիանէ՝

Լուսիկ՝ 20—22 տ.

Աստղիկ՝

Անուշ՝

Նունուշ՝ 18—20 տ.

Հռիփսո՝

Սէսիլ՝ 20 տ.

Անահիտ՝ 30 տ.

Սպասաւոր՝ 45 տ.

Ամենքն էլ եւրոպական հագուստներով:

և նրանց զերականաւորն անունները, որոնք հետեւեալներն են.

ԳԵՅԻԱՆԷ	մի խումբ	... 0ր. Վ. ՂՈՒԼԻՋԱՆԵԱՆ
ԼՈՒՍԻԿ		... 0ր. Ս. ՀԵՏՈՒՐԵԱՆ
ԱՍՏՂԻԿ	օրէորդներ	... 0ր. Ե. ՍՈՒՐԳՈՒՆԵԱՆ

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Բեմը ներկայացնում է «Թիֆլիզի ժողովարանի» այգին ընտանեկան երեկոյթի ժամանակ: Աջ ու ձախ, ծառերի տակ, նստարաններ. խորքումը ուտօնդ, ուր ժամանակ առժամանակ պարում են:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԷԼԻԶ, ԱՐԿԱԴԻ, զալիա ևն ձախ*) կողմից:

ԷԼԻԶ

Ինչպէս տեսնում եմ, դու մշ միայն կնոջդ ես խարում, այլ ինձ էլ ես խարում, պարոն:

ԱՆՈՒՋ

ՆՈՒՆՈՒՆ

ՀՈՒՓՍՈ

մի ուրիշ խումբ	... 0ր. Մ. ԲՈՒՂԴԱՆԵԱՆ
	... 0ր. Ս. Մ.-ԱՍԻԼԵԱՆ
օրէորդներ	... 0ր. Ն. ՂԱՆՈՒՄԵԱՆ

Տես առաջին արարուածի Զ-ը տեսիլի սկզբում և զբերի վերջում զետեղած ծանօթութիւնները:

*) Աջ, ձախ՝ պէտք է ընդունել միշտ հանդիսականների զիբբից նայելով:

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԱՐԿԱԴԻ

Մեղք չէ՛ հողուղ, որ այգալէս ես խօսում:

ԷԼԻՁ

Ուղիղ խօսելը որ մեղք է, ուրեմն քո արարմունքը արդար կը լինի, համ:

ԱՐԿԱԴԻ

Կարելի է չատ էլ մեղաւոր եմ, բայց քո առաջ, էլիզ, երկինք վկայ, միշտ արդար եմ եղել:

ԷԼԻՁ

Ինչպէս այսօր. գիտեմ, գիտեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Այսօր էլ, վաղն էլ, միշտ և յաւիտեան:

ԷԼԻՁ

Սո՛ւս, սո՛ւս. այսօր էլ, վաղն էլ, միշտ և յաւիտեան սուտ ես իմ առաջ, սուտ, միշտ սուտ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հոգեակս:

ԷԼԻՁ

Ճշմարիտն ասա. այս գիշեր այդ խօսքը քանի անգամ ասացիր նրան... Դու կարծում ես շտեմայ...

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ, ի՞նչ...

ԷԼԻՁ

Անիրա՛ւ:

Նստում է ձախ կողմը:

ԱՐԿԱԴԻ, նստելով մօտը:

Էլի՛ր:

ԷԼԻՁ

Թե-թեի տուած որ գնում էիք այս ըստէիս...

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ կայ որ...

ԷԼԻՁ

Եթէ մարդավարի գնայիք, ի հարկէ ոչինչ. բայց այնպէս կալել էիք մէկ մէկու, որ ձեր տեղը ես էի ամաշում այսքան բազմութեան մէջ... Միայն մէկ պաշն էր պակաս. էլ ինչին էիք նպատում:

ԱՐԿԱԴԻ

Է՛հ, զարմանալի կին ես, ճշմարիտ:

ԷԼԻՁ

Չը՛մ, անօրէն, թող մէկ էլ տեսնե՛մ:

Հովհարով սպառնում է:

ԱՐԿԱԴԻ

Դա՛ւ, լա՛ւ, դու ինձ ան ասա՛ ընթրիքը հօ միա-սին ենք ուտելու այստեղ:

ԷԼԻՁ

Եթէ արժան կը համարես, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Հերիք է, խնդրում եմ:

ԷԼԻՁ

Ինչի՛, կարելի է նրա հետ աւելի անուշ է թուում քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ

Եթէ չես վերջացնելու, գիշեր բարի:

Կամենում է գնալ:

ԷԼԻՁ, բռնելով:

Լա՛ւ, լա՛ւ, այս մէկ անգամ ներում եմ. համեցէք ընթրենք միասին... Բայց կինդ ինչ կ'ասէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ պիտի ասէ:

ԷԼԻՁ

Այս քանի ժամանակ է հետո թթուած է, չգիտեմ՝ ինչ եմ արել:

ԱՐԿԱԴԻ

Է՛հ, դու նրա կապրիզներին ինչ ես ուշք դարձնում:

ԷԼԻՁ

Ա՛խ, Արկադի, այդ ինչ ես տեսնում: Ես նրան այնպէս եմ սիրում, ինչպէս իմ հարազատ քրոջս. երեխայ ժամանակ միտովն ենք մեծացել, ես չեմ ուզում վշտացնել նրան:

ԱՐԿԱԴԻ

Ատառած բարի վայելումն տայ:

ԷԼԻՁ

Դու այդպէս տես, բայց ես կարծում եմ, թէ մահապարտ եմ նրա առաջ, երեսին ուղիղ նայել չեմ կարողանում... Եւ այս ամենը քեզ համար, քս սիրոյ համար, իսկ դու այլ ես ինձ չես սիրում:

ԱՐԿԱԴԻ

Դարձեալ:

ԷԼԻՁ

Մի նեղանար, Արկադի, խնդրում եմ, մի նեղանար. ինչ անեմ, որ սիրտս վստահ չէ քեզ վրայ: Աստ, աստ, որ սիրում ես ինձ, էլի այնպէս ես սիրում, ինչպէս առաջ: Դու չգիտես թէ ինչքան քաղցր է ինձ համար քո բերանից լսել այդ խօսքը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի հաճրկէ սիրում եմ. քեզ որ չեմ սիրում, հապառումն եմ սիրում:

ԷԼԻՁ

Եւ բացի ինձանից էլ ուրիշ ոչ ոքի:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ սքի, ոչ սքի, վկայ է Ատառած:

ԷԼԻՁ, նայում է այս ու այն կողմը:

Ա՛խ, Արկադի, հոգիս, իմ ատառածը դու ես:

ԱՐԿԱԴԻ

Դէ, արի ու մի սիրիր... Ի՞նչպէս կարելի է քեզ չսիրել:

ԷԼԻՁ

Զնա ես սիրում ի՛նձ, շնա:

ԱՐԿԱԴԻ

Զնա, օ, շնա. արեւս վկայ, շնա:

ԷԼԻՁ

Արևիդ մեռնի էլիդը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ուրեմն թո՛ղ իմ արեւ մեռնի, եթէ բացի քեզանից կարողանամ ուրիշին սիրել:

ԷԼԻՁ

Ա՛խ, ի՛նչպէս պի՛նդ կը համբուրէի քեզ այժմ:

ԱՐԿԱԴԻ, զեր թռչելով:

Սը՛ս, գալիս են:

ԷԼԻՁ, յետ նայելով:

Ա՛խ, ամուսինս...

Գնում է դէպի Աբէլը, որ գալիս է աջ կողմից, իսկ Արկադին ծածուկ դուրս է գնում ձախ կողմից:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ

ԷԼԻԶ, ԱՅԷԼ

ԷԼԻԶ

Այս սրտեղ ես, երանի գիտենամ. ծնկներս թու-
լացան ընդ վնասելով:

ԱՅԷԼ

Վա՛, ես էլ քեզ եմ վնասում: Ո՞ւմ հետ էիր
այստեղ:

ԷԼԻԶ

Բարեկամ աղջկերք կային. միասին ման էինք
գալիս:

ԱՅԷԼ

Ո՛վ գիտէ քանիսի տունը շինեցիք, քանիսինը
քանդեցիք:

ԷԼԻԶ

Է՛հ, խօսում էինք, էլի՛:

ԱՅԷԼ

Դուք ու ձեր խօսելը. մի քանի աղջկերք որ հա-
ւարում էք, էլ վերջ չի լինում ձեր ասա-կօսէին:

ԷԼԻԶ

Իսկ սղամաղդիկդ հօ խօսել չգիտէք. խեղճե՛ր,
մեղքս գալիս էք:

ԱՅԷԼ

Մենք որ խօսում ենք, էլիդ, բան ենք խօսում,
ապրուստի միջոց ենք որոնում. ձեզ համար ենք

մտածում... Իսկ ձեր խօսելն ի՞նչ է. բոլորը դատար-
կարանութիւն, միշտ ճօշալ ու բամբասել:

ԷԼԻԶ

Դէ, լաւ է, հա՛, դուք էլ մի շատ բարի պտուղ
չէք. ձեզ էլ եմ ճանաչում... (Թեւեւ առնելով:) Արի
մէկ ինձ գէպի ուտօնդը տար, տեսնեմ այնտեղ
ի՞նչ կայ:

ԱՅԷԼ

Այնքան բազմութիւն կայ հաւաքուած այնտեղ,
էլիդ, որ ասեղ գցելու տեղ չկայ. մի ինչ-որ վրացի
իշխանուհի է եկել նոր, ասում են հիանալի լէզզին-
կայ է պար գալիս:

ԷԼԻԶ

Գնանք, գնանք:

ԱՅԷԼ

Առանց ինձ չե՛ս կարող գնալ, ի՞նչ է: Ես ուզում
եմ նորին վսեմութեանը տեսնեմ. ասացին այս կողմն
է ման գալիս... Չե՛ս տեսել:

ԷԼԻԶ

Կարծեմ որ նա էր, աչքովս ընկաւ, մէկի հետ
գնում էր շատ տաք-տաք խօսելով... Յետ էլ չնայեց
նորին վսեմութիւնը, որ գլուխ տայի:

ԱՅԷԼ

Հէնց միշտ քեզ վրայ է մտածում... Մարդն աչ-
խարհքի գործ ունի. ո՛վ է իմանում գլխումն ինչե՛ր
է պտոյտ գալիս:

ԷԼԻԶ

Չէ, ինչ ուզում ես ասա՛, Արէլ, բայց նա էլ
այն չէ:

ԱՅԷԼ

Ախար, հողիս, այն մարդը հօ չի կարող միշտ մեր յետեից ման գալ... Ելի փնռք Աստուծոյ, որ ժամանակ է գտնում երբեմն մեզ հա մտաբերելու. հազար գործի տէր է, ասում եմ:

ԷԼԻԶ

Աստուած տայ, իր բանն աջողի... Ահա նա է, այս կողմն է գալիս:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՅԷԼ, Թողնելով Էլիզին:

Սպասիր, (Արկադին:) Ձերդ վսեմութիւն, մէկ ժամ է՝ ձեզ եմ որոնում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛, բարե, պ. Արէլ: Ես էլ ձեզ էի որոնում... Բարե ձեզ, յարգելի տիկին. այս սէր էք, չէք երեւում: Նո՞ր եկաք:

ԷԼԻԶ

Ձեզ ասացէք, պարոն. մօտիցս անցնում էք ու վրաս էլ չէք նայում:

ԱՐԿԱԴԻ

Այդ երբ:

ԷԼԻԶ

Ա՛յ, փոքր ինչ առաջ, մէկի հետ խօսակցելով զընում էիք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ձեմ տեսել, ճշմարիտ, եթէ սչ՝ լինչպէս չէի բարեկ ձեզ:

ԷԼԻԶ

Բայց ե այնպէս, էլ առաջուայ նման ուշադիր չէք դէպի մեզ: Առաջ շարաթ չէր անցնիլ, որ մէկ անգամ գտնէ չհանդիպէիք, իսկ այժմ ամիսներ է անցկենում, չնորհ չէք բերում մեր տուն:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ անեմ, տիկին, ներեցէք... Դուք գիտէք, որ ես ձեզ շատ եմ յարգում, միայն սաստիկ զբաղուած եմ. մի՛ նեղանաք, խնդրում եմ:

ԷԼԻԶ

Դուք գիտէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաւատացէք, տիկին, ինչ եղել եմ, էլի նոյն եմ ձեզ համար:

ԱՅԷԼ

Ձերդ վսեմութիւն, դուք էլ որ կինարմատի խօսքը բանի տեղ էք դնում, զարմանում եմ, ճշմարիտ... Մի՛թէ կարելի է սրանց ասածին նշանակութիւն տալ:

ԷԼԻԶ, ԱՔԷԼԻՆ:

Չմտ չնորհակալ եմ, պարոնս:

ԱՐԿԱԴԻ

Ինչի՞, պ. Արէլ, տիկնոջը ես շատ եմ յարգում եւ բնաւ չէի ցանկանալ, որ դուք տեղն ինձանից նեղանար:

ԱՅԷԼ

Ձերդ վսեմութիւն, մենք հօ մի օրուայ բարե-

կամներ չենք. թէ դուք մեր պատիւն ունիք, մենք էլ պակաս չենք յարգում ձեզ, հաւատացէք, և ինչ որ սա ասում է, ձեզ յարգելուցն է ասում, լաւ իմանաք:

ԷԼԻԶ

Իհարկէ սրտանց յարգում եմ և հէնց դրա համար եմ նեղանում, որ ուշ-ուշ ենք հանդիպում:

ԱՐԿԱԴԻ

Չան չնորհակալ եմ, տիկին. կը գամ, կը գամ, մի նեղանաք:

ԷԼԻԶ

Կը տեսնենք... Առայժմ մնա՛ք բարեաւ, գուցէ դուք այստեղ առանձին գործ ունիք, ես մի գնամ տեսնեմ այն կողմն ինչ կայ... Մնշուշտ այս երեկոյ դարձեալ պատիւ կ'ունենամ ձեզ տեսնելու:

ԱՐԿԱԴԻ

Անտարակոյս, տիկին, անտարակոյս:

Էլիզը գնում է, քաղցրութեամբ յետ նայելով Արկադին, յետոյ պատահելով մի խումբ կանանց, նրանց հետ մտնում է ռօտօնդը:

Տ Ե Ս Ի Լ Դ

ՆՐԱՆՔ, առանց ԷԼԻԶԻ

ԱՐԿԱԴԻ

Հրամայեցէք, Արէլ-աղա:

ԱՅԷԼ

Հրամանքդ շատ... Աղան էլ դուք էք, ձերդ վսե-

մութիւն, պարօնն էլ. ես միայն ձեր խոնարհ ծառան եմ, միշտ պատրաստ՝ ձեր հրամանները կատարելու... Դուք ինչ էիք կամենում ասել:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ արիք, տեսնո՞ւք այն պարօններին. ժամանակն անցնում է:

ԱՅԷԼ

Այո, ձերդ վսեմութիւն, այս օրերս բոլոր գործը կը վերջացնեմ և ամբողջ գումարն անձամբ կը ներկայացնեմ ձեզ... Միայն հիմա մէկ ուրիշ բան ունիմ ասելու, բայց չնեղանաք, աղաչում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ է պատահել:

ԱՅԷԼ

Գիտէ՞ք ինչ է, ձերդ վսեմութիւն, ես ձեր լաւ բարեկամն եմ և ձեզ էլ իմ լաւ բարեկամս եմ համարում... (Լռութիւն:) Ներեցէք, աղաչում եմ... Այ, լեզուիս ծայրին պտոյտ է գալիս, բայց չեմ համարձակվում ասելու, սակայն (Յոյց տալով կոկորդը:) այստեղ է հասել:

ԱՐԿԱԴԻ

Վախեցնում էք ինձ, սիրելի բարեկամ:

ԱՅԷԼ

Ո՛չ, ո՛չ, ձերդ վսեմութիւն, դեռ ես վախենալու բան չկայ և իմ ջանքն էլ հէնց այն է, որ վերջը վախենալու չզառնայ:

ԱՐԿԱԴԻ դունաթափ:

Բոլորովին շուարուեցի:

ԱՅԷԼ

Ձեր արևը, ոչ որ չէր համարձակուիլ այս բանը
ձեզ ասելու, բայց էլ ինչի՞ բարեկամ եմ, եթէ ծանր
բույքին ամեն բան ուղղակի չասեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Դէ, ասացէք ու վերջացրէք, էլի:

ԱՅԷԼ

Ասացէք ու վերջացրէք... Լեզուն էլ պիտի դօրէ
ախար, թէ ոչ... Ա՛րի ու ասա... Հեշտ բան է, կար-
ծում էք, մարդ մարդու կնոջ վրայ բան ասէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՞ւմ կնոջ:

ԱՅԷԼ

Ձեր կնոջ, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ, զարմացած:

Իմ կնոջ... Ես կարծեցի ձեր կնոջ մասին էք ասում:

ԱՅԷԼ

Ի՞նչպէս թէ իմ կնոջ... Աստուած մի արագէ,
մէկ օր էլ տանը չէի պահիլ... Ձգոյ՜շ կացէք, ձերդ
վսեմութիւն. մի ինչ-որ նոր զինուորական է եկել,
էլ պոկ չեն գալիս մէկ մէկուց. հա խօսում են ու
խօսում...

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, ես մի անձանօթ սպայ տեսայ կնոջս հետ:

ԱՅԷԼ

Բայց միթէ կարելի է մի օտար մարդու հետ այդքան
երկար զրոյց անել... Այս գիշեր ամենքն էլ նրանց
վրայ դարձրին իրանց ուշադրութիւնը. իսկ դուք, սօ
գիտէ, ինչ կարևոր խնդիրների մասին էիք մտածում

այստեղ... Ձգուշացէք, ձերդ վսեմութիւն. կինարմա-
տը եթէ մտքումը մի բան գնի, էլ ոչ որ նրա հա-
խիցը չի կարող գալ. նա իր ուղածը կ'անէ, ան-
պատճառ կ'անէ... Այս էր, եղբայր, իմ բարեկամու-
թիւնը, և յոյս ունիմ, որ ձերդ վսեմութիւնը չի նե-
ղանալ ինձանից...

ԱՐԿԱԴԻ

Չմտ, շատ շնորհակալ եմ, սիրելիս: (Ձեռքն առ-
նելով:) Յատուկ պարտաւորեցրիք:

Շտապով գնում է դէպի ուտօնդը:

ԱՅԷԼ, առանձին:

Խեղճ մարդ... Ձեր կնոջ, ասում է... Նրա համար
է ասած, որ մարդ իր աչքի գերանը չի տեսնիլ, է...

Գլուխը շարժելով՝ գնում խառնվում է մի խումբ
մարդկանց հետ ու անյայտանում:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե

ՎԱՐԳՈՒՅԻ, ԱՐԿԱԴԻ

ՎԱՐԳՈՒՅԻ, գալով ձախ կողմից, կանչում է Արկադին,
մինչդեռ նա բարձրանում է ուտօնդի աստիճաններով:

Պարոն Արկադի, պարոն Արկադի... Սպասեցէք,
սպասեցէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, դժբ էք... Բարե ձեզ, աննման իմ տիկին:
ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Այդ ուր էք շտապում այդպէս:

ԱՐԿԱԴԻ

Ուզում էի կնոջս գտնել:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ է պատահել... Ահա նայեցէք, նա այնտեղ կանանց շրջանի մէջ նստած խօսում է:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյն կողմը նայելով:

Այո, ճշմարիտ էք ասում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչպէս թէ ճշմարիտ եմ ասում. ես երբ եմ սուտ խօսել:

ԱՐԿԱԴԻ

— Ո՛չ, հրաշալի տիկին, ինձ այնպէս առաջին, որ իբր կինս շարունակ մի ղինուորականի հետ է խօսում, և յանկարծ զարմայայ, երբ կանանց մէջ տեսայ նրան:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ կայ այստեղ զարմանալու... Հէնց ասեմք թէ շարունակ մի ղինուորականի հետ է խօսում, ձեզ ի՞նչ փոյթ. չէ՞ որ դուք շարունակ ասում էք թէ նրան չէք սիրում: (Քնքշուծեամբ հովհարով սպառնում է:)

Խանդո՞ւմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Իհարկէ չեմ սիրում, սակայն այստեղ պառլի խնդիր է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ծիծաղում է:

Ինչի՞դ է պէտք նրա պատիւը, երբ իրան չէք սիրում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես իմ պատին եմ ասում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, աւելի է ծիծաղում:

Հիանալի է, հիանալի... Ահա այդպէս էք աղամարդիկդ, ամենքդ էլ այդպէս էք... Ձեզ ամեն բան ներելի է. խօսել՝ սւամ հետ կամենաք, ժամանակ անցկացնել՝ ինչպէս կամենաք, բայց հէնց որ խեղճ կինն սկսի մէկի հետ խօսել, իսկոյն ձեր աչքերը վառվում է Օթէլլոյի նախանձով... Պատիւդ, ասում է... Թողէք խնդրեմ, մենք ձեր ստրուկներն ենք, ինչ է:

ԱՐԿԱԴԻ

Օ՛հ, անմասն իմ տիկին, ո՛չ թէ ստրուկ, դուք երկնային հրեշտակ էք ինձ համար:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Դարձեա՞մ... Ես ձեզ բանիցս անգամ արգելել եմ ինձ հետ այդ ձեռով խօսել:

Հեռուից լսվում է մեզմ երաժշտութիւն, որ շուտով դադարում է:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ անեմ, տիկին, որ չեմ ղիմանում... Ես ձեզ սիրում եմ, դուք գիտէք, որ սաստիկ սիրում եմ ձեզ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, նստելով աջ կողմը:

Լուեցէք, խնդրեմ, ես ձեզ չեմ հաւատում և կարիք էլ չունիմ հաւատալու... Սիրել ուզում էք, սիրեցէք ձեր կնոջը, նա ըստ ամենայնի արժանի է ջերմ սիրոյ. բայց դուք նրան գնահատել չէք իմանում:

ԱՐԿԱԴԻ, նստում է մօտը:

Մի՞թէ մեղաւոր եմ, տիկին, որ սիրում եմ ձեզ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Բաւական է. դուք ինձ ձանձրացնում էք վերջապէս:

ԱՐԿԱԳԻ

Բարկացէք, տիկին, բարկացէք, բայց դարձեալ
յոյս ունիմ, որ մի օր քաղցը աչքով կը նայէք վրաս:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ, հեղինակ:

Ի՞նչպէս չէ, հաստատաւ պահեցէք այդ յոյսը:

ԱՐԿԱԳԻ

Յոյսը լաւ բան է, տիկին:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ, տեղից վեր կենալով:

Դուք անուղղելի էք, պարոն:

ԱՐԿԱԳԻ, նոյնպէս:

Ես կ'ուղղուիմ, տիկին, երբ դուք սկսէք մի փոքր
սիրել ինձ:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ, քաղցրութեամբ:

Հաւատացէք, պարոն Արկաղի, ես ձեզ վերջին
անգամն եմ ասում, որ եթէ չէք գաղարիւ այդ լի-
զուով խօսել ինձ հետ, յաւիտեան կը զրկուիք իմ բա-
րեկամութիւնից:

ԱՐԿԱԳԻ

Տէրը մի՛ արասցէ, աւելի հեշտ է ինձ գլխիցս
զրկուիլ, քան է այն ժամանակ կը խղճար ինձ: (Վար-
դուհին ծիծաղում է:) Ծիծաղեցէք, ծիծաղեցէք, տի-
կին, իսկ ես հաւատացած եմ, որ դուք այն ժամա-
նակ դառնապէս լաց կը լինիք, թէ ինչո՞ւ ինձ այսքան
տանջեցիք:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ, աւելի է ծիծաղում:

Սեեք էլ կը հագնեմ, այնպէս չէ:

Շարունակում է ծիծաղել:

ԱՐԿԱԳԻ

Իհարկէ կը հագնէք:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ

Լաւ, լաւ, վերջ դնենք այս կատակներին... (Թեւ
առնելով:) Բարեհաճեցէք ինձ ուսօժողի կողմը տանել:
Իզէպ, դուք կամենում էիք ձեր կնոջը տեսնել:

ԱՐԿԱԳԻ

Ա՛խ, տիկին, խելքից հանում էք մարդու և դար-
ձեալ ինձ էք մեղադրում:

ՎԱՐԳՈՒՆԻ, թողնելով Արկաղիի թեւը:

Ուրեմն ցատկուծիւն:

Ծիծաղելով հեռանում է:

ԱՐԿԱԳԻ

Տիկին, տիկին... Աղաչում եմ, լսեցէք... (Առան-
ծին:) Այս կինը խելագարութեան կը հասցնէ ինձ:

Մի քանի քայլ շտապով հետեւում է Վարդուհուն,
որ մօտենալով խորքում զբօսնող մի խումբ
երիտասարդների, նրանց հետ անհետանում է
բժի ձախ կողմից:

ՏԵՍԻՆ Զ *

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, պարանոցին մարդարտաշար մանեակ, ԱՐ-
ԿԱԳԻ

ԱՐԿԱԳԻ, տեսնելով Մարգարտին ուսօժողից դուրս գալիս
եւ կանգ առնելով, առանձին:

Ա՛խ, կինս...

*) Դերասանուհիները պաշտօնութեան պատճառով, մա-
նաւանդ գաւառներում, և ներկայացման հեշտութեան հա-

3984
38254



ՄԱՐԳԱՐԻՏ, իջնելով ուտօնդի աստիճաններից:
Ա՛, դու այստեղ ես... Ի՞նչպէս է որ մենակ ես
մնացել:

ԱՐԿԱԴԻ

Աստ, խնդրեմ, ո՞վ է այն զինուորականը, որի հետ
դու ամբողջ երեկոյ այնպէս երկար ու յափշտակուած
խօսում էիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա մեր յայտնի վիպասան Արաաշէս Արամեանն
է, որ նոր վերադարձել է ճանապարհորդութիւնից:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՞րտեղից ես ճանաչում դու նրան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Մենք վաղեմի ծանօթներ ենք:

ԱՐԿԱԴԻ

Վաղեմի ծանօթներ էք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, դեռ քեզ չէի էլ տեսել, երբ նրան ճանա-
չում էի:

ԱՐԿԱԴԻ

Դա ինձ զարմանալի է թւում, սիրելիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հանգստացիր, այստեղ զարմանալու բան չկայ...
Պարոն Արամեանը մեզ դրացի էր, երեխայ ժամանակ
միասին ենք մեծացել և ես դեռ տասնութինգ տա-

մաւ, այստեղ բաց են թողնվում մի քանի տեսիլներ, որոնց
բացակայութիւնը չի խանգարում կատակերգութեան մտքի
ամբողջութեանը: Այդ տեսիլները կցվում են զբոսի վերջին:

րեկան էի, երբ նա իր ուսման ընթացքն այստեղ
աւարտելով՝ գնաց մտաւ համալսարան...

ԱՐԿԱԴԻ, ընդմիջելով:

Եւ չկարողանալով շարունակել համալսարանական
ուսումը, հարկաւ վնդուեցաւ այնտեղից և մտաւ զի-
նուորական ծառայութիւն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Սխալվում ես, պարոն... Եթէ դու փոքրիշատէ
ընթերցատէր լինէիր ու մէկ անգամ գոնէ աչքի անց-
նէիր նրա հեղինակութիւնները, այդպէս չէիր խօսիլ...
Ինչիցէ, առաւ տարի կը լինի, որ մենք բաժանուել
ենք և ահա այսօր առաջին անգամն ենք տեսնում
միմեանց:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաս բարի, բայց այնպէս ծանր ու բարակ ի՞նչ
էիր խօսում այսքան բազմութեան առաջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Առանձնապէս ոչինչ. ես իմ անցկացրած օրերի
մասին էի պատմում, նա էլ իրան: Նա եկել է այս-
տեղ աշխարհագրական, թէ ազգագրական մի ժողովի
յանձնարարութեամբ...

ԱՐԿԱԴԻ

Հաւատում եմ, բայց այնքան երկար խօսելով նրա
հետ, դու ամենքի ուշադրութիւնը քեզ վրայ դարձրիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞ւմ ի՞նչ գործն է, որ ես իմ բարեկամի հետ
խօսում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Բարեկամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս, բարեկամ. զարմանում ես թէ նախանձում,
չգիտեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ զարմանում եմ, ո՛չ նախանձում. ես նեղանում
եմ միայն, որ հասարակութեանն իզուր առիթ ես
տալիս վրադ խօսելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ է ինձ վրայ խօսողը:

ԱՐԿԱԴԻ

Երևի խօսողներ կան, որ ասում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ է, ո՞վ. ասան, ո՞վ է խօսում:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես քեզ ասում եմ, որ խօսում են. իսկ եթէ ինձ
չես հաւատում, կարող ես բարեկամիս հարցնել, տես
ինչ է ասում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այսինքն:

ԱՐԿԱԴԻ

Պարոն Արէլին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խնդրեմ, խնդրեմ, նա թո՛ղ իր գլխին տէրու-
թիւն անէ:

ԱՐԿԱԴԻ, գոյնը նետած:

Դրանով ի՞նչ ես ուզում ասել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ...

Աչքի տակով նայում է ամուսնուն:

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

21

ԱՐԿԱԴԻ, առանձին:

Միթէ կասկածում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ ի՞նչ կը վերաբերի քո խանդոտութեանդ, կամ
աւելի ճիշդն ասած՝ նեղանալուդ, այդ, յիրաւի, ինձ
զարմացնում է... Որպէս թէ ես քեզ համար սրե՛կ
նշանակութիւն ունիմ ե կամ սիրելի եմ քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ, ուրախ դէմք ստանալով:

Իհարկէ որ սիրելի ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հեղնօրէն:

Եւ շատ ես սիրում ինձ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չմտ, այո՛, չմտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դառն ժպիտով:

Եւ բացի ինձանից էլ ուրիշ ոչ ոքի չես սիրում
իհարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ոչ ոքի, վկայ է Երկինքը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, լուռ շարժում է գլուխը եւ խորին դառնու-
թեամբ:

Նայիր վերեւ. նայիր եւ տես, թէ քանի վկայ կայ
այնտեղ... Նայիր, նայիր, մի վախենալ, ասողերը
ձայն չունին. նրանց լեզուն ամեն մարդ միայն ինքն
է հասկանում, եւ եթէ մի բան ասեն այժմ, մենակ
քեզ կ'ասեն:

ԱՐԿԱԴԻ

Ինչե՛ր ես ասում, ես ոչինչ չեմ հասկանում: Եթէ
բան գիտես, կամ մի մարդ սուտ լուրեր է հաղորդել
քեզ իմ մասին, ո՞յն ասա:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչ որ ինձ բան չէ ասել և ոչ էլ ես ուրիշի խել-
քով կամ խօսքով եմ ման գալիս: Ինչ որ գիտեմ,
ինձ ու ինձ գիտեմ և հաստատ էլ համոզուած եմ,
որ դու իմ մասին այնքան ես մտածում, որքան Ձի-
նաստանի մասին:

ԱՐԿԱԴԻ

Ուրիշ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուրիշ ոչինչ... (Առանձին և հեղինորէն:) Ես քեզ սի-
րում եմ, ասում է...

Գնում նստում է ձախ կողմի նստարանի վրայ:

ԱՐԿԱԴԻ, առանձին:

Աստուած այս կնոջը կատարեալ պատիժ է ստեղ-
ծել ինձ համար:

Գուրս է գնում աջ կողմից:

Տ Ե Ս Ի Լ Է

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, տեսնելով Հեղինէին, որ շտապով գալիս է
ոտօնդի կողմից, զարմացած վեր է թռչում:

Այս սկզբն եմ տեսնում:

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իմա Հեղինէ, դու ես...

ՀԵՂԻՆԷ

Հոգիս...

Սիրով համբուրում են միմեանց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէի ձեռքը բռնած և առաջ դալով:

Այս ինչպէս, այս երբ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այսօր, հէնց այսօր եմ եկել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Առաւօտուայ վնայքով իհարկէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ՝ միթէ չէիր կարող իմաց տալ, որ գայի
քեզ դիմաւորելու:

ՀԵՂԻՆԷ

Հէնց դրա համար էլ չուզեցի իմաց տալ, որ քեզ
անհանգիստ չանեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչե՛ր ես ասում, Հեղինէ. ինչպէս թէ անհան-
գիստ չանեմ: Միթէ այդպէս է:

Նստում է և Հեղինէին նստեցնում իր կողքին:

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտեմ, գիտեմ, անգին իմ Մարգարիտ, որ դու
ինձ այնպէս ես սիրում, ինչպէս ես քեզ, և հէնց այդ
սէրն էր պատճառը, որ ես չուզեցի առաւօտեան
անուշ քունդ խանգարել... Ա՛խ, իմ հրեշտակ Մար-
գարիտ, վերջապէս նորից արժանացայ տեսութեանդ
և այս անգամ յոյս ունիմ որ մէկ օր էլ չեմ անց-
կացնիլ առանց քեզ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, հեղինէ, Աստուած քեզ ինձ համար է ուղարկել... Ուրեմն այնտեղ պաշտօնդ թողի՞նք հո:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, ընդմիշտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բայց վերջին նամակումդ հակառակն էիր գրում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ուղիղ է, բայց այնպիսի մի անակնկալ հանգամանք պատահեցաւ, որ պաշտօնս էլ թողի, քաղաքն էլ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչ ես ասում, հեղինէ. ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք:

ՀԵՂԻՆԷ

Մի շատ սովորական բան... Նոր հոգաբարձուք մտան ուսումնարան, մենք միմեանց չհասկացանք, և ահա ես այստեղ եմ... Նս կը պատմեմ քեզ, Մարգարիտ, բոլորը կը պատմեմ, առայժմ թող մնայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Թող մնայ, հոգեակս... Բայց այսօր ամբողջ օրը ո՛ւր էիր. ինչո՞ւ առաջին անգամ այստեղ ենք տեսնու-վում... Ո՞ւմ մօտ ես իջել, ո՞ւմ գերադասեցիր ինձա-նից: (Գժգոհ): Սպասի՛ր դեռ:

ՀԵՂԻՆԷ

«Կովկաս» հիւրանոցում մի փոքրիկ սենեակ եմ վարձել, մինչև տեսնեմ՝ գործս ինչպէս է գնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ինչ ասացի՛ր, ի՞նչ. ի՞նչպէս թէ հիւրանոցում... Ուրեմն ես այլևս քո Մարգարիտը չեմ: Ի՛սկոյն, իսկոյն, հէնց այս գիշեր տեղափոխուիր ինձ մօտ:

ՀԵՂԻՆԷ

Որ մենակ լինէիր, իմ անդին Մարգարիտ, ինչո՞ւ է, մեծ ուրախութեամբ, բայց կարելի է ամուսնուդ հաճելի չթուի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ կողմից դու բոլորովին հանգիստ եղիր: Նս ինձ համար իմ առանձին սենեակներն ունիմ: Մի վախենար, ես քեզ այնպէս կը պահեմ, որ դու կա-րողանաս լիովին վայելել քո ազատութիւնը:

ՀԵՂԻՆԷ

Հաւատացած եմ, հոգիս, բոլորովին հաւատացած և շատ շնորհակալ եմ, միայն թէ... բայց...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ չեմ ընդունում, ոչինչ՝ ոչ քո միայն թէ-ն և ոչ էլ բայց-ը. ես քեզ հիւրանոցում թողնողը չեմ... Ե՛կ, ե՛կ, յատուկ խնդրում եմ, ե՛կ, հետս ընկերութիւն արա, կեանքս էլ այնպէս ծանր չի երևալ... Դու չգիտես, հեղինէս, թէ ի՞նչ մեծ բարութիւն արած կը լինիս ինձ. անշափ, անշափ կը պարտաւորեցնես:

ՀԵՂԻՆԷ

Եթէ այդպէս է, իհարկէ պէտք է գամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այսօր միանգամից ես երկու ուրախութեան ար-ժանացայ: Այս գիշեր մինչև քեզ տեսնելս, հէնց այս-տեղ ո՞ւմ պատահեցայ, ի՞նչ ես կարծում. մեր վիպա-սան Արտաշէս...

ՀԵՂԻՆԷ

Արտաշէս Արամեանի՞ն...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այն:

ՀԵՂԻՆԷ

Քո մանկութեան ընկերոջը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հէնց նրան:

ՀԵՂԻՆԷ

Միթէ: Ի՞նչ ուրախութիւն... Նա հիմա հասուն
տղամարդ կը լինի դարձած:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աւելացրու նաև՝ կարիճ դօրական... Գիններ, զը-
նանք, ես քեզ ծանօթացնեմ նրա հետ:
Թեւ թեւ տուած դուքս են գնում աջ կողմից:

ՏԵՍԻԼ Ը

ԱՐՏԱՇԷՍ, զինուորականի զգեստով, կրծքին քաջութեան
պատուանշան, ԼԵԻՈՆ, հասարակ զգեստով. զալիս
են հակառակ կողմից:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Այն, Լեւոն, ես քեզ մեծ ապագայ եմ գուշակում:

ԼԵԻՈՆ

Շնորհակալ եմ, Արտաշէս, ես այժմ էլ գոհ եմ իմ
վիճակից, ե ճշմարիտն ասեմ, լիովին երջանիկ կը
լինէի, եթէ ունենայի կեանքիս մի լծակից, որ իր
բարեմասնութիւններով կարողանար նեցուկ լինել ինձ
աշխատութեանս ժամանակ:

ԱՐՏԱՇԷՍ, տխուր:

Որոշիր, եղբայր, դուքէ գտնես:

ԼԵԻՈՆ

Այն, բայց մինչև այսօր դեռ ես չպատահեց մինը,
որի մասին կարողանայի ասել՝ անո՛նա, առանց որի
կեանքը կեանք չէ ինձ համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Միայն թէ ընտրածիդ ուրիշը չառնէ, կամ, որ
աւելի վատն է, ուրիշի կինը չլինի քո սիրածը:

ԼԵԻՈՆ

Ի՞նչ ես ուզում ասել... (Արտաշէսը խոր յոգեոյ է
հանում): Դու ախուր ես, Արտաշէս, փոքր ինչ առաջ
այդպէս չէիր:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Այն, ես չաա գղջում եմ, որ այս երեկոյ ժողո-
վարան եկայ:

ԼԵԻՈՆ

Զղջում ես:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Սատտիկ, թէև միևնոյն ժամանակ ուրախութեանս
սահման չկայ: (Լուռ թիւն): Այն, կարծում եմ շուտով
ճանապարհ եմ ընկնելու կրկին:

ԼԵԻՈՆ

Ի՞նչ ես ասում, եղբայր, ե դէպի ո՞ւր:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Դէպի գաւառները:

ԼԵԻՈՆ

Ինչի՞:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես քեզ պատմել եմ արդէն. Աշխարհազրական
Ընկերութեան յանձնարարութեամբ...

ԼԵՒՈՆ

Այո, այո, գիտեմ: Բայց դու կամենում էիր գեռ
ևս մի քանի ամիս մնալ այստեղ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չատ անգամ հանգամանքներն շտապեցնում են
գործը: Ես հէնց վաղը կը գրեմ գործակիցներին, որ
ինձ սպասեն... Այո, պէտք է գնալ, ուրիշ կերպով
սթափուել անկարող եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ես քեզ չեմ հասկանում. ասա, ի՞նչ է պատահել:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ո՛հ, Լեւոն, դու չգիտես, թէ՛ սրբան անբաղդ եմ:

ԼԵՒՈՆ

Անբաղդ... Դո՛ւ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Թողնենք, խնդրեմ:

ԼԵՒՈՆ

Բայց ի՞նչ կայ վերջապէս:

ԱՐՏԱՂԷՍ, փոքր լուսնից յետոյ:

Ես... սիրում եմ...

ԼԵՒՈՆ

Սիրում ես:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, և անյոյս:

ԼԵՒՈՆ

Ի՛նչ... մի՞թէ ծնողները...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ո՛չ, ո՛չ, բոլորովին ուրիշ արգելք... Նա ամուս-
նացած է:

ԼԵՒՈՆ

Ամուսնացած... Ո՛հ, թշուառ... Եւ նա էլ փո-
խադարձաբար...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, բայց ինչպէս իր եղբորը... Հրեշտակային
անմեղ սիրով է սիրում նա ինձ... Իսկ զգացմունք-
ներին մասին ոչինչ չգիտէ:

ԼԵՒՈՆ

Նա Թիֆլիզումն է:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, և այժմ իսկ այս ժողովարանում... Դու տե-
սար ինձ նրա հետ խօսելիս:

ԼԵՒՈՆ

Նրա հետ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո... Տիկին Սամսոնեանի:

ԼԵՒՈՆ

Տիկին Սամսոնեան...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո:

ԼԵՒՈՆ

Պարոն Արկադիի կի՛նը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո:

Հեռուից կրկին լսվում է մեղմ երաժշտութիւն, որ
տեւում է մինչև նշանակած տեղը:

ԼԵՒՈՆ, երկար լուռ թիւնից յետոյ:

Արտաշէս, Արտաշէս, դու խելքդ կորցրել ես բոլորովին:

ԱՐՏԱՐՈՒՄ

Տասը տարի էր, Լևոն, ծ, տասը երկար տարիներ, հասկանում ես դու, մենք բաժանուած էինք, և բաւական էր այս գիշեր մէկ անգամ տեսնել նրան, որ սրտիս մէջ անթիւղած կրակը նորից բորբոքուէր իր բոլոր ոյժով... Պիտի իմանաս, թէ փոքր ինչ առաջ ինչ պատահեցաւ ինձ, երբ-որ յանկարծ նրա ձեռքն զգացի իմ ձեռքիս մէջ... ձգտարտութիւնը վկայ, Լևոն, ես երբէք այնպէս չեմ ցնցուել... Կարծեմ ինքն էլ նկատեց այդ և իսկոյն յետ քաշեց ձեռքը... Օ, ազնիւ Մարգարիտա, անգի՛ն Մարգարիտա...

ԼԵՒՈՆ

Իրաւ, չատ ազնիւ կին եմ ասում:

ԱՐՏԱՐՈՒՄ

Հաւատան ինձ, Լևոն, եթէ գրուածքներին մէջ պատահում է մի բարի, ազնիւ, առաքինի, վեհ կին, ես միշտ նրան եմ ունեցել աչքիս առաջ... (Լուռ թիւն:) Այո, այո, պէտք է շուտով կորչեմ այստեղից... Այդ կինը կեանքիս մէջ միշտ վճռական դեր է խաղացել և, երևի, պիտի խաղայ, քանի չունչ կայ բերանումս... Նրա սէրն էր, որ ինձ մղեց դէպի կրակը, դէպի գոռ պատերազմները:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչպէս:

ԱՐՏԱՐՈՒՄ, փոքր լուռ թիւնից յետոյ:

Իմ սէրը դէպի այդ աննման էակը սկսվում է այն

օրերից, երբ ես դեռ ուսանում էի այստեղ... Մենք միեւնոյն տանն էինք կենում, համարեա միասին ենք մեծացել... Չգիտեմ ինչպէս եղաւ, ես նրան սիրեցի, սիրեցի, եղբայր, որպէս մի խելագար, ինչպէս և սիրում եմ մինչև այսօր... Ես ուխտեցի վերջապէս կեանքս յաւիտեան կապել նրա հետ. նրա համար ապրել, նրա համար մեռնել... Միտեցի աշխատել, անգուլ աշխատել, որ թէ գիտութեամբ և թէ դիրքով կարողանամ արժանի լինել իրան... Եւ ահա անուշանկար ինձ քաղցր յայտերով՝ ես վերջացրի ուսումս այստեղ և գնացի համալսարան... Նա այն ժամանակ տասն և հինգ տարեկան էր... (Խորը յոգեոց հանելով:) Այո...

ԼԵՒՈՆ

Յետոյ:

ԱՐՏԱՐՈՒՄ

Չորս տարի անցկացրի համալսարանում յուսոյ և երկիւղի մէջ... Ես աշխատում էի գիշեր և ցերեկ... Կեանքի գծուարութիւններից և սրտումս վառուող սիրոյ կրակից հանգստութիւն չունէի. միայն Մարգարիտա հրեշտակային պատկերն էր, որ ոյժ և զօրութիւն էր տալիս ինձ... (Գաղար:) Ես աւարտում էի ուսումս... Վերջին քննութեանս նախընթաց օրը յանկարծ լուր եմ ստանում, որ իմ աննման Մարգարիտին մարգու եմ տալիս... Ա՛խ, Լևոն, սրպիսի ծանր, սրպիսի դարհուրելի բոլէ էր այդ ինձ համար...

ԼԵՒՈՆ, ձեռքը բռնելով:

Հասկանում եմ, Արտաշէս, քո զրութիւնը... Այո, զարհուրելի է:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Յուսահատութիւնս քիչ էր մնում անձնասպանութիւնս գործել տար ինձ. բայց զիմացայ, եղբայր, զիմացայ... (Երաժշտութիւնը կամաց-կամաց դադարում է:) Մեռնել, գննէ այնպէս մեռնել, ասացի, որ մէկ բանի նման լինի... Ես վճռեցի... Ես ձգեցի ամեն ինչ և անմիջապէս մտայ զինուորական ծառայութիւն՝ մահը պատերազմի դաշտում որոնելու: Իմ բազմաթիւ պատերազմի տար ժամանակն էր, երբ ամենքն էլ ոգևորւած էին ազգերի ազատութեան դափնաբերով...

ԼԵՒՈՆ

Ահա, թէ սրտեղ պէտք էր որոնել քո փառաւոր յաղթանակների շարժառիթը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, այդ պատերազմը մեծ դարման էր բորբոքուած սրտիս, բանալով աչքիս առաջ մի նոր ասպարէզ... Դու երեակայել անգամ չես կարող, թէ ինչ զգացմունք է տիրապետում քեզ պատերազմի դաշտում, երբ յանկարծ զիմացը կանգնած ես տեսնում... զարաւոր թշնամուդ, որ յափշտակել է քո հայրենի երկիրը, որի համար քո պապերն ու նախնիքը իրանց քրտինքն ու արիւնն են թափել, ուր ամեն մի քար, ամեն մի աւերակ պատմում է քեզ անցեալի փառքը... Ո՛հ, այն ժամանակ, Լևոն, բոլորը մոռացվում է, բոլորը, և ամբողջ գոյութիւնդ միայն մի տեսչով, մի ցանկութեամբ է համակվում՝ կամ մահ, կամ կեանքիդ հետ քո հայրենի երկիրը... Դու ինձ հասկանում ես, Լևոն:

ԼԵՒՈՆ

Լիովին, եղբայր:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Մահն ինձ համար արդէն խաղալիք էր, բայց մընացի ողջ և առողջ, ինչպէս տեսնում ես... Պատերազմը վերջացաւ, ես հաշտուեցի կեանքի հետ. իսկ Մարգարտի սէրը մնաց սրտիս խորքում որպէս մի թանկագին գանձ, որ հետո ման եմ ածում անբաժան, ուր որ գնում եմ:

ԼԵՒՈՆ

Ազարանդ Արտաշէս:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Սը՛ս... Նա ինքն է, այս կողմն է գալիս:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ, որոնք վերադառնում են ձախ կողմից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէի հետ թեւ թեւ տուած ևւ առաջ դարով:

Թո՛յլ տուէր, պարոն Արտաշէս, ծանօթացնել ձեզ բարեկամահուս հետ, օրիորդ Հեղինէ-Անթառամ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Մեծ ուրախութեամբ: (Ողջունելով Հեղինէին:) Պատիւ ունիմ, օրիորդ, Արտաշէս Արամեան:

Միմեանց ձեռք են տալիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օրիորդն էլ ինձ պէս զմայլուած է, պարոն Արտաշէս, ձեր գրուածքներից:

ՀԵՂԻՆԷ

Այն, պարոն, ուրախ եմ, որ ծանոթանում եմ ձեզ հետ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Մեծապէս պատում էք ինձ, օրիորդ... (Մարդարտին:) Տիկին, թոյլ տուէք և ինձ ներկայացնել ձեզ իմ մտերիմ բարեկամին: Լեոն Զիրակեան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չառ ուրախ եմ: (Չեմք է տալիս Լեոնին:) Ես ձեզ արդէն փոքր ինչ ճանաչում եմ, պարոն Լեոն: Պարոն Արտաշէսը խօսում էր ձեր մասին, երբ դուք պարում էիք մեր օրիորդների հետ: (Մատնացոյց անելով Հեղինէին:) Խնդրեմ ծանոթանաք... (Հեղինէին:) Պարոն Զիրակեան... (Լեոնին:) Օրիորդ Հեղինէ-Անթառամ: (Հեղինէն եւ Լեոնը ձեռք են տալիս միմեանց:) Դուք հիանալի պարում էք, պարոն: Հեղինէս էլ լաւ պարող է:

ԼԵՒՈՆ

Եթէ կը բարեհաճէք, օրիորդ, հետեւեալ կադրերը միասին պարենք... Ինձ շատ կը պարտաւորեցնէք:

Հեղինէն գլուխ է տալիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ առայժմ նստենք, պարոններ, ինչո՞ւ ենք կանգնած մնացել: (Նստում են՝ Մարգարիտն ու Հեղինէն միասին, իսկ Արտաշէսն ու Լեոնը նրանց հանդէպ:) Պարոն Լեոն, ուրեմն դուք մեծ մասամբ գիւղումն էք անցկացնում, ինչպէս պատմեց ինձ պարոն Արտաշէսը:

ԼԵՒՈՆ

Այն, տիկին, ես ինձ լիովին նուիրել եմ հողին և հողագործներին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լսել եմ, պարոն Լեոն... Պէտք է մէկ օր գանք տեսնենք ձեր աշխատութիւնները, եթէ թոյլ կը տաք. մոռսինս ուրախ կը լինի ձեզ հետ ծանոթանալու:

ԼԵՒՈՆ

Տիկին, ես ինձ երջանիկ կը համարէի, եթէ ձեզ պէս հիւրեր տեսնէի իմ աղքատիկ ազգաբաղում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՜, դուք շատ բարի էք, պարոն Լեոն... Ուրեմն այդպէս, այս օրերս գնանք միասին, եթէ կը կամենաք, պարոն Արտաշէս: (Արտաշէսը լուռ ողջունում է:) Եւ դու, Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Մեծ ուրախութեամբ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մտայոյդ:

Ես սաստիկ սիրում եմ բնութիւնը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այն, տիկին, լաւ յիշում եմ, որ դուք գեղեցիկ տեսարաններ էիք նկարում բնութիւնից: Արդեօք այժմ էլ չարունակում էք նկարչութիւնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչպէս չէ, այդ ինձ համար մեծ սիրտն է:

ԼԵՒՈՆ

Օ՜, տիկին, եկէք, եկէք, խնդրում եմ. դուք այնտեղ սքանչելի նիւթեր կը գտնէք ձեր վրձինի համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Անպատճառ, պարոն Լեոն, և առաջին պատկերը, որ կը նկարեմ ձեր գիւղի տեսարաններից, ես խոստանում եմ ձեզ նուիրել:

ՀԵՒՈՆ, ողջունելով:

Այդ անմոռանալի յիշատակ կը լինի ինձ համար, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ժպտալով:

Հատ չնորհակալ եմ... (Ասվում է կադրիլի-րիտուր-նէլը:) Ահա ձեզ են հրաւիրում: (Ահռնը ոտքի է կանգ-նում:) Այս օրերս կը սպասեմ ձեզ... Պարոն Արաաշէսը խոստացել է դալ մեզ տեսութեան, միասին շնորհ բերէք, խնդրեմ:

ՀԵՒՈՆ, ողջունելով Մարգարտին:

Առանձին պատիւ էք անում ինձ, տիկին: (Հեղի-նէին:) Թո՛ղ տուէք, օրիորդ...

Առաջարկելով թեւը, դնում է նրա հետ միասին եւ մտնում ուտօնդ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, փոքր ինչ լռութիւնից յետոյ:

Ո՛րքան ուրախ եմ, որ ձեզ կրկին տեսնում եմ... Ի՛նչքան գեղեցիկ յիշողութիւններ են գալիս միտս մեր մանկութիւնից... Այն ժամանակ ես այնպէս էի հաւատացած, թէ մենք միշտ նոյնը կը մնանք, մինչ-դեռ այժմ անցած օրերն ինձ թւում են որպէս ե-րազ... Մտաբերում էք, պարոն Արաաշէս, ինչպէս մենք խաղում էինք, ինչպէս վաղվազում մեր փոքրիկ պարտիզում... Մտաբերում էք և իմ խեղճ մօրը, թէ

ինչպէս էր նա ձեզ գուրգուրում... Օ՛, խեղճ կինը շատ էր սիրում ձեզ, շատ...

Աչքերը սրբում է:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Մի՛թէ կարող եմ ես մոռանալ այն բարի կնոջը երբ և իցէ... Ես ես սիրում էի նրան ինչպէս հարա-զատ մօրս... Ամեն ինչ, ամեն ինչ միտս է, մեր խաղն էլ, մեր ուրախութիւններն էլ, մեր գուարճու-թիւններն էլ... Հաւատացէք, տիկին, օր չի եղել, որ այդ ամենը չմտաբերէի, և շատ անգամ, նոյն իսկ պատերազմի դաշտում, թշնամու զնդակների դէմ կանգնած՝ ձեր պատկերը սաւառնել է աչքիս առաջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չնորհակալ եմ, բարեկամ, ես ես միշտ մտաբե-րել եմ ձեզ. մանաւանդ ձեր հեղինակութիւնները կարգալիս շատ անգամ պատահել է ինձ, որ մաքիս հետ ընկնելով, ամբողջ ժամեր եմ անցկացրել միև-նոյն թերթի վրայ... (Արաաշէսը խորը յոգեց է հա-նում. երկար լռութիւն:) Գնանք, պարոն Արաաշէս, մեր բարեկամներին գտնենք... (Գնալով:) Ինձ թւում է, թէ մենք դարձեալ մեր պարտիզումն ենք ման գա-լիս...

ԱՐՏԱՇԷՍ

Այո, երջանիկ օրեր էին...

Խորքում երևում են Արկադին թեւ թեւի տուած, իսկ կողքին Արէլը եւ մի ուրիշ խմբում Վարդուհին:

ՏԵՍԻԼ ԺԱ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, առաջ դալով:

Մարգարիտ, ժամանակ է. ընթրիքն արդէն պատրաստ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արտաշէսին:

Պարոն Արտաշէս, ամուսինս է, խնդրեմ ծանօթ լինիք: (Արկադին:) Պարոն Արտաշէս Արամեան, մանկութեանս ընկերը:

ԱՐԿԱԴԻ, իրան զսպելով:

Հաստ ուրախ եմ, պարոն:

Տալիս է ձեռքը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Պատիւ եմ համարում, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաստ ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալու... Ամբողջ հասարակութիւնն այս պիշիք ձեզ վրայ է խօսում, ձեր քաջութեան մասին պատմում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Օ՛, խնդրեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Յոյս ունիմ, որ այսուհետեւ ինձ եւ ձեզ յարգողներից մինը կը համարէք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չափազանց բարի էք, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Իմ պարտքս է, պարոն... Միայն այժմ կը ներէք, խնդրեմ. մեզ սպասում են:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ա՛, խնդրեմ, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ, Մարգարտին:

Գնանք, սիրելիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արկադին, ցածր եւ յանդիմանական հայեացքով:

Բայց հիւրը... (Բարձր:) Պարոն Արտաշէսը եւ այն կողմն է գալու, մենք խոստացանք բարեկամուհուս: (Արտաշէսին:) Գնանք, պարոն Արտաշէս, օրիորդ չեղինէն մեզ սպասելու կը լինի:

ԱՐՏԱՂԷՍ, առաջարկելով թեւը:

Խնդրեմ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առնելով թեւը:

Հնորհակալ եմ... (Արկադին:) Գնանք, Արկադի...
Գնում են:

ԱՐԿԱԴԻ, առանձին, բարկացած:

Անիծեալ...

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, հեղնօրէն, Արկադին:

Խեղճ Արկադի:

Ծիծաղում է: Նոյն միջոցին լսվում է երաժշտութիւն, որ նուագում է կադրիլ, կամ տեղական երաժշտութեան լեզերէն պարի եղանակը: Ժողովուրդը շտապով գնում է զէպի ուտօնդը, իսկ Արկադին, Վարդուհին եւ խորքում էլիզն ու Աթէլը մնում են անշարժ: Պատկեր:

ՎԵՐՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐՊ

Սամոնեանի տանը մի փարթամ դահլիճ՝ չորս դռնով, որոնցից երկուսը ձախ կողմը, մինը աջ և մինն էլ խորքումը: Ձախ կողմի առաջին կարգի դուռը տանում է Մարգարտի սենեակը, երկրորդ կարգինը՝ Հեղինէի սենեակը. աջ դուռը, որ դռնվում է երկրորդ կարգում, Արկադիին է, իսկ վերջինը բացվում է գէպի նախասենեակը, որի լուսամուտներից երեւում է մի գեղեցիկ պարտէզ: Աջ կողմը, առաջին կարգում, մի լուսամուտ կայ: Դահլիճի յատակը ամբողջապէս ծածկած է դորդով, իսկ առաստաղից կախած է ոսկեղօծ ջահ հանդած մոմերով: Դահլիճը զարդարած է ամենաշքեղ դրապերներով և կահ-կարասիքով՝ դաշնամուր, հայելիներ, ժամացոյց, պատկերներ և այլն: Մի պատկեր, որ պարտէզ է ներկայացնում, դրած է սենեակի աջակողմեան անկիւնում ոսկեղօծ պատկերակալի վրայ: Ձախ կողմը՝ արմաւենիք, լիմօնի ծառեր և ծաղիկներ ծածկում են երկրորդ դուռը: Յերեկ է:

ՏԵՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, միշտ միեւնոյն մանեակով, ՍԷՍԻՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, նստած սուրճ է պատրաստում:
Ո՞ր ժամն է:

ՍԷՍԻՆ, դնելով սեղանի վրայ պարսիմառով սկուտեղը:

Կէս օրից մէկ քառորդ պակաս է, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, գնացէք, տեսէք թէ օրերըլը տուն է եկել, առացէք որ սուրճը պատրաստ է:

ՍԷՍԻՆ

Իսկոյն, տիկին. իսկ պարոնին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա տանն է:

ՍԷՍԻՆ

Այո, տիկին, նոր է վեր կենում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դարձեալ... Այս ինչ սովորութիւն է ընդունել:

ՍԷՍԻՆ

Առաւօտեան ժամի շորսին է տուն եկել, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առանձին:

Հետզհետէ աւելի ու աւելի ուշ... Արդեօք սրտեղ է անցկացնում նա իր ժամանակը:

ՍԷՍԻՆ

Ի՞նչպէս կը հրամայէք, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, գնացէք, պարոնին էլ խնդրեցէք. եթէ կամենում է, թող գայ... Միայն դարձեալ կրկնում եմ, Սէսիլ, որ օրերըլի սենեակի վրայ առանձին ուշք դարձնէք... Ամեն բան իր տեղը լինի, խնդրեմ, բոլորը մարրած, սրբած լինի. փոշի հնկատուի և ո՛չ մի տեղ:

ՍԷՍԻՆ

Հրամե՛կ էք, տիկին:

Սպասաւորը բերում է արծաթեայ սկուտեղով մի ծրար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վերցնում է ծրարը:

Օրիորդինն է: (Սպասաւորին:) Լնւ: (Սպասաւորը
դուրս է գնում: Սէսիին:) Գնացէք, իմացէք՝ պարոնը
սուրճ կամենում է:

Սէսիլ

Այս ըսպէիս, տիկին... Բայց ահա ինքը պարոնը:
Մարգարտի նշանով դուրս է գնում նախասենեակ:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԿԱԴԻ, գիշերադղեստով:

ԱՐԿԱԴԻ, յօրանջելով գալիս է իր սենեակից:
Ինչքան քնել եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ ինչ կարգ է, ասա, խնդրեմ. մի՞թէ չգիտես,
որ տանը օտար աղջիկ կայ. նա իսկոյն դուրս կը
գայ. նրա մօտ էլ պէտք է այդպէս երևամ:

ԱՐԿԱԴԻ

Եթէ մեր տանն է կենում, էլ ինչ օտար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խնդրեմ, խնդրեմ, գնա հագնուիւր իսկոյն. այդ
ինչ քաղաքավարութիւն է:

ԱՐԿԱԴԻ

Գնում եմ, գնում, լաւ:

Դստում է աջ կողմը եւ դարձեալ յօրանջում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ձեռքը գլխին տանելով:

Ա՛խ:

ԱՐԿԱԴԻ

Իսկոյն, իսկոյն... Թո՛ղ մէկ ձգձգուեմ:

ձապկոտում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, տեղից վեր թռչելով:

Անտանելի է... Ես կը հեռանամ, եթէ դու չգնաս:

ԱՐԿԱԴԻ, վեր կենալով:

Սարսափելի կի՛ն ես. մարդ ի՞ր տան մէջ էլ հան-
գատութիւն չունենայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գնա, քո սենեակում հանգստացիր... Էլ ո՛ւր էիր
այդպէս վաղ դարձնում:

ԱՐԿԱԴԻ

Լնւ, լնւ, բաժակս տո՛ւր, ես իմ սենեակը կ'եր-
թամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ածելով մի բաժակ սուրճ:

Ահա, վեր առ:

ԱՐԿԱԴԻ, վերցնելով բաժակը:

Այս ինչ հիանալի պարսիմատ է... Ո՞րտեղից են
գնել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ, յետոյ. գնա, չնւտով հագնուիւր:

ԱՐԿԱԴԻ

Գնում եմ, գնում: (Քնքշուծեամբ նայելով:) Բայց
ինչ գեղեցիկ ես դու այսօր, Մարգարիտ: (Մօտենա-
լով:) Կարելի է՝ մէկ համրոյր տաս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հեռացէք, խնդրեմ:

ԱՐԿԱԴԻ, աւելի մօտենալով:

ձգմարիտ, այսօր չա՛տ ես դուր գալիս ինձ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, զնալով հակառակ կողմը:
Կատարեալ պատիժ է:

ԱՐԿԱԴԻ, բաժակը զնելով սեղանի վրայ:
Ժանգո՛ւտ...

Սուկելով օպէրէտայից մի եղանակ, զնում է իր սենեակը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մենակ:
Այս մարդը հեազհեաէ անտանելի է դառնում:
(Նեղացած նստում է:) Ա՛խ...

Վերցնում է մի ոսկեզօծ գիրք եւ լուռ կարդում է,
յետոյ գլուխը ձեռքի մէջ առնելով, արմնկով
յենկում է սեղանին:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, մտնում է գլխարկով իր սենեակից:
Զուշացմայ տրդեօք, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, ո՛հ, հոգիս. նստի՛ր, խնդրեմ... (Սուրճ ածե-
լով:) Ի՞նչ արի՛ր, ի՞նչ չինեցիր, պատմի՛ր, աեսնեմ:

ՀԵՂԻՆԷ, վերցնելով գլխարկը:

Իսկոյն, Մարգարիտ... Միայն տուն, ինչո՞ւ ես
տխուր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ոչինչ:

ՀԵՂԻՆԷ

Առաւօտունից տրդէն նկատում եմ, որ մի բա-
նից վշտացած ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուշադրութիւն մի՛ դարձնիր, խնդրեմ, դու քո գոր-
ծերի մասին պատմիր:

Հնչեցնում է սեղանի վրայ դրած զանգակը:

ՀԵՂԻՆԷ

Օ՛հ, գործերս առժամանակ հիանալի են գնում.
մօղա եմ ընկնում ինչպէս վարժուհի. շատերն են դի-
մում... Կարծեմ ժամանակ չպիտի ունենամ ամեն-
քին հասնելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջառ ուրախալի է, Հեղինէս... Ես հաւատա-
ցած էի, որ գործերդ լաւ կ'երթան: (Տալով ծրարը:)
Ահա, կարծեմ, մի հրաւէր ես: (Սէսիին, որ մտել էր
նախասենեակից:) Պարտնի բաժակը տարէ՛ք:

Սէսիը աչքերը վայր թողնելով, զնում է բաժակը
արծաթեայ փոքրիկ սկուտեղի վրայ եւ տանում
է Արկադիի սենեակը:

ՀԵՂԻՆԷ, նամակը կարդալուց յետոյ:

Այո, յիշաւի մի նոր հրաւէր է... Զարմանալի
երևոյթ է, ճշմարիտ. կամ ամենեին ոչ որ չէ հրաւի-
րում, կամ հէնց որ մէկը հրաւիրում է, ամենքն էլ
աշխատում են միմեանց առաջը կտրել... Այս ի՞նչ
տեսակ բան է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դու էլ դրանց միջից ընտրութիւն արա... Աւելի
լաւ է մարդ ընտրելու բան ունենայ, քան թէ ամե-
նին ոչինչ չունենայ:

ՀԵՂԻՆԷ

Բայց ժամանակը կորչում է իզուր... Այն՝ ինչ որ

կարելի է դատատան մէջ բաղմամբ աշակերտների հետ կատարել մի ժամումը, այժմ ամբողջ օրեր կը պահանջէ միայն երեք-չորս աշակերտի համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս, քեզ ուսումնարան է հարկաւոր:

ՀԵՂԻՆԷ

Այս, ուսումնարան: Այնտեղ ես իմ դերումն եմ, այնտեղ ես զգում եմ, թէ արդարեւ դուք եմ կատարում. ես իմ պաշտօնիս վսեմութիւնը դատատան մէջ եմ միայն հասկանում... Ա՛խ, Մարգարիտ, երբ ես կանգնած եմ երեսուն-քառասուն աշակերտների առաջ, երբ նրանց վառվռուն աչքերն ինձ են նայում, երբ հարց ու փորձ անելով համոզվում եմ, որ մի ժամուայ ընթացքում նրանք ամենքն էլ մի բան սովորեցին ինձանից, ես ինձ երջանիկ եմ համարում այն ժամանակ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուծով կրկին կը հասնես նպատակիդ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այս, իմ կոչումը ուսումնարանի մէջ է... Ի՛նչպէս լաւ էի իմ պաշտօնում, սրբափ երջանիկ... Բայց ի՛նչ արած, ուրիշ ելք չկար՝ պէտք է կամ գաղափարներիցս հրաժարուէի, կամ պաշտօնիցս... Երեք տարուայ աշխատանքս իզուր անցաւ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ախոս, շատ ափսոս...

ՀԵՂԻՆԷ, աչքերը սրբելով:

Ախոս իմ հրեշտակի նման աշակերտներ... Ես նրանց այնպէս էի սիրում, ինչպէս իմ հարազատ

քոյր ու եղբայրներին... Զէ, ես պէտք է իմ սեպհական ուսումնարանն ունենամ, որ կարողանամ առանց ուրիշի միջամտութեան իմ ուղած ձէն ու կերպարանքը տալ նրան:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսրտէ ցանկանում եմ քեզ այդ բանը, իմս Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ճնորհակալ եմ, հոգիս. այսպէս թէ այնպէս՝ ես կը հասնեմ նպատակիս... Միայն դու մի պատմիր, թէ ինչ է պատահել քեզ... Քանի օր է նկատում եմ, որ դու թէև աշխատում ես միշտ ուրախ երևալ, բայց հեռո՛հեռո՛ աւելի ու աւելի տխրում ես... Դու ծածկում ես ինձանից քո տխրութեան պատճառը. դու երջանիկ չես, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, թանկագին իմ հեղինէ, այս, դու քո առաջ տեսնում ես ամենաթշուառ մի կին:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՛նչպէս... Մի՛թէ ճշմարիտ դու անբաղդ ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս, անբաղդ եմ... (Լռութիւն:) Օ՛, եթէ հնար լինէր ճանաչել մարդկանց այնպէս, ինչպէս որ նրանք են իսկապէս, այն ժամանակ, կարծում եմ, աշխարհիս երեսին ոչ մի կին անբաղդ չէր լինի... Կարող էի արդեօք մտքովս անգամ անցկացնել, թէ այն բարի, աղնիւ, համեստ երիտասարդը, որ մի քանի տարի առաջ ներկայացաւ ինձ իբրեւ իմ փեսայու,

այս անառակ, վաւաշոտ, խարերայ մարդն է, որին դու տեսնում ես այժմ սրպէս իմ ամուսին:

Հեղինէ, կցելով ձեռքերը եւ զարմացած:

Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Մի զարմանար, հոգիս, խօսքերիս մէջ չափազանցութիւն չկայ... Ահա, տես՝ պարոնը նոր է դարձնում. առաւօտեան ժամի չորսից յետոյ է տուն եկել: Ես չեմ կասկածում, որ նա ամբողջ գիշեր անառակութեամբ է անցկացրել... Այո, այո:

Հեղինէ

Եւ դու չես սխալվում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, ո՛չ, ես գիտեմ, թէ ինչ եմ ասում. պարոն ամուսնուս ես լաւ եմ ճանաչում... (Լռութիւն:) Գուցէ ինձ պատիւ չէ բերում այսչափին էլ ասել, բայց եթէ քեզ ես չասեմ, Հեղինէ, էլ ո՛ւմ ասեմ, էլ ո՛ւմ բանամ սիրտս... (Ձեռքը կրծքին տանելով:) Էլ հատա՛ւ այստեղ... (Լռութիւն:) Եթէ ամբողջ աշխարհն անգամ ինձ տան, էլ աչքիս ոչինչ չի երեւի... (Արտասվում է:) Կարծես թէ ես ինձ ծախած լինիմ այս փառքին, այս հարստութեանը...

Աչքերը սրբում է:

Հեղինէ

Խեղճ իմ Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՛հ, Հեղինէ, թէ ինչ տանջանքներ եմ կրել այս տանը և ինչքան արցունք թափել այս ոսկէ պատերի մէջ, այդ միայն Աստուծուն է յայտնի...

Հեղինէ

Իսկ ամբողջ հասարակութիւնը քեզ երջանիկ է համարում և չատերը մինչև անգամ նախանձում են վիճակիդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դառնութեամբ:

Նախանձում են... Հը՛մ... Հասարակական Կարծիքի սարուկ եմ դարձել, Հեղինէ, և ոչ մի կողմից փրկութիւն չկայ...

Լռութիւն:

Հեղինէ

Բայց մէկ բան չատ է զարմացնում ինձ, Մարգարիտ. ամուսինդ, որքան կարողացայ նկատել այս մի քանի օրս, միշտ բաղդրութեամբ է վարվում հետդ... Եթէ նա քեզ չսիրէր, հաղիւ թէ այդպէս լինէր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գիմակ, գիմակ, սիրելիս, բոլորը գիմակ է... Նա ինձ հետ այդպէս վարվում է միայն քո ներկայութեամբ, ուրիշների առաջ, հասարակութեան մէջ, թէև ինքն էլ լաւ գիտէ, որ ես իրան չեմ հաւատում... Ա՛խ, նրա բարութեան և ազնւութեան այդ գիմակն էր, որ ինձ մոլորեցրեց:

ՏԵՍԻԼ Դ

ՆՐԱՆՔ, ԷԼԻՋ, ԱԲԷԼ, պաշտօնական հասարակ նշանազգեստով, պարանոցին շքանշան:

ՍՊԱՍԱՌՐ, ծանուցանելով:

Տիկին և պարոն Մաստակեաններ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէին, ցածր եւ դժգոհ:

Ամուսնուս մտերիմ բարեկամներն են: (Առաջ գնա-
լով եւ սառը քաղաքավարութեամբ): Համեցէք:

Սպասաւորը դուրս է գնում:

ԱՅԷԼ, ձեռքին թերթապահ:

Քարի օր ձեզ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ձեռք տալով:

Քարե ձեզ, պարոն:

ԷԼԻԶ, նոյնպէս:

Քարե, սիրելի Մարգարիտ, ինչպէս ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Չնորհակալ եմ, դու ինչպէս ես:

ԷԼԻԶ

Ինչպէս տեսնում ես, լաւ եմ:

ԱՅԷԼ

Ինչի՞ լաւ չենք լինիլ, փառք Աստուծոյ. ջաններս
սաղ, քէֆներս քօք, հացներս բօլ, հա լաւ ենք ու
լաւ, էլի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հրաւիրելով:

Համեցէք, խնդրեմ: (Մեկնելով ձեռքը դէպի Հեղի-
նէն): Օրիորդ Հեղինէ:

ԱՅԷԼ

Գիտեմ, գիտեմ, ճանաչում եմ: (Չեռք տալով Հե-
ղինէին, բայց խօսքերն ուղղելով Մարգարտին): Այն գի-
շերը չէր, այն պարահանդէսի գիշերը, որ ժողովա-
րանում միասին ընթերիք արինք: (Հեղինէին): Ապրիս,
չառ ապրիս, դաւակ:

Թերթապահը դնում է աջ կողմի սեղանի վրայ:

ԷԼԻԶ, համբուրելով Հեղինէին:

Իսկ մենք նոյն գիշերը բարեկամացանք արդէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նստեցէք, խնդրում եմ: Մի-մի բաժակ սուրճ,
եթէ թոյլ կը տաք:

ԷԼԻԶ

Ո՛չ, չառ չնորհակալ ենք, մենք պրդէն խմել ենք:

ԱՅԷԼ

Ես իմ սուրճն էլ, իմ թէյն էլ վաղուց խմել-պրծել եմ:

ՀԵՂԻՆԷ, Մարգարտին, կիսածայն:

Ես գնամ, տեսնեմ ի՞նչ են ուզում: (Հիւրերին): Նե-
րողութիւն եմ խնդրում, ես սախալուած եմ գնալու:

ԱՅԷԼ

Վա՛, մեր գալը ձեզ դուր չեկա՞ւ, ի՞նչ է:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, ի՞նչ էք հրամայում, պարոն, ես արդէն գը-
նալու վրայ էի, երբ դուք եկաք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, նամակը տալով Հեղինէին:

Այո, օրիորդին ահա հրաւիրել են:

ԱՅԷԼ

Գնա՛, գնա՛, դաւակ, չառ ապրիս. գործիդ միշտ
այդպէս անի կղեր:

ՀԵՂԻՆԷ

Չառ չնորհակալ եմ, պարոն: (Չեռք տալով): Միայն
բարեաւ: (Էլիզին, նոյնպէս): Յաւատութիւն, տիկին, նե-
րեցէք, խնդրում եմ: (Մարգարտին): Ես չուսում կը վե-
րադառնամ, Մարգարիտ:

Գլխարկը ձեռքին գնում է իր սենեակը:

ՏԵՍԻՆԷ

ՆՐԱՆՔ, առանց ՀԵՂԻՆԷԻ

UBEL

Այս իրի է նշանակում. մինչև այժմ տանն է մեր
վսեմաշուք պարոնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս գիշեր չստ ուշ է տուն եկել:

Հնչեցնում է դանդաակը:

UBEL

Զարմանում եմ... Գիշերը նա մեզ մօտ էր և գեռ ժամի տասնութվեր չկար, վախաւ. պէտք է տուն գնամ, ասաց... Զմտ խնդրեցի, բայց չկազաւ...

፪፻፺፭

Ո՛վ գիտէ ճանապարհին ում է սկստահել. դու չես
ասո՞ւմ, որ գործ չատ ունի:

ԱՅԷԼ

Մի պատճառ կը լինէր, էլի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իհարկէ առանց պատճառի չէր լինիլ։ (Նորից հըն-
չեցնում է զանգակը. մտնում են՝ նախասենեակից սպա-
սաւորը եւ Հեղինէի գոնից [Ջու. :աշի երբորդ :առի տո-
ււ:] Սէսիլը) Այս ո՛ր էք, Սէսիլ, այսքան կանչում եմ
ձեզ։ (Սպասաւորը դուրս է գնում։) Հաւարեցէք այս
ամենը։

ԱՅԷԼ, ՍԷՍԻԼԻՆ, ՎԻՆՉԵՆՈՒՄ ՍԵ ՀԱՆԿԱՐԻՄ Է ՍՈՒՐՑԻ ԲՈՂՈՐ
ԱՄԱՐԱԳԱՆՆԵՐՐ:

2գիտես, սիրելիս, կարելի՞ է պարսնին տեսնել.
հարկաւոր գործ ունիմ:

ՄԷՄԻԼ, նապոյ:

Զգիտեմ, պարոն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Սէսիլիմ:

Առաջիկա, որ յայտնեն պարունին:

ՄԷՍԻԼ, ցածր:

Իսկոյն, տիկին:

Սկուտեղը ձեռքին դուրս է գնում նախասենեակ:

Սբէյր առանձին հաւանութեան նշան է անուժ

Սէսիլի վերաբերմամբ:

ԷԼԻԶ, որ հետաքրքրուածեամբ զննում էր Սէսիլին:

Այս աղաթխնին նոր էր վարձել... Անցեալ անգամ,
կարծեմ, դա չկար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, կար. մէկ ամսից աւելի է մեզ մօտ է:

ՏԵՍԻՆ Զ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ, պաշտոնական հասարակ նշանադրիստով,՝ կրճբքին մատղանշան, իսկ պարանոցին շքանշան:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛, բարձր, հաղար բարի էք եկել:

Տալիս է ձեռքը նախ Էլիզին եւ ապա Աթէլին:

ԱՅԷԼ

Բարով, ձերդ վսեմութիւն... Կէս օրն անց է և

դուք զեռ տանն էք: Երեկոյեան մեզ մօտ ընթրիքի էլ չմնացիր. պէտք է տուն գնամ, կինս մեզք է, ասում է... Այդ է:

ԱՐԿԱԳԻ

Հաւատացէք, յարգելի բարեկամս, ես ինքս էլ չէի սպասում... Հէնց ձեր տանից մի տասը քայլ հազիւ էի անցել, որ իմ լաւ բարեկամներէցս մէկը պատահեցաւ, արտասահմանից նոր էր եկել... Կամենում էի հետս տուն բերել, բայց որովհետեւ մի փոքր ուշ էր, մտածեցի՝ անհանգիստ չանեմ կնոջս... (Մարգարտին ձեռք տալով): Ա՛խ, բարի լոյս, անդինս, ինչպէս ես: (Մարգարտին լուռ ողջունում է): Խօսելով գնացի՛նք հիւրանոց, ուր նա իջել էր... Դէհ, գիտէք էլի, երկու լաւ բարեկամ որ միմեանց պատահում են, էլ վերջ չի լինում նրանց քաղցր խօսակցութեանը... (Խորհրդաւոր հայեացք է ձգում Էլիզի վրայ, որ ծաշկինակով ծածկում է բերանը): Ժամի չորսն անց էր, որ բաժանուեցանք:

Էլիզը ծաշկինակը բերանին բռնած հագում է:

ԱՅԷԼ

Տեսէք, է՛. ուղիղ ժամի չորսն էր, որ սա էլ ինձ զարթացրեց իր աղմուկով... Թըր՛խի, թըր՛խի... Գնացին, եկան, վայր գցեցին, կարծեցի գողեր են եկել... Դուրս նայեմ, ինչ տեսնեմ. աղջիկ պարօնս մենակ բռլթաւ է տալիս դահլիճում... Ի՛նչ է, ի՛նչ է պատահել. սա թէ՛ վախեցայ, գետինը ժած էկաւ, ասում է... Դուք իմացա՞ք գետնի ժած գալը... Ը՛մ, ինչ գետնի ժած գալ, ինչ ֆլան, ինչ ֆոտան... Մի ասիլ, երազումը վախեցել է աղջիկ-պարօնս, վեր է

թռել յանկարծ, քնաթաթախ դուրս է ընկել դահլիճ, ես հօ միւս ծայրին եմ քնած, գիպել է աթոռին, աթոռն էլ միտին ու երկուսը միասին՝ չըր՛խի, թըր՛խի, վայր են թափվում յատակի վրայ... Գետնինը ժած էկաւ, ասում է... (Ծիծաղում է): Այդպէս որ ամեն ժամանակ գետնինը ժած գայ, այդ ո՛ւր կ'երթայ, ձեզ եմ հարցնում... Էլ քարը քարի վրայ չի մնայ, Աստուած է վիայ:

ԷԼԻԶ, ամաչելով:

Վա՛, ես ի՛նչ անեմ, որ վախեցայ:

Խորհրդաւոր հայեացք է ձգում Արկադիի վրայ. այդ նկատում է Մարգարտին, որ սկսում է հեղձնուէ աւելի եւ աւելի յուզուել:

ԱՐԿԱԳԻ, զսպելով ծիծաղը:

Ձառ բնական է, որ մարդ երազի մէջ վախենայ, ինչ կայ որ:

ԱՅԷԼ

Է՛հ, ձերդ վսեմութիւն, վախենալն էլ իրանից է... Այնքան ասում եմ՝ մենակ մի քնիր. գիշերն առանձին սենեակ հարկաւոր չէ քեզ... բայց ո՛ւմ կը հասկացնես. կինարմատի հախիցը ո՞վ կարող է գալ... Այս ամենը ձեր շնորհիւն է, ձերդ վսեմութիւն. չէ՞ որ դուք ես առանձին-առանձին սենեակ ունիր... Նայեց կինս ե սովորեց:

ԱՐԿԱԳԻ

Է՛հ, պարտն Արէլ, նոր ժամանակ, նոր սովորութիւններ...

ԱՅԷԼ

Դուք գիտէք, ձերդ վսեմութիւն... Քնե՛լն էլ որ

մօղայի տակ գցեցիր, էլ ինչ բարիքի սպասի մարդ... Տեսնենք վերջն ինչ է լինելու... Ես միայն այսքանը կ'ասեմ, որ եթէ սրա հաւատարմութեան մասին բոլորովին վստահ չլինէի, մի բոսկէ էլ կողքիցս չէի հեռացնիլ, հաւատացէք ինձ:

Է՛ԼԻՁ

Դու հօ չես կարող փոխել աշխարհի սովորութիւնը...

ԱՅԷՆ

Նորից մի սկսիր, լաւ: ԱՐԿԱԴԻ, Ելիզին, որ խորհրդաւոր կերպով նայում է իր ձեռքի պայուսակին:

Այդ ինչ հիանալի պայուսակ է, տիկին:

Առնում է ձեռքից:

ԱՅԷՆ, Ելիզին:

Մեր տատերը որ այդ չէին գործածում, է, հաւատան հարիւր տարի չէին ապրում, չէ:

Է՛ԼԻՁ

Զարմանալի դատողութիւն... Չգիտեմ թէ պայուսակի գործածութիւնը սւսմ ինչ վնաս կարող է տալ:

ԱՐԿԱԴԻ, իբր թէ զննում է պայուսակը:

Հիանալի է, հիանալի:

ԱՅԷՆ, Ելիզին:

Ո՛վ է իմանում, հոգիս, կարելի է մեծ վնասը հէնց դրա մէջն է: (Մարգարտին, մինչդեռ սա եւ Ելիզր տարբեր յուզմունքով նայում են Արկադին, որ այս միջոցին պայուսակից մի փոքրիկ թուղթ է հանում ծածկաբար:) Կատակ չեմ անում, տիկին, այնպիսի բաներ

մօղա եկան, որ էլ մարդ չէ իմանում թէ ինչիցն է մեր կեանքը կարճանում:

ԱՐԿԱԴԻ, թուղթը ծոցումը պահելով:

Զարմանալի լաւ ճաշակ ունիք, տիկին: (Պայուսակը վերադարձնելով Ելիզին:) Բարով վայելէք:

Է՛ԼԻՁ

Միթէ այդքան հաւանում էք:

ԱՅԷՆ, Մարգարտին, որ կուրծքը բռնած եւ բոլորովին գունաթափ արդէն ոտքի է կանգնել:

Տիկին... (Ելիզին հրելով:) Այս կոզմը նայիր:

ԱՐԿԱԴԻ, Ելիզին:

Հիանալի է, հիանալի... (Մարգարտին:) Ի՞նչ եղաւ, սիրելիս, ինչ պատահեցաւ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սաստիկ յուզուած:

Ո՛չինչ, սչինչ... (Աքէին:) Ներողութիւն, պարոն, ես տկար եմ:

ԱՅԷՆ

Խնդրում եմ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սիրտը բռնած զնում է. յետոյ, առանձին, դառն հեղնութեամբ:

Հիանալի է, հիանալի...

Գնում է իր սենեակը. բոլորեքեան շուարվում են:

ԱՐԿԱԴԻ, անմիջապէս:

Կացէք, դուք կացէք:

Շտապով հետեւում է Մարգարտին:

Է՛ԼԻՁ, առանձին:

Արդեօք բան նկատեց:

ԱՅԷԼ

Այս ի՞նչ է նշանակում:

Էլիզբեթ յանկարծ վազում է դեպի Արկադին, որ վերադառնում է:

ԱՐԿԱԴԻ, զոններում:

Ո՛չ ինչ, սչ ինչ, հանգիստ եղէք:

ԷԼԻԶ, Արկադին, ցածր:

Կարելի է տեսնու:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյնպէս:

Ո՛չ, նրան այդպէս պատահում է երբեմն: (Բարձր:) Ներեցէք, ես խօսին կը վերադառնամ: Նստեցէք, խնդրեմ:

Յետ է գնում:

ՏԵՍԻԼ է:

ԱԲԷԼ, ԷԼԻԶ

ԱՅԷԼ

Յաւազար է եղել խեղճը:

ԷԼԻԶ

Ո՛չ թէ, ցաւազար, այլ խտերիկա ասն:

ԱՅԷԼ

Ում ինչ պատահի, քեզ համար բոլորն էլ խտերիկա է:

ԷԼԻԶ

Ո՛ր բժշկին կամենաս հարցրու:

ԱՅԷԼ

Խտերիկան ի՞նչ բան է, ասն, խնդրեմ... Ի՛նչ

յիմար անուն ասեալ բժիշկները կը հնարեն... Յաւազար է, հիւանդութիւնն էլ հիւանդութիւն: Հետք խօսելիս էլ պարզ տեսնում էի, որ զունաթափվում էր... Ինչի՞ դու չես զունաթափվում այդպէս կամ ինչի՞ դու չունիս այդ խտերիկան, եթէ լաւ բան է:

ԷԼԻԶ

Առտուած մի արասցէ:

ԱՅԷԼ

Այն, ես քեզ ասում եմ, մօզնի բաներից ձեռք վերցրու, եթէ ոչ մէկ օր քեզ էլ կը պատահի այդ խտերիկա է, ինչ զանգուածար է:

ԷԼԻԶ

Վա՛յ, անիծում ես:

ԱՅԷԼ

Ընդհակառակը, իմ սիրուն թռչնակս, ես քեզ խրատում եմ. այդ իմ պարտաւորութիւնն է... Օրինակ՝ ինչ է աւելանում, որ անունդ զբել ես էլիզ... Մկրտութեանդ անունը Եղիտարէթ է, Եղիտարէթ էլ կնոջ քեզ համար. եթէ ոչ, ինչ է՝ էլիզ, էլիզ... Քաղցրութիւն ես ուզում, ասն քեզ՝ Եղոօ, կամ Սարէզ... Ա՛րի Սարէզ-դաւիր, եթէ ուզում ես:

ԷԼԻԶ

Լուացորմը եմ, ինչ է:

Գնում է եւ Մարգարտի սենեակի դռնից ծածուկ

նայում:

ԱՅԷԼ, առանձին:

Ինչիցն է, որ կանայք այսպէս հետաքրքիր են: Հետեւում է կնոջ օրինակին:

ԷԼԻՁ, ուրախ:

Նա բոլորովին առողջ ման է գալիս:

ԱՅԷԼ

Է՛հ, փանթ Աստուծոյ... Երանի մի չուտով այն մարդը դուրս գար, (Թերթապահից մի ծրար հանելով): մէկ այս ցաւից ազատուէի:

ԷԼԻՁ

Սպասիր մի փոքր, ի՛նչ եղաւ քեզ:

ԱՅԷԼ

Ինչպէս կը հրամայես, իմ սիրելի Սարէլ:

Առանձին, ծիծաղելով երեսը ծամածռում է:

ԷԼԻՁ

Ես քեզ հրամայում եմ, որ այսուհետեւ չհամարձակուես Սարէլ ասել ինձ:

ԱՅԷԼ

Լաւ, լաւ, ներիր, մի բարկանար, իմ անգին էլիզ, մնա շէ՛ր էլիզ... Դու գիտես, որ ես քեզ շատ եմ սիրում եւ ոչինչ չեմ խնայիլ քեզ համար... Ես պատրաստ եմ գլուխս քեզ մատաղ անել:

ԷԼԻՁ

Իհարկէ գիտեմ եւ հէնց դրա համար էլ քո մէկ մաղը ամբողջ աշխարհի հետ չեմ փոխիլ:

ԱՅԷԼ, գրկելով:

Իմ ազատենակա... իմ հրեշտակա...

ԷԼԻՁ, աղատուելով:

Գալիս եմ, գալիս...

ՏԵՍԻԼ Ը

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, ծափահարելով:

Ապրիլ, ապրիլ, կեցցէք:

ԷԼԻՁ, Աբէլին, ցածր:

Խայտառակեցիր:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛րչափ հաճելի է սիրով ամուսիններ տեսնելը:

ԱՅԷԼ, փոքր ինչ շուարուած:

Է՛հ, ի՛նչ անհնր, ձերդ վսեմութիւն, շատ մարդ սովորութիւն ունի՝ ուրիշի կնկան է գրկում, այս մէկն էլ իմ կնկան ես ինքս լինիմ գրկած, ի՛նչ կայ որ:

ԱՐԿԱԴԻ

Կատարելապէս իրաւունք ունիք, բարեկամս:

Յանդիմանական հայեացք է ձգում էլիզի վրայ:

ԷԼԻՁ, հայեացքով հանգստացնում է Արկադին:

Ի՛նչպէս է Մարգարիտս:

ԱՐԿԱԴԻ

Փառք Աստուծոյ... Մի քիչ կողքը ցաւում էր, բայց անցաւ: Երեւի մըսել է: (Աբէլը շարժուածքով յիշեցնում է էլիզին, որ ինքն ուղիղ էր նկատել, թէ Մարգարիտը հիւանդ է:) Միայն ներողութիւն է խնդրում, որ չէ կարող դուրս գալ... Ես ինքս առաջարկեցի, որ փոքր ինչ հանգստանայ:

ԱՅԻՆ

Մենք հօ օտարներ չենք, ձերդ վսեմութիւն. թող
հանգստանայ, աւելի լաւ:

Մօտենում է՝ սեղանին եւ զբաղվում է ծրարով:

ԷԼԻԶ, Արկադիին, ցածր:

Ուրեմն ոչինչ չէ՞ նկատել:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյնպէս:

Հանդիստ եղիր... (Աբէլին, բարձր:) Այդ ի՞նչ է,
սիրելիս:

Էլիզը մի կողմը քաշուելով, զբաղվում է ալբոմով:

ԱՅԻՆ

Ձեր վսեմութեանը յայտնի բարեգործութեան հա-
մար հաւաքած...

ԱՐԿԱԴԻ, ընդմիջելով:

Դիտեմ, դիտեմ...

ԱՅԻՆ, ծրարը տալով Արկադիին, ցածր:

Բոլորն այդտեղ է՝ փողն էլ, հաշիւներն էլ:

ԱՐԿԱԴԻ, ծրարը դնելով ծոցը:

Լաւ, լաւ...

ԱՅԻՆ, Արկադիին, ծածուկ:

Ես իմ մասն արդէն վերցրել եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չաա բարի... Ես այսօր եեթ կը հրամայեմ, որ
բոլոր գործերը վերջացնեն... Ուրիշ ի՞նչ կայ այդտեղ
թերթապահում:

ԱՅԻՆ

Ամենահարկաւոր պաշտօնական թղթեր են, ձերդ
վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Թողէք այստեղ, ես շուտով կը վերադարձնեմ...
Այդպէս, այդպէս՝ թերթապահով:

ԱՅԻՆ

Եթէ թոյլ կը ապր, ձեր սենեակը կը տանեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, դուք ինչի՞ էք նեղութիւն կրում:

ԱՅԻՆ

Ի՞նչ էք հրամայում; ձերդ վսեմութիւն, ի՞նչ նե-
ղութիւն:

Թերթապահը ձեռքին դուրս է գնում աջ դռնից:

ԷԼԻԶ, վաղելով դէպի Արկադիին, ցածր:

Ես կարծում եմ, որ բռնուկեցանք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ, ասում եմ. միմիայն եղիր... (Զեռքը տանելով
ծոցը:) Այս ի՞նչ ես գրել:

ԷԼԻԶ

Կը կարդաս, կ'իմանաս...

ԱՐԿԱԴԻ, ծոցից հանելով թուղթը:

Ի՞նչ գաղանիք է:

ԷԼԻԶ

Ա՛, խնդրեմ...

Վաղում է դէպի ալբոմը եւ առաջուայ դիրքն ընդունում:

ԱՅԻՆ, վերադառնալով:

Բոլորը կարգով դարսեցի սեղանի վրայ:

ԱՐԿԱԴԻ, սրտնեղով թուղթը:

Չաա շնորհակալ եմ:

ԱՅԻՆ

2արժէ, ձերդ վսեմութիւն:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՆՐԱՆՔ, ՀԵՂԻՆԷ

ԱՐԿԱՐԻ, Հեղինէին, որ մտնում է իր սենեակից:

Ա՛, օրիորդ Հեղինէ, բարե ձեզ... Ի՞նչպէս էք, այսօր դեռ չենք տեսնուել:

ՀԵՂԻՆԷ

Չատ չնորհակալ եմ, պարոն. դո՛ւք ինչպէս էք:

ԱՐԿԱՐԻ

Ինչպէս տեսնում էք, օրիորդ, ես միշտ լաւ եմ, միշտ առողջ, միշտ էլ ուրախ... Կարծեմ, տիկնոջը և բարեկամիս ճանաչում էք:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, պարոն, փոքր ինչ առաջ մենք արդէն տեսնուեցանք այստեղ:

ԱՅԷԼ, ԱՐԿԱՐԻ:

Չատ լաւ բան էք արել, ձերդ վսեմութիւն, որ օրիորդին ձեզ մօտ էք ընդունել: Այսպիսի վտանգաւոր ժամանակ, երբ ամեն մի քայլափոխում մի-մի գայլի է հանդիպում մարդ, ձեզ պէս տէր ունենալը մեծ բաղդ է: (Հեղինէին:) Այո, օրիորդ: (Էլիզին:) Ե՛հ, գնանք, հոգիս, ժամանակ է: (Արկարին:) Ներողութիւն:

ԱՐԿԱՐԻ

Իսկոյն, իսկոյն: (Սեղմում է էլեքտրական հնչակի կոճակը:) Մեր կառքով գնացէք, խնդրում եմ:

ԷԼԻԶ, կեղծելով:

Ինչի՞ էք նկույթիւն քաշում, պարոն, շատ չնորհակալ ենք, այնպէս էլ կ'երթանք, հեռու չենք:

ԱՐԿԱՐԻ

Ցատուկ խնդրում եմ:

ԱՅԷԼ

ձգմարիտ, իդուր նկույթիւն էք կրում, ձերդ վսեմութիւն. չէ՞ որ դուք ես գնալու էք շուտով:

ԱՐԿԱՐԻ, սենեակի ժամացոյցին նայելով:

Օ՛, ես դեռ բաւական ժամանակ ունիմ... (Ներս մտնող սպասաւորին:) Տիկնոջը և պարոնին մեր կառքով թող տանեն:

Սպասաւորը գլուխ է տալիս եւ դուրս է գնում:

ԷԼԻԶ, առանձին շեշտելով:

Չատ չնորհակալ ենք, որ այդպէս պատուում էք մեզ... (Ձեռք տալով:) Մնաք բարեաւ. մեզ մի՛ մոռանաք, խնդրում եմ: (Հեղինէին, համբուրելով:) Ցտեսութիւն, օրիորդ...

ՀԵՂԻՆԷ

Ցտեսութիւն, տիկին:

ԱՅԷԼ, ձեռք տալով:

Մնաք բարեաւ, օրիորդ... Ո՛ղջ և առողջ լինիք, ձերդ վսեմութիւն:

ԷԼԻԶ, ամուսնու թեւն առնելով, Հեղինէին:

Մարգարտիս լաւ պահեցէք: (Արկարին:) Յոյս ունիմ՝ այս անգամ երկար սպասել չէք տալ մեզ:

ԱՐԿԱՐԻ, ուղեկցելով:

Անշափ բարի էք, տիկին:

Էլիզն ու Արէլը դուրս են գնում:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ

ՀԵՂԻՆԷ, ԱՐԿԱԳԻ

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտա սուր է:

ԱՐԿԱԳԻ

Իր սենեակումն է: (Հեղինեն կամենում է զնալ:)

Սպասեցէք, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչ կը հրամայէք:

ԱՐԿԱԳԻ

Ասացէք, խնդրեմ, օրիորդ, արդեօք գո՞հ էք ձեր սենեակից:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես չառ գո՞հ եմ, պարոն, իմ սենեակից և անշաղի չնորհակալ եմ ձեր հիւրասիրութիւնից:

ԱՐԿԱԳԻ

Ի՞նչ էք հրամայում, օրիորդ, այդ իմ պարտականութիւնն է: Դուք այնպիսի սուրբ գործի էք ծառայում, որ մարդ ինչ էլ կատարի ձեզ համար, դարձեալ քիչ է... Տարածել լոյս և գիտութիւն մատակարարելի մէջ, պատրաստել հասարակութեան համար բարոյապէս դարգացած մայրեր... միթէ սրանից էլ աւելի վսեմ աշխատանք կայ աշխարհիս երեսին... Օ՛հ, ես սաստիկ յարգում եմ լուսաւորութիւնը և, հաւատացէք, գիտեմ գնահատել ձեզ նման աշխատաւորներին... Ձեր կոչումը, օրիորդ, վսեմ է և

սուրբ. ես խոնարհվում եմ այդ կոչման տուա՞յ և երջանիկ կը լինեի, եթէ կարողանայի մի կերպ հաճելի գտնուել ձեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Դուք չափից դուրս բարի էք, պարոն, չառ չնորհակալ եմ:

ԱՐԿԱԳԻ

Օ՛հ, օրիորդ, իմ կնոջ սրտակից բարեկամուհու համար ես ոչինչ չեմ խնայիլ, հաւատացէք... Ես չառ եմ սիրում կնոջս, շատ, և այդ պատճառով սիրում և յարգում եմ ամենին, ով նրան սիրում է... Խեղճը հիւանդոտ է, տեսնում էք. միշտ տխուր, միշտ սիրտը ծածկուած... Չգիտեմ, ի՞նչ անեմ, ի՞նչպէս ուրախացնեմ... ոչինչ չէ յաջողվում ինձ... Այս մի քանի օր է միայն, որ ես նրա երեսին երբեմն ժպտալ եմ նշմարում... Ուրեմն դուք ինքներդ կարող էք դատել, թէ՛ սրբան պիտի գոհ լինիմ, որ դուք մեզ մօտ էք... Աստուած կը վարձատրէ ձեզ ձեր բարի, ազնիւ սրտի համար: (Ժամացոյցին նայելով:) Սակայն ժամանակ է... (Տալով ձեռքը:) Յատուկ ներդրութիւն եմ խնդրում, օրիորդ, պաշտօնական գործերս ստիպում են ինձ ձեզ թողնելու: Ցաւսով թիւն, օրիորդ:

Թողնում է ձեռքը:

ՀԵՂԻՆԷ

Ցաւսով թիւն, պարոն:

ԱՐԿԱԳԻ, զնալով, մեկուսի:

Օ՛հ, սրտիսի գեղեցիկ աչքեր...

Դուրս է գնում:

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԱ.

Հեղինէ, մենակ:

Ես այլևս ոչինչ չեմ հասկանում... Միթէ Մարգարիտը սխալվում է... (կամենում է մոռնել Մարգարտի սենեակը): Դուռը փակած է: (կամաց բաղխում է դուռը. լսվում է Մարգարտի ձայնը՝ Ո՞վ է...): Ես եմ: (Կարձակ Մարգարտի ձայնը՝ Իսկոյն:)

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԲ

Հեղինէ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, զգուշութեամբ դուրս նայելով:
Դու մենակ ես:

Հեղինէ, ապշած:

Այո:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աչքերը սրբելով:
Ամենքը գնացին:

Հեղինէ

Այո, ամենքը: (Մարգարիտը նստում է եւ կրկին աչքերը սրբում): Բայց դու ինչո՞ւ ես լաց լինում... Կրկին մի նոր վիճա: (Լռութիւն): Ինչո՞ւ ոչինչ չես խօսում: (Հստեղով կողքին, առնում է ձեռքը): Ասա, հոգիս, ասա, ինչ է պատահել. չէ՞ որ ես քո հեղինէն եմ, դու ինչանից ոչինչ չունիս ծածկելու... (Թողնելով ձեռքը):

Բաւական է, Մարգարիտս, բաւական. հանգստացիր, աղաչում եմ... Երևի քեզ վշտացրել են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Զատ, շատ...

Հեղինէ

Ո՞վ... ամուսինդ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ամուսինս... Վաղուց է որ ես նրան ճանաչել եմ. նրա արարմունքն ինձ չի վրդովեցնում այլևս... Բայց երբ քեզ խաբում է քո ընկերուհին, որի հետ դու երեխայ մեծացել ես, որին դու քոյր էիր համարում միշտ... Ա՛խ... (Շարժում արտայայտում է վերին աստիճանի յուսահատութիւն): Իդուր չէր կասկածս... (Հեղինէն ապշում է): Թողնենք, թողնենք, խնդրում եմ... Ես այժմ ոչինչ չեմ կարող ասել... Ես սաստիկ անպատուած եմ... բոլոր ցաւս արտայայտել անկարող եմ... Ես կը խեղդուեմ պատմելիս... Ինձ յիմարի տեղ են ընդունում... ինձ կոյր են համարում...

Հեղինէ

Հանգստացիր, Մարգարիտս, աղաչում եմ, հանգստացիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Հեղինէի ձեռքը բռնելով:

Այո, այո, քոյրիկ, այո, հոգիս, ես բոլորը կը պատմեմ քեզ, բոլորը. այժմ ներքը:

Հեղինէ

Լաւ, լաւ, հանգստացիր միայն, յետոյ իհարկէ կը պատմես. այժմ ուրիշ բան խօսենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ուրիշ բան, ուրիշ բան... Թո՛ղ մտքիցս հե-

առնան այն զգուշի տեսարանները... (Բռնկով Հեղինեի ձեռքը, նրա հետ միասին լուռ ման է գալիս ծանր բայերով եւ տխրադէմ, յետոյ բեկուած ձայնով) Դու ի՞նչ արիր:

ՀԵՂԻՆԷ

Չառ խիստ պահանջներ են առաջարկում, Մարգարիտ. երեք երեխայ, առաւօտները դասեր դանազան առարկաներից, նրանց հետ միասին ճաշել, իսկ երեկոյեան՝ զրօսանք: Այդ չառ ծանր է ինձ համար... Ուրեմն պէտք է ամբողջ օրս նրանց նուիրեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յետոյ համաձայնեցիր:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛հ, մերժեցիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛րքան գոհ եմ, Հեղինե, որ մերժել ես... Այլիս անկարող եմ առանց քեզ ապրել... Բացի քեզանից էլ ոչ ոք չունիմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ես ո՞վ ունիմ բացի քեզանից:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Տիկին, մի անձանօթ զինուորական է:

Արծաթէ փոքրիկ սկուտեղով առաջարկում է մի այցնոմս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յուզուելով, փերցնում է այցնոմսը:

Արտա...չէս Արա...մեան... (Սպասաւորին:) Խընդրիր, (Սպասաւորը դուրս է գնում:) Ա՛խ, Հեղինե, ես այսպէս...

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ, Մարգարիտ. դու բոլորովին գունատուեցար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ, ես... Միթէ...

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, այո, հոգիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, նա բարձրանում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ես փախչում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Սպասիր, սպասիր, խնդրում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես՝ գործ ունիմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Մի քանի ըոպէ միայն...

ՀԵՂԻՆԷ

Կ'ուշանամ, Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աղաչում եմ... Ես խելոյն... դու ընդունիր...

Դուրս է վազում իր սենեակը:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Գ

ՀԵՂԻՆԷ, ԱՐՏԱՇԷՍ

ՍՊԱՍԱՆՈՐ, ծանուցանելով:

Պարոն Արտաչէս Արամեան:

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ԱՐՏԱՂԷՍ

Բարե ձեզ, օրիորդ:

Սպասաւորը դուրս է գնում:

ՀԵՂԻՆԷ

Բարե, պարոն: (Միմանց ձեռք են տալիս:) Նստեցէք, խնդրեմ, տիկին Մարգարիտան խիտն զուրս կը գայ: Նստում են:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Գուցէ ես անյարմար ժամանակ եմ եկել:

ՀԵՂԻՆԷ

Ընդհակառակը, պարոն Արտաշէս... Վաղուց է որ սպասում էինք ձեզ և ձեր բարեկամին... Ինչո՞ւ նա էլ ձեզ հետ չնորճ չըրեց:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ներողութիւն, օրիորդ, պարահանդէսի երկրորդ օրը գիւղացիք տարան նրան մի կարեւոր գործի համար և ահա մինչև այժմ դեռ չէ վերադարձել... Այսօր ես եւ թողնում եմ Թիֆլիզը:

ՀԵՂԻՆԷ

Միթէ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, օրիորդ, ստիպուած եմ... Եկել եմ հրաժեշտիս ողջոյնը տալու ձեզ և տիկին Մարգարիտին: (Նկատելով պատկերակալի վրայ դրած նկարը, յանկարծ:) Ա՛խ... ներեցէք, խնդրեմ... (Մտնելով է նկարին:) Սա տիկնոջ նկարածը պէտք է լինի:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, պարոն Արտաշէս. այդ նկարը ներկայացնում

է այն պարտէզը, ուր Մարգարիտա անց է կացրել իր մանկութիւնը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, այո, ծանօթ է ինձ... Ո՛հ, սրբան քաղցր յիշողութիւններ...

Տ Ե Ս Ի Լ ԺՊ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, զգեստը փոքր ինչ կարգի բերած:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պարոն Արտաշէս, բարե ձեզ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Բարե ձեզ, տիկին... (Միմանց ձեռք են տալիս:) Ես հիացած նայում էի ձեր նկարին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՛, այդ մի չնչին բան է: (Հրաւիրելով:) Համեցէք, նստեցէք, խնդրեմ: (Նստում են:) Իսկ պարոն Աննան ո՞ւր է. չէ որ դուք խոստացաք միասին գալ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, տիկին, բայց նա գնաց գիւղը և դեռ երեւի ուշ կը վերադառնայ:

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտե՞ս, Մարգարիտ, պարոն Արտաշէսը գնում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միթէ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, տիկին, ես հէնց այսօր գնալու եմ. եկել եմ ձեզ բարե-մնաք ասելու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Միթէ այդպէս շուտ... եւ երկաթը կը տեւի ձեր
բացակայութիւնը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չգիտեմ, տիկին, այդ կախումը է հանգամանք-
ներից. դուք է մի քանի շաբաթ ուշանամ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ ձեր նոր վէպը... Չարունակում էք արդեօք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՛նչպէս չէ, տիկին, բոլոր ազատ ժամերս նրան
եմ նուիրում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Յաջողութիւն եմ ցանկանում... (Լռութիւն:) Այդ-
պէս... Գնում էք ուրեմն...

Հեղինէ, տեղից վեր կենալով:

Ներողութիւն եմ խնդրում, պարոն Արտաշէս,
ստիպուած եմ, դասի եմ գնալու:

ԱՐՏԱՂԷՍ, նոյնպէս:

Ա՛, խնդրեմ, օրիորդ:

Հեղինէ, ձեռք տալով Արտաշէսին:

Բարով գնաք, բարով գաք... Եթէ պարոն Լեոնին
տեսնէք, ինձանից շատ բարեւ արեք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Անշուշտ, օրիորդ, ես նրա գիւղովն եմ անցնելու:

Հեղինէն ողջունում է եւ գնում իր սենեակը:

—o—

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Ե

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՂԷՍ

ԱՐՏԱՂԷՍ, նստելով:

ձշմարիտ որ շատ համակրելի օրիորդ է... Բա-
րեկամս իդուր չէ այնպէս հրապուրուել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իրան... Ուրեմն պարոն Լեոնը հաւանում է հե-
ղինէին:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այո, տիկին, շատ է հաւանում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հեղինէս էլ յաճախ է մտաբերում նրան... Փոխա-
դարձ համակրանք...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Իսկ ես համոզուած եմ, տիկին, որ բարեկամս
մինչև անգամ սիրում է օրիորդին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդպէս... Տայ Աստուած... Երկուսին էլ սրտանց
երջանկութիւն եմ ցանկանում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Երբ երկու սիրտ իրար հասկանում են և գնահա-
տում, երջանկութիւնն այնքան էլ հեռու չէ նրանցից...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յողոց հանելով:

Այո, եթէ միայն այդ սրտերը անյաղթելի ար-
գելքների չեն հանդիպում...

Աշխատում է մի կերպ ծածկել յուզմունքը:

Տ Ե Ս Ի Լ ԺՁ

ՆՐԱՆՔ, ԱՐԿԱԴԻ

ՄԱՐԳԱՐԻՑ

Ամուսինս...

ԱՐԿԱԴԻ, գալով դրսից, առանձին, դժգոհ:

Դարձեալ այս զինուորականը... (Առաջ գալով:) Ա՛, պարոն Արամեան... (Արտաշէսը ոտի է կանգնում:) Չա՛տ ուրախ եմ... (Միմեանց ձեռք են տալիս:) Նստեցէ՛ք, խնդրեմ: (Նստում են:) Ի՞նչպէս էք, ինչպէս է ձեր առողջութիւնը:

ԱՐՏԱՂԷՍ, սառը քաղաքավարութեամբ:

Շնորհակալ եմ, պարոն, դժբ ինչպէս էք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես միշտ լաւ եմ, փառք Աստուծոյ: Եթէ բժիշկներն իմ յոյսով մնային, քաղցած կը մեռնէին... Չա՛տ ուրախ եմ, չա՛տ, ձեզ իմ տանը տեսնելով... Ձեր հայրենասիրութեան և քաջութեան մասին շատ գովասանքներ եմ լսում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Թողնենք այդ, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Օ՛, ես շատ եմ սիրում քաջ և մանաւանդ հայրենասէր երիտասարդներին: Արդարեւ ես ինքս ձեզ պէս քաջագործութիւններ արած չեմ, բայց իմ հայրենասիրական... զգացմունքներս ուրիշներէ պակաս

չեն, հաւատացէ՛ք... Ձեռքիցս եկածը չեմ խնայիլ իմ պաշտելի հայրենիքիս համար...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Օ՛, պարոն, ես այդ մասին չեմ կասկածում:

ԱՐԿԱԴԻ

Եւ ատելով ատում եմ այն մարդկանց, որոնք միայն իրանց համար են ապրում... Ուտում են, խումում, դուարճանում, իսկ ժողովրդի բարօրութեան մասին բնաւ չեն էլ մտածում: Այդպիսիների համար երկրորդական բաներ են՝ ազգ, հայրենիք, մարդկութիւն... Կան նաեւ այնպիսիները, պարոն, որ ձեր առաջ ձեռնում են ամենաջերմ ազգասէր, ընտիր հայրենասէր, մարդասէր և էլ չգիտեմ թէ ինչասէր, միով բանիլ՝ իրրեւ շատ և շատ բարձր գաղափարների տէր մարդիկ: Բայց լաւ իմացած եղէք, պարոն, որ այդ բոլոր գեղեցիկ բառերը նրանք գործ են ածում որպէս զէնք՝ միայն միամիտներին շլացնելու համար: Մէկ կռակ շահի համար նրանք պատրաստ են տաան անգամ ծախել իրանց ազգն էլ, հայրենիքն էլ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չա՛տ ճշմարիտ էք ասում, պարոն. բայց ի՞նչպէս զանազաններ արդարը խաբերայից, քանի որ խաբերաների յատուկ սովորութիւնն է միշտ արդարի դիմակով երեւիլ:

ՄԱՐԳԱՐԻՑ

Եւ ամենավտանգաւոր մարդիկը հէնց դրանք են, որ իրանց արարները վարպետութեամբ ծածկում են առաքինութեան քողի տակ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, աղնիւ ընկերս, դու ահար էիր, մոռացայ հարցնել առողջութեանդ մասին... Ներիր, խնդրում եմ. ի՞նչպէս ես այժմ, լմա ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մեղմօրէն:

Իմ մասին մի հոգար, ես չառ լաւ եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չառ ուրախ եմ. ես շարունակ քեզ վրայ էի մտածում, սիրելիս: (Արտաշէսին): Դուք ես շատ ուղիղ էք դատում, պարոն: Այո, մի փոքր դժուար է խաբերաներին իսկոյն ճանաչել... (Ծոցի ժամացոյցին նայելով, Մարգարտին): Հիանալի եղանակ է, սիրելիս, կամենում ես մի փոքր մաքուր օդ ծծել. կառքը պատրաստ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հանգիստ:

Շնորհակալ եմ. ես այսօր դիտաւորութիւն չունիմ տանից դուրս գալու:

ԱՐԿԱԴԻ

Բայց առողջութիւնդ, սիրելիս, առողջութիւնդ... Ես շատ ցաւում եմ, որ դու բոլորովին արհամարհում ես քո առողջութիւնը... Այսպիսի եղանակին քեզ հարկաւոր է բացօթեայ զրօսանք:

ԱՐՏԱՂԷՍ, վեր կենալով:

Ես ձեզ արգելք չլինիմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, ո՛չ, պարոն Արտաշէս, նստեցէք, խնդրում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, պարոն, նստեցէք, նստեցէք, խնդրում եմ... (Ինքը ոտքի է կանգնում): Տիկինը կարող է գնալ էլ,

դալ էլ, իսկ մենք կարող ենք խօսել, դատել, վիճել, ինչքան կամենանք:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Չառ շնորհակալ եմ, պարոն, յատուկ պարտաւորեցնում էք ինձ... (Հեզօրէն): ձեր առանձին ուշադրութեամբ, բայց ներողութիւն եմ խնդրում, ժամանակ է:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյնպէս հեղնելով:

Ափսոսում եմ, չառ ափսոսում եմ, հաւատացէք ինձ... Դիտեմ որ դուք սաստիկ զբաղուած էք և բոլորովին ժամանակ չունիք ունայն այցելութիւններով պարտաւորու, այնու ամենայնիւ, խնդրում եմ, երբ ազատ լինիք ձեր ծանր գործերից, երբեմն-երբեմն մեզ ես մտաբերէք... իմ տան դռները միշտ բաց են, պարոն, աղնիւ մարդկանց համար, մանաւանդ... կը-նսջս բարեկամների համար:

Մարգարիտը՝ այս միջոցին սաստիկ յուզուած, կանգնած, ջուր է ածում եւ խմում:

ԱՐՏԱՂԷՍ, Արկադիին, հեզօրէն:

Չափից դուրս բարի էք... (Գնում է դէպի Մարգարիտը եւ մեղմօրէն): Մնաք բարեաւ, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, Արտաշէսի ձեռքը բռնած:

Յոյս ունիմ, պարոն Արտաշէս, որ դուք դարձեալ կ'այցելէք մեզ...

Թողնում է ձեռքը եւ ուղեկցում է:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյնպէս ուղեկցելով:

Այո, այո, ես ես խնդրում եմ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, հեզօրէն:

Օ՛հ, ձեր սիրալիր ընդունելութիւնը, պարոն, ես

երբէք չեմ մոռանալ... (Մարգարտին:) Մնաք լա-
րեալ...

Դուքս է գնում:

ՏԵՍԻԼ ԺԵ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, երկար լուռութիւնից յետոյ, մինչդեռ Մարգարի-
տը դժգոհութեամբ նայում էր նրան:

Աստ, խնդրեմ, ի՞նչ է նշանակում այս բոլոր կա-
տակերգութիւնը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առաջ գալով:

Այդ հարցն ի՞նչ է վերաբերում... ի՞նչ:

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, քեզ, քեզ. միթէ պարզել է հարկաւոր... Յան-
կարծ հիւանդանում ես, ամբողջ տունը տակնուվրայ
է լինում, գործերս համարեա անկատար եմ թող-
նում քեզ համար, վազում եմ տուն և ի՞նչ եմ տես-
նում. հիւանդս հանգիստ նստած՝ ամենաոխրալիր
ընդունելութիւն է ցոյց տալիս մի բաղդախնդիր զի-
նուորականի, որ չգիտեմ՝ ով է կամ ի՞նչ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա իմ մանկութեան բարեկամն է, ես արդէն
ասել եմ քեզ:

ԱՐԿԱԴԻ

Բարեկամ, բարեկամ... Երեւի բարեկամից էլ մէկ
բան աւելի է, որ հիւանդութիւնդ անգամ մոռացել
ես նրա համար:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք ինձ վերաւորում էք, պարոն, բայց իդուր.
ես արդէն այստեղ էի հեղինէի հետ, երբ նա եկաւ:

ԱՐԿԱԴԻ

Եւ դու, տիկին, հարկաւոր համարեցիր ընդունել
նրան, լաւ իմանալով, որ այդ ինձ դուր չի գալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

)))

Ի՞նչ էք կամենում ասել:

ԱՐԿԱԴԻ

Նոր ոչինչ. այսօր բարեկամ, վաղը երկրպագու և
վերջիվերջոյ խայտառակութիւն... Միշտ այդպէս է
լինում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երկնքից չէք վախենում, որ այդպիսի մեղադրանք
էք բարձում ինձ վրայ... Դուք անպատում էք ինձ,
պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Օ՜հ, մեծ-մեծ խօսքերդ մի կոզմը դիր... Ինձ
խարելը հեշտ չէ. ես չառ բան եմ տեսել կեանքումս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դառն հեղնութեամբ:

Եւ չառ բան էլ փորձել էք իհարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ, բարկացած:

Այո և փորձել եմ, եթէ կամենում ես... Օ՜, ես
ոչ ոքի չեմ թող տալ, որ մէկ մազի չափ անգամ
արատաւորի իմ պատիւը... Այսուհետեւ թո՛ղ չհամար-
ձակուի այդ պարոնը իմ տունը մտնել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք այնքան քաղաքավարի վարուկցար նրա հետ,
որ հաղիւ թէ նա մեր դռնովն անգամ անցնի երբ և իցէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հատ լաւ էլ արիւ. սիրազ ցաւեց, հա՛... (Բարկացած ման է դալիս:) Գոնէ աւելի քաղաքավարի, քան թէ դու՝ իմ բարեկամներին հետ... Համարեա վերադարձած գնացին այստեղից... (Յանկարծ կանգ առնելով, խփում է ճակտին:) Ա՛... (Լռութիւն, յետոյ ծիծաղում է:) Հասկացայ, հասկացայ, այժմ հասկացայ... (Կանգնում է Մարգարտի առաջ եւ դուխը շարժում:) Գո՛ւր, տիկին, սպասում էիք նրան եւ սուտ հիւանդացար, որ ինձ եւ իմ բարեկամներին շուտով հեռացնէք այստեղից... (Մարգարտը՝ ձեռքերը միացնելով, զարհուրած նայում է Արկադիին:) Այո՛, այո՛, այլեւ կասկած չկայ... (Հեզնութեամբ:) Օ՛, ի՛նչ խորամանկութիւն... (Հեզնութէն ծիծաղում է:) Բայց այդպէս չէ, տիկին, ես ձեզ երկուսիդ միասին կը ոչնչացնեմ, մինչեւ որ դուք հնար կը գտնէք ինձ խայտառակելու...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բնական է, պարոն, բնական է... Ձեզ խայտառակողը ձեր վարմունքն է... Ձեր շափով մի շափէք ուրիշներին:

ԱՐԿԱԴԻ, բարկացած:

Ի՞նչպէս, ի՛նչպէս էք համարձակվում այդպէս խօսել հետս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այլեւ վերջացա՛ւ... Գնացէ՛ք, գնացէ՛ք, պարոն, բարեկամուհիս սպասում է ձեզ եւ այս գիշեր:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ բարեկամուհի, ի՛նչ էք բարբառնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ դուք լաւ գիտէք, պարոն, ինչպէս եւ ես...

ԱՐԿԱԴԻ

Սո՛ւտ էք խօսում, սո՛ւտ, տիկին... Լռեցէ՛ք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, պարոն, ո՛չ. բնական է, ինչքան լռեցի. այժմ ամբողջ աշխարհի առաջ պէտք է աղաղակեմ... Թող ամենքն իմանան ձեր վարմունքը, թող ամենքը լսեն, թէ ի՛նչ օրեր եմ քաշել ես ձեր ձեռքին, ինչքան արտասուք թափել այս պատերի մէջ...

ԱՐԿԱԴԻ

Դուք խելագարուել էք, տիկին... Հեռացէ՛ք այստեղից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խելագարուել եմ... (Ծիծաղում է:) Ո՛չ, պարոն, ո՛չ, ես այժմ եմ միայն արթնանում... Կէս ժամ առաջ ձեր սիրահարական սիրազարծու թիւններին կամայ վկայ լինելով, քիչ էր մնում ամօթից մեռնէի:

ԱՐԿԱԴԻ, բերանը փրփրած:

Սո՛ւտ է, սո՛ւտ... Հեռացէ՛ք աչքիցս, սուտ եմ, սպա թէ ո՛չ՝ այս բոսկիս կը սպանեմ ձեզ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Սպանեցէ՛ք ու վերջացրէ՛ք, գոնէ մէկ անգամից կ'ազատուեմ այս տանջանքներից:

ԱՐԿԱԴԻ

Օ՛, այդ արդէն շափից դուրս է, տիկին... (Զայրացած ման է դալիս:) Այս ամենը ես պարտական եմ այն անիծեալ զինուորականին... (Յանկարծ յարձակուելով սեղանի զանգակին, բոլոր ոյժով զանգահարում է:

Ջանադան դռներից շտապով ներս են մտնում Սէսիլն ու սպասաւորը: Նստաւորը հրամայում է, որ այսուհետեւ հրամարձակուէք ընդունել այն բաղդախնդիր զինուորականին... միկնոյն է՝ նա ինձ հարցնի, թէ տիկնոջը:

Սէսիլն ու սպասաւորը շուարվում են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, զսպելով իրան եւ բոլորովին դռնաձափ:

Այո, պարոնի հրամանը կատարեցէք խսկութեամբ, ես ես հրամայում եմ... (Մեկնելով ձեռքը դէպի դուռը) Հեռացէք... (Սէսիլն ու սպասաւորը դուրս են գնում: Լուռութեամբ: Սաստիկ վրդովում եւ արտասուքից խեղդուելով: Չնայ չնորհալիալ եմ, պարոն... Այս էք իմ այսքան տարուայ տանջանայ վարձատրութիւնը... Այսուհետեւ ես մի անարժան կիւն եմ ձեզ համար... Այս օրուանից ամենայն ինչ վերջացաւ մեր մէջ... Ահա... (Պարանոցից կտրում է մանեակը: Ասէք այն շղթան, որով ինձ կտալի կաշկանդել էիք այսքան տարիներ... (Մանեակը շարտում է: Ո՛հ, Աստուած ամենախաբոյ... Դուրս է գնում իր սենեակը: Արկաղին մնում է ապշած:

ՎԵՐՋ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱՆԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

Միկնոյն տեսարանը. պակասում է միայն պատկերակալն իր նկարով:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՐԿԱԴԻ, ԱՐԷԼ

ԱՐԿԱԴԻ, ման գալով:

Ո՛հ, ո՛հ, պարոն Արէլ, խօսքս խօսք է. ես նրան զլխագիր չեմ տալ, մինչեւ որ այդ թղթին շտորագրէ:

ԱՐԷԼ, մի ծալած թուղթ ձեռքին:

Ձեր կամքն է, տէր, միայն թէ...

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, այո, այդպէս է... Տարէք այդ թուղթը և մի կերպ աշխատեցէք որ ստորագրէ:

ԱՐԷԼ, փոքր լուռութեանց յետոյ:

Մինչեւ օրս, ձերդ վսեմութիւն, բոլոր ձեր հրամանները միշտ կատարել եմ սրբութեամբ, այժմս էլ պատրաստ եմ կատարել և ներկայ յանձնարարութիւնը. սակայն ես ինձ թոյլ եմ տալիս նկատել, որ եթէ կարողանայիք մի կերպ հաշտուել տիկնոջ հետ, ճշմարիտ, աւելի լաւ կը լինէր:

ԱՐԿԱԴԻ

Անհնարին է, պարոն Արէլ, մեր մէջ հաշտութիւն չի կարող կայանալ. անունս ու պատիւս խայտառակեց նա... Հէջ, թշուառական...

ԱՅԷԼ

Ի՞նչ արած, ձերդ վսեմութիւն, էլի դուք պէտք է ներողամիտ լինիք... 25-ը որ նա ձեր կինն է... Միթէ այս լաւ է՝ ահա երեք ամիս է ամբողջ քաղաքը ձեզ վրայ է խօսում:

Թուղթը դնում է սեղանի վրայ:

ԱՐԿԱԴԻ

Թո՛ղ խօսեն, սրբան կամենան:

ԱՅԷԼ

Դարձեալ ձեզ է վնաս, ձեր անունն է վնասվում, ձերդ վսեմութիւն... (Արկադին նստում է եւ գլուխը ձեռքի մէջ առնում): Ինձանից ձեզ խրատ չի հասնիլ իհարկէ, բայց ձեր բարին ցանկանալով, ինչպէս և միշտ, ես համարձակվում եմ յայտնել իմ կարծիքը... Միայն չբարկանաք, ի սէր Աստուծոյ:

ԱՐԿԱԴԻ

Չարունակեցէք, շարունակեցէք, խնդրեմ:

Ձեռքի նշանով հրաւիրում է նստել:

ԱՅԷԼ, նստելով:

Այո, վսեմափայլ աէր... Ի՛նչքան էլ կինը պակասութիւն ունենայ, ինչքան էլ մեղաւոր լինի նա, դարձեալ ամուսնու ո՛չ թէ սուրբ պարտաւորութիւնն է միայն, այլ և նրա ամենամեծ արժանաւորութիւնը... լուի և միշտ լուի այդ մասին: Հակառակ դէպքում, նա իր սեպհական պակասութիւնը խոստո-

վանած կը լինի, իր մեղապարտութիւնը, իր թուութիւնը... (Արկադին գլուխը կամաց-կամաց շարժելով, մեկուսի ժպտում է: Լռութիւն): Համարձակութեան համար ներողութիւն եմ խնդրում ձեր վսեմութիւնից. միայն ես աններելի յանցանք կը համարէի, եթէ իմ սրտիս խորհուրդը ծածկէի ձեզանից... (Արկադին գլուխը ձեռքի մէջ, արմնկով յենուած) է սեղանին: Երկար լռութիւն: Ձեր մեծահոգութեանն եմ դիմում, ձերդ վսեմութիւն... Եթէ թոյլ կը տաք, տիկնոջը ես շուտ կը համոզեմ, միայն թէ դուք համաձայնէիք հաշտուել հետը:

ԱՐԿԱԴԻ

Իդուր կը լինի ձեր աշխատանքը, սիրելիս... (Ոտքի է կանգնում, Արէլը նմանապէս): Եթէ ես ուզեմ էլ հետը հաշտուել, նա ինքը չի կամենալ. ես նրան լաւ եմ ճանաչում... Այն կապը, որ մեզ կապում էր, խորտակուած է յաւիտեան. այժմ մնում է մեզ ձևակերպել մեր իրաւունքները և օրինական ընթացք տալ մեր ներկայ կացութեանը: (Արէլը վերցնելով թուղթը, կամենում է կարդալ): Տարէք, տարէք այդ թուղթը... այնտեղ կը կարդաք, տարէք:

ԱՅԷԼ

Ես իմ պարտքս կատարեցի, ձերդ վսեմութիւն. այժմ կ'անեմ, ինչ որ հրամայում էք:

Թուղթը դնում է թերթապահի մէջ:

ԱՐԿԱԴԻ

Աշխատեցէք շուտով վերադառնալ:

ԱՅԷԼ

Անպատճառ, ձերդ վսեմութիւն:

Մի քանի քայլ գնում է:

ԱՐԿԱԴԻ

Սպասեցէք, պարոն Արէլ... Այս ծրարը կը յանձնէք իրան: (Ծոցից հանում է մի փոքրիկ ծրար եւ տալիս է նրան:) Տասը հազարի ստանալիք է բանկից իր անունով: Թող բարով վայելէ... Իսկ եթէ այդքանն էլ քիչ է, կարող էք դարձեալ խոստանալ... Բայց ոչ, փողի մասին ոչ մի խօսք. նա կարող է վիրաւորուել... Միայն այդ տուէք, այդ ծրարը, և չմոռանաք հասկացնել նրան, որ մինչև յանցանքն իր վրայ չառնէ, գլխազիր չի ստանալ երբէք:

ԱՅԷԼ

Գիտեմ, ձերդ վսեմութիւն:

Ծրարը դնում է ձոցը:

ԱՐԿԱԴԻ

Դէհ, շուտ, պարոն Արէլ, ի սէր Աստուծոյ, շուտ. ես կը սպասեմ անհամբեր: Պէտք է մտածենք և վկաների մասին:

ԱՅԷԼ

Կէս ժամից յետոյ այստեղ կը լինիմ, ձերդ վսեմութիւն:

Թերթապահը ձեռքին դնում է: Երկրորդ արարուածի սպասուորը բերում, առաջարկում է Արկադիին մի այցետոմս:

ԱՐԿԱԴԻ, հրճուանքով:

Վարդուհի Վարվառեան... Միթէ... Նա լինքը...

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Այո, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ, Արէլին:

Կացէք, կացէք, պարոն Արէլ: (Սպասաւորին:) Գնա՛,

խնդրիր իսկոյն. ուրիշ ոչ սքի չես ընդունիլ: (Սպասաւորը դուրս է գնում:) Դուք, պարոն Արէլ, այն կողմից գնացէք... (Յոյց է տալիս ձախ կողմի երկրորդ կարգի դուռը:) Թող նա ձեզ չտեսնի:

Այցետոմսը ձեռքին շտապով դնում է իր սենեակը:

ԱՅԷԼ, յետեւից:

Հանդիստ եղէք: (Մենակ:) Օհօ, քնամ կհոջս թագա խաբար ասեմ:

Դուրս է գնում ցոյց տուած դռնից:

ՏԵՍԻԼ Բ

ԱՐԿԱԴԻ, զգեստը փոխած, յետոյ ՎԱՐԴՈՒՀԻ

ԱՐԿԱԴԻ, մենակ, ձեռքին անուշահոտ ջրի շիշ սրսկիչով [Pulvérisateur], իր սենեակի դռնում, հրամայում է:

Սնւրճը չմոռանաք... (Սրսկում է օդի մէջ եւ ինքը նրա տակ շոռոմուռն է գալիս. յետոյ դնում է եւ նախասենեակի դռնից նայում:) Գալիս է... (Առաջ գալով եւ ձեռքը տանելով սրտին:) Ի՜նչպէս սիրաս բարախում է, կարծես տասն և եօթը տարեկան պատանի լինիմ... (Սրսկիչը պահում է. յետոյ Վարդուհուն, որ մտնում է նախասենեակից:) Բարեւ, բարեւ ձեզ, պաշտելի իմ աղկին... ամբողջ երեք ամիս է ձեզ տեսնելու բազմ չեմ ունեցել:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, տալով ձեռքը:

Բարեւ ձեզ, բարեկամ... Մի քանի օր է միայն, որ ամառանոցից վերադարձել եմ...

ԱՐԿԱԴԻ

Համեցէք, նստեցէք, խնդրեմ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, նստելով:

Շնորհակալ եմ... Ի՞նչպէս էք:

ԱՐԿԱԴԻ

Փանօր Աստուծոյ: Դուք ի՞նչպէս էք, տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Ինչպէս տեսնում էք, լաւ եմ: (Յոյց տալով ածուրբ:) Ինչի՞ էք կանգնած մնացել:

ԱՐԿԱԴԻ, նստելով:

Այս ի՞նչ բարեյաջող գիտութեամբ, տիկին, շնորհ էք արել ինձ մօտ գալ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Ինչի՞ էք զարմանում, վսեմափայլ սպարոն, մի՞թէ ես չեմ կարող գործ ունենալ:

ԱՐԿԱԴԻ

Իհարկէ կարող էք, հրաշալի իմ տիկին, բայց դուք ինչո՞ւ էիք նեղութիւն կրում... Մի՞թէ չէիք կարող հրամայել. ես ինքս ձեզ մօտ կը գայի:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Հաւատացած եմ, որ ձեր վսեմութիւնն ինձ շատ է յարգում, բայց գործը խիստ կարեւոր է և շատագուրակամ, դրա համար էլ ինքս եկայ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հրամայեցէք, տիկին. ինչ որ ձեռքիցս գայ, չեմ խնայիլ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Օ՛, այդ ես լաւ գիտեմ: Մէկ օր ինձ հաւատա-

ցնում էիք, որ ձեր կեանքն էլ չէք խնայիլ ինձ համար. բայց լեզուն շատ բան կ'ասի իհարկէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Սրտանց, սրտանց, տիկին, հաւատացնում եմ, սրբտանց... Եթէ ինձ հրամայէք գնալ ջուրն ընկնել, խկոյն կ'երթամ ջուրը կ'ընկնեմ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, ծիծաղում է:

Ուրեմն՝ խկոյն գնացէք և ջուրն ընկէք:

ԱՐԿԱԴԻ, ոտքի կանգնելով:

Գնամ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, ժպտալով:

Գնացէք, այս, գնացէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Տեսէք, տիկին, կ'երթամ. հաւատացնում եմ ձեզ, կ'երթամ:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Հրամայում եմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛հ, քարասիրտ... Ահա, մենք բարեաւ յախտեան: (Գնում է մինչեւ նախասենեակի դուռ. յետոյ վերադառնալով:) Բայց ո՛չ, ձեզ մենակ թողնել չեմ կարող:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ, քրքիջ է բարձրացնում:

Նստեցէք, սպարոն, նստեցէք... Ես ձեզ քանի՛քանի անգամ ասել եմ՝ մի արտասանէք այնպիսի խօսք, որը կատարել չէք կարող:

ԱՐԿԱԴԻ

Ահա, դարձեալ չէք հաւատում, տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՆԻ

Հաւատում եմ, հաւատում, սպարոն, զիցուք թէ

չատ էլ հաւատում եմ. բայց ջուրն ընկնելու պէտք չկայ... Իմ խնդիրը ոչինչ զոհարելու թիւն չէ պահանջում և նրա կատարելն էլ շատ հեշտ է... Միայն մի խօսք է հարկաւոր ձեր կողմից... (Ձեռքի պայուսակը բանալով:) Բայց դուք ինչի՞ էք այդքան հեռու նստել... Նստեցէք այստեղ... (Կոտրտուելով:) Մօտիկ, մօտիկ... Մի վախենաք, ես ձեզ կույ չեմ տալ:

ԱՐԿԱԳԻ, մօտենալով:

Ա՛խ, տիկին, խելքից հանում էք ինձ:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ, հեռանալով:

Օ՛հ, օ՛հ, ձերզ վսեմութիւն, մի փոքր հեռու, խնդրում եմ:

ԱՐԿԱԳԻ, օրինաւոր նստելով:

Ահա, տիկին... Հրամայեցէք, ինչ էք կամենում:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Չատ չնչին բան ձեզ համար... Ձեր խօսքն ամեն տեղ անցնում է. անշափ ծանօթներ ու բարեկամներ ունիք դուք... (Պայուսակից հանելով մի հեռագիր:) Արտասահմանից մի քանի կտոր թաւիչ են ուղարկել ինձ և ահա, ինչպէս հեռագրում են բաժումից, իմ արկղիկը պէտք է որ այս գիշեր այստեղ լինի... (Տալով հեռագիրը:) Ինչպէս էլ լինի, պէտք է վաղը իմ ձեռքը հասնի այդ, էլ մաքսատանը երկար չպահեն:

ԱՐԿԱԳԻ, աչքի անցնելով հեռագիրը:

Իրաւ որ շատ չնչին բան է եղել... Ես էլ մտածում էի թէ ինչ կարող է լինել:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Ներեցէք, անհանգիստ եմ անում ձեզ:

ԱՐԿԱԳԻ

Ա՛խ, ինչ էք ասում, տիկին, իմ բոլոր հանգստութիւնս ձեր շնորհ տանի. այդ ինչ խօսք է:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Դուք մարմնացած քաղաքավարութիւն էք, պարոն:

ԱՐԿԱԳԻ

Օ՛, չափից դուրս բարի էք, տիկին:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Ես ճշմարիտն եմ ասում: (Վեր կենալով:) Ուրեմն վաղը կ'ստանամ:

ԱՐԿԱԳԻ, նոյնպէս:

Ա՛նպատճառ, անպատճառ, անմասն իմ տիկին:

Սեղմում է էլեքտրական հնչակի կոճակը:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Չատ շնորհակալ եմ, շատ, պարոն Արկաղի. յատուկ պարտաւորեցնում էք ինձ: Ուղիղն ասեմ՝ այսպիսի մի չնչին բանի համար ես ձեզ նեղութիւն չէի տալ, բայց քոյրս վաղը անպատճառ գնալու է Բագու. ես շատ զոհ կը լինէի, եթէ կարողանայի անձամբ իրան յանձնել իր մասը:

ԱՐԿԱԳԻ

Հանգիստ եղէք, տիկին, ես ինքս կը բերեմ ձեր արկղիկը:

ՎԱՐԳՈՒՅԻ

Ո՛չ, նեղութիւն մի քաշէք, պարոն, կարող էք ուղարկել... Թէն շատ ուրախ կը լինէի ձեզ իմ տանը տեսնել:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչ նեղութիւն... Այս բողոքիս ինձ նման երջանիկ մարդ չկայ աշխարհումս:

Կրկին սեղմում է հնչակի կոճակը:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Մի՞թէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Հաւատացնում եմ, տիկին: (Սպասաւորին, որ արծաթեայ մեծ սկուտեղով բերում է պատուիրած սուրճը եւ պաքսիմատ, ցածր:) Ինչի՞ ուշացրիր: (Վարդուհուն, մինչդեռ սպասաւորը սկուտեղը դնում է սեղանի վրայ եւ բաժակները կարգի բերում:) Թոյլ կը տա՞ք ինձ, տիկին, մի բաժակ սուրճ առաջարկել ձեզ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, քրքրուելով:

Չգիտեմ, ճշմարիտ, ի՞նչ պատասխանեմ... Դուք այնքան բարի էք դէպի ինձ, որ մերժել չեմ վստահանում:

ԱՐԿԱԴԻ

Կատարելապէս երջանկացնում էք ինձ, տիկին: (Սպասաւորին:) Լաւ, դնա՛, ես ինքս կը պատրաստեմ: (Սպասաւորը դուրս է գնում: Վարդուհուն աթոռ առաջարկելով սուրճի սեղանի մօտ:) Համեցէք, խնդրում եմ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, նստելով:

Ջնորհակալ եմ... Այս մի բաժակն ի՞նչ գեղեցիկ է... Երեկ ձեր սովորական բաժակն է:

ԱՐԿԱԴԻ, պատրաստելով սուրճը:

Ո՛չ, տիկին, ես զբաղուած եմ իմ խմորով:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Երեկի՞ բաժակ է... (Յանկարծ:) Այդպէս չէ, պա-

րոն, այդպէս չէ. թողէք ես պատրաստեմ: (Ոտրիկանգնելով:) Դուք նստեցէք, խնդրեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ի՞նչքան բարի էք, տիկին:

Նստում է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, հեղնօրէն:

Եւ միշտ այդպէս էք պատրաստում ձեր սուրճը:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ, տիկին, սպասաւորն է հոգում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ածելով սուրճը:

Սպասաւորը... Խեղճ մարդ, մեղքս գալիս էք, ճշմարիտ... Ահա, այդպէս իմացէք տանտիկնոջ արժէքը... (Տալով նրան գեղեցիկ բաժակը:) Համեցէք:

ԱՐԿԱԴԻ, առնելով բաժակը:

Օ՛, տիկին... (Համբուրում է Վարդուհուն ձեռքը եւ բաժակը նրան առաջարկում:) Յատուկ խնդրում եմ:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, նստելով:

Ջնորհակալ եմ... (Սրկադին իր համար վերցնում է միւս բաժակը:) Այո, ես ձեզ խորհուրդ եմ տալիս, պնացէք, ձեր կնոջ ձեռքը համբուրեցէք... Բաւական է ինչքան խուով մնացիր. խնդրեցէք, որ դայ ձեզ տէրութիւն անէ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ, ո՛չ, տիկին, մեր մէջ ամեն բան վերջացած է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ե՛հ, բարեկամ, մարդ ու կնոջ մէջ այդ տեսակ թիւրիմացութիւններ չատ է պատահում... Մի քանի ժամանակից յետոյ դարձեալ այնպէս կ'ապրէք միասին, ինչպէս ապրել էք... Հետեապէս՝ որքան շուտ,

այնքան լաւ երկուսիդ համար էլ... Գնացէք, գնացէք, սիրտն առէք... Դուք ինձ լսեցէք, ես ձեզ վատ խորհուրդ չեմ տալիս:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, տիկին, ի՞նչ էք հրամայում. ես հէնց այս րոպէիս սպասում եմ նրա խոստովանութեանը:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչ խոստովանութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Որ նա է պատճառը մեր բաժանման և որ բոլոր յանցանքը նա իր վրայ է առնում:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ի՞նչպէս... Զէ՛ որ օրէնքով այդպիսի գործերում սեղահական խոստովանութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունի:

ԱՐԿԱԴԻ

Այո՛, բայց երբ վկաները հաստատում են, հարցը փոխվում է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Այդ ես բոլորովին չեմ հասկանում... Եթէ վկաներ ես կան, էլ ի՞նչ հարկաւոր է մեղապարտի յանձնառութիւնը:

ԱՐԿԱԴԻ

Քանն էլ այն է, տիկին, որ այս գործում վկայ գտնելն անհնարին է, եթէ ինքը՝ յանցանք ընդունողը, յօժար չէ... Օ՛, ես այս խնդիրը լիովին ուսումնասիրել եմ... Այս միշտ այնպէս էլ կատարվում է ամենուրեք:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ուրեմն, ինչպէս երևում է, կատակ չէ՞ այդ ամենը:

ԱՐԿԱԴԻ

Միանգամ բաժանուելուց յետոյ՝ էլ կատակը ո՞րն է:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ

ՆՐԱՆՔ, ՍՊԱՍԱՆՈՐ

ԱՐԿԱԴԻ, տեսնելով սպասաւորին, որ մի այցետոմս ձեռքին, Վարդուհուց ծածուկ, նշան է անում:

Ի՞նչ կայ: (Գէմ է վազում:) Ես քեզ ասացի, որ ոչ ոքի չընդունես... (Վերցնելով այցետոմսը, մեկուսի) Էլի՛ր...

Մնում է շուարուած:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Չտապեցէք, ձերդ վսեմութիւն, մեծ ատիճանաւոր է, սպասում է ձեզ ներքե նախասենեակում:

ԱՐԿԱԴԻ, սպասաւորին, ցածր:

Անիծեա՛լ: (Վերադառնում է դէպի Վարդուհին:) Ա՛խ, տիկին, յատուկ ներողութիւն եմ խնդրում, մի րոպէ թո՛ղ տուէք ինձ... Պաշտօնական ամենահարկաւոր գործի են եկել:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Խնդրեմ, ձերդ վսեմութիւն, իմ մասին անհանգիստ մի լինէք:

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛նշափ բարի էք, տիկին:

Դուք է վազում, սպասաւորը հետեւում է նրան:

Տ Ե Ս Ի Լ Դ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, մենակ. փոքր լուծիլնից յետոյ աջ ցու-
ցամատը ճակատին տանելով:

Վարդուհի, զգ՜ճ... (Յանկարծ ոտքի է կանգնում,
առանց տեղից շարժուելու նայում է հայելու մէջ, զխարկը
ծռում եւ կրկին նստում: Յետոյ լսելով դրսի դուռն ծայնը,
տեղից վեր է թռչում, վազում է դէպի լուսամուտը եւ
ձգձգուելով դուրս նայում: Ո՞վ էր... Ափսոս չաեսայ:

Շտապով վերադառնում է իր տեղը եւ առաջուայ
դիրքն ընդունում:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, ԱՐԿԱԴԻ

ԱՐԿԱԴԻ, վերադառնալով, մեկուսի:

Ո՜ւֆ, աղատուեցայ... (Վարդուհուն:) Յատուկ նե-
րողութիւն եմ խնդրում, տիկին... Հազիւ աղատուե-
ցայ. պաշտօնատէր մարդը ինքն իրան չէ պատկա-
նում, ինչ արած:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Հասկանալի է... Միայն շատ եմ ցաւում, որ ձեր
թանկագին ժամանակը խլեցի եւ արգելք եղայ ձեր
գործերին... (Վեր կենալով:) Մնա՛ք բարեաւ:

ԱՐԿԱԴԻ

Ես այժմ բոլորովին ազատ եմ, հաւատացէ՛ք...

Մնացէ՛ք մի փոքր ես, խնդրում եմ... Այդպէս շուտ
մի խլէ՛ք ինձանից այս երջանկութիւնը... Ազաշում եմ
ձեզ, տիկին:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Բայց ժամանակ է, պարոն:

ԱՐԿԱԴԻ

Գուցէ կը բարեհաճէ՛ք, տիկին, պարտէզը տեսնել...
Հաղուազիւտ ծաղիկներ կան:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Չատ չնորհակալ եմ, պարոն, մի ուրիշ անգամ:
(Հայելում նայելով:) Ա՛խ, այս ի՜նչպէս է ծռուել զըլ-
խարկս: (Վերցնելով զխարկը:) Կը ներէ՛ք ինձ՝ մի փոքր
ուղղեմ:

ԱՐԿԱԴԻ

Խնդրեմ, տիկին, համարեցէ՛ք թէ ձեր տանն էք:
ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Բայց դուք այս կողմը չնայէ՛ք, այ: (Իբր թէ գնդա-
սեղներն ամրացնում է: Յանկարծ երկար ու հիանալի մա-
զերը թափում են ուսերի վրայ:) Ա՛խ, ներողութիւն
եմ խնդրում, այս ի՜նչ անբաղաճաւարութիւն է իմ
կողմից:

ԱՐԿԱԴԻ

Մարդասպանութիւն ասացէ՛ք, տիկին: (Վարդուհին
յետ է նայում եւ քնքշութեամբ սպառնում է մատով:) Ի՛նչ
կամենաք, արէ՛ք. այլեւ չեմ կարող զիմանալ...

Վրայ է ընկնում եւ ստէպ-ստէպ համբուրում է
մազերը:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Պարոն, պարոն, ի՛նչ էք անում, ի՛նչ էք անում...

(Մազերը բռնելով յետ է բաշվում:) Դուք ձեզ մոռանում էք...

ԱՐԿԱԴԻ, շարունակելով համբուրել մազերը եւ ուսերը:

Օ՛, իմ թագուհի, իմ միակ աստուածուհի...

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Ա՛խ, բաւական է, խնդրեմ...

ԱՐԿԱԴԻ

Ո՛չ, ո՛չ, էլ ձեռք չեմ վերցնիլ եւ ձեզանից... Բաւական է ինչքան տանջեցիր ինձ... Այսուհետեւ դուք իմն էք, եւ ձերը...

Գրկած համբուրում է:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Ա՛խ... (Իբր Թէ աշխատում է ազատուել:) Թողէք, թողէք... Օգնութիւն կը կանչեմ... Ա՛... ա՛... ա՛խ...

Սուտ ուշաթափուելով յետ է ընկնում Արկադիի թելի վրայ:

ԱՐԿԱԴԻ

Իմ հրեշտակ, իմ հոգեմակ... (Համբուրում է:) Այսուհետեւ պէտք է միասին ապրենք, միասին մեռնենք:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, իբր նոր ուշքի գալով:

Ա՛խ, թողէք, թողէք... (Ազատվում է Արկադիի գրկից:) Չմտ շնորհակալ եմ, պարոն... Այս անպատուութիւնը եւ երբէք չէի սպասիլ ձեզանից... (Մազերը հաւաքելով:) Լսւե՛ր դաս տուիք դուք ինձ... Ա՛յդպէս է ուրեմն... (Սուտ լաց լինելով:) Մի օրինաւոր կին իրաւունք չունի ծանօթ մարդու մօտ գործի գնալ... (Գլխարկը ծածկում է եւ կեղծ լացով:) Օ՛հ, եւ յիմարս...

Ընկնում է աթոռի վրայ եւ հեկեկալով սուտ լաց է փնտում:

ԱՐԿԱԴԻ, նստելով մօտը:

Հանգստացէ՛ք, տիկին, աղաչում եմ, հանգստացէ՛ք... Իմ դիտաւորութիւններս մաքուր են... Ես կամենում եմ կեանքս յաւիտեան կապել ձեզ հետ... Ես կ'ամուսնանամ ձեզ հետ, վկայ է Երկինք... Միայն խոտացէ՛ք իմս լինել:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, աչքերը սրբում է եւ զննող հայեացքով նայում

Արկադիին: Երկար լուծիւն:

Կ'ամուսնանա՞ր...

ԱՐԿԱԴԻ

Այո, օրինաւոր կերպով կ'ամուսնանամ:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ, քրքիջ բարձրացնելով:

Երեխայ եմ, ինչ է... Դեռ մէկից չազատուած՝ միւսի վրայ ամուսնանալ էք կամենում:

Շարունակում է քրքջալ:

ԱՐԿԱԴԻ

Լսեցէ՛ք, տիկին, աղաչում եմ, լսեցէ՛ք... Ես ձեզ չեմ խաբում, իդուր էք այդպէս զարմանում... Ես իմ կեանքումս մի անպատիւ քայլ անգամ չեմ արած... Երգվում եմ, որ պարզ սրտով եմ խօսում... Իմ ապահարզանի գործը առաջ է գնում իր կարգով, շուտով էլ կը վերջանայ... Այսօր է թէ վաղը եւ կ'ստանամ իմ ազատութեան վկայագիրը...

Չախ կողմի երկրորդ կարգի դռնից մտնում է Էլիզը, բողով ծածկուած, եւ թաքնվում ծառերի ու ծաղիկների յետեւը:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ

ՆՐԱՆՔ, ԷԼԻԶ, թարնուած:

ԱՐԿԱԴԻ, շարունակելով:

Մտադիր էի թուղթը ձեռքիս դալ ձեր ոտքերն ընկնել... Ես ազատ, դուք ազատ, մի երկու շարաթ չի տեխի, ես կը տանեմ ձեզ եկեղեցի և այնտեղ, սուրբ սեղանի առաջ, կը խոստանամ ձեզ իմ սիրան էլ, իմ կեանքն էլ:

Համբուրում է նրա ձեռքը: Էլիզը սարսափելի դրու-
թեան մէջ է:

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, վեր կենալով:

Այդ մասին մենք կը խօսենք, երբ ձեր ազատու-
թիւնը ձեռք կը բերէք:

ԱՐԿԱԴԻ, նոյնպէս:

Մի համրոյր, միայն մի համրոյր, տիկին, որպէս
գրաւական մեր ամուսնութեան...

ՎԱՐԴՈՒՅԻ

Ո՛հ, ո՛հ, պարոն, ես իմ պատիւս ոտնակոխ չեմ
անիլ... (Տալով ձեռքը:) Մ'նսր բարեաւ... Մոռացէք
բոլորը և խելօք կացէք:

ԱՐԿԱԴԻ, վարդուհու ձեռքը բռնած:

Խղճացէք ինձ, տիկին... Այրվում եմ...

ՎԱՐԴՈՒՅԻ, ժպտալով:

Միթէ... (Ձուր է ածում բաժակը եւ հաղիւ կարո-
ղանալով զսպել իր ծիծաղը:) Համեցէք, վսեմափառ տէր:
(Առաջարկում է բաժակը:) Ա՛խ, չէք կամենում... (Բա-

ժակը դնելով սեղանի վրայ:) Ուրեմն այսպէս... (Հովհա-
րում է Արկադին, որ լուռ եւ անշարժ նայում է նրան.
յետոյ քրքիջ բարձրացնելով:) Ի՞նչ զուարճալի էք այդ-
պէս: (Հովհարը դնելով Արկադիի ձեռքը:) Ահա թողնում
եմ յիշատակ ձեր բոլորը ուսած սիրտը հովացնելու...
Յոյս ունիմ, որ արկղիկս վաղը կ'ստանամ...

Խորը ողջոյն [Révérence] է տալիս եւ քրքշալով
դուրս գնում:

Տ Ե Ս Ի Լ Է

ԱՐԿԱԴԻ, ԷԼԻԶ, սկզբում թարնուած:

ԱՐԿԱԴԻ, մի քանի վայրկեան լուռ եւ անշարժ մնա-
լուց յետոյ:

Օ՛, կանայք... (Բարկացած ման է գալիս:) Ուրեմն
եւ մարդ չեմ լինիլ, եթէ քեզ չյաղթեմ: (Հովհարը
նայում է սեղանի վրայ: Էլիզը, որ փոքր ինչ առաջ էր
եկել, հեղձորէն ծիծաղում է:) Ա՛խ...

Ձեռքը ճակատին մնում է ապշած:

ԷԼԻԶ, բացազանջելով:

Ահա... չէիր սպասում... Ասա, ասա, որ ոչ որ
չկար այստեղ, ասա... Քեզ համար սուտն ինչ նշա-
նակութիւն ունի... (Վերցնելով վարդուհու հովհարը:)
Այս ինչ է, այս. այս էլ նրանք չէ... (Կոտորում է
հովհարը եւ դէն ածում. յետոյ յարձակուելով դէպի սուր-
ճի սեղանը, վերցնում է վարդուհու բաժակը:) Այս բա-
ժակն էլ նրա ձեռքին չէր... (Շարունակելով:) Ահա քեզ...

ԱՐԿԱԴԻ

Էլի՛ր, Էլի՛ր, սուրբ արի, աղաչում եմ. ամօթ է,
ծառաները կարող են տեսնել:

Փակում է նախասենեակի դուռը:

Էլի՛ձ, պոկելով իր գլխի քողը:

Ահա ամօթը... Ես իմ ամօթը վնդ թաղեցի:

Գէն է ձգում:

ԱՐԿԱԴԻ

Իսէր Աստուծոյ, դադարիր... Ամուսինդ գալու է...
Նա այս բոսկիս կը գայ:

Էլի՛ձ

Թող գայ... Ես էլ ոչ որեւէ չեմ վախենում... Թող
գայ տեսնէ՛ սրպիսի կին եմ եղել ես նրա համար...
Թող մաս-մաս անէ ինձ... Թող երեսիս մուր քո՛ւ և
մազերիցս բռնած՝ փողոցէ փողոց ման ածէ. ես ար-
ժանի եմ...

ԱՐԿԱԴԻ

Ա՛խ, Աստուած...

Էլի՛ձ

Ա՛յդ էր, սո՛ւրբ, քո պաշտօնական հարկաւոր գործը.
այդպէս էիր միշտ խաբում ինձ: Հէնց այս բոսկիս
նախասենեակում... (Ներկայացնելով ինչպէս Արկադին
խաբում էր նրան նախասենեակում:) «Ա՛խ, Էլի՛ր, հոգիս,
ներիր, տունս պաշտօնեաներով լիքն է, սպասում եմ
նոյն իսկ նահանգապետին»... Եւ սրա հետ՝ տաք-տաք
համբոյրներ... (Գլխի շարժումըով ներկայացնում է՝
ինչպէս Արկադին նրան համբուրում էր նախասենեակում:) Ո՛հ, Յուդան... (Թաշկինակով սրբում է երեսը:) Եւ դու
կարծում էիր, որ ես չգիտէի թէ սո՛ւ էր այստեղ...

(Հեղինորէն ծիծաղում է:) Օ՛հ, վաղուց է որ ես քեզ չեմ
հաւատում... Ինձ փաստ էր հարկաւոր, փաստ, և
ահա այս անգամ բռնուեցար վերջապէս... Խօսիր,
խօսիր, պարոն... Ո՛ւր են քո երգումները, քո Աս-
տուածը, քո Երկինքը... Ո՛հ, ինչ ծաղրալի ես դու
այժմ...

Երկար ծիծաղում է:

ԱՐԿԱԴԻ, մօտենալով:

Հանգստացիր, Էլի՛ր, աղաչում եմ...

Էլի՛ձ

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ... Դու ոչ Աստուած ունիս, ոչ հո-
գի... Այսուհետեւ համարձակուես ինձ դիպչել... մեր
մէջ ամենայն բան վերջացաւ... Գնա՛, գնա՛, այժմ
քո գեղեցիկ Վարդուհու առաջը չորիւր, նրա ոտի հո-
ղը դարձիր... գնա՛, հարսանիքիդ պատրաստութիւն-
ները տես... (Հազիւ հազ կարողանալով սրահի լացը:) Կեանքս, բարի անունս, պատիւս եւ զոհեցի քեզ հա-
մար, իսկ դո՛ւ... (Չեռքի պայուսակից հանելով մի բա-
նալի եւ շարտելով:) Ահա, սա քո պարտիզի բանա-
լին... Մնաս բարեւալ յաւիտեան... Ես իմ պատիժը
կրեցի...

Թաշկինակը աչքերին՝ լալով դուրս է գնում ձախ
կողմի երկրորդ կարգի դռնից: Արկադին մնում
է քարացած:

ՏԵՍԻԼ Ը

ԱՐԿԱԴԻ, յետոյ ՍՊԱՍԱՆՈՐ

ԱՐԿԱԴԻ, մենակ, երկար լուծիւնից յետոյ:

Ի՛նչ են կատաղել վրաս... (Բարկացած ման է գալիս, յետոյ վերցնելով բանալին:) Դէ՛ն ձգեց... Զամ հարկաւոր է. դու չլինիս, ուրիշը կը լինի... (Հնչեցնում է զանգակը: Լուծիւն: Նորից հնչեցնում է, յետոյ բարկացած:) Է՛յ... (Լսելով որ նախասենեակի դուռը չարձարում են, գնում է, բաց անում: Ներս մտնող սպասաւորին:) Հաւաքի՛ր այդ տմենը... (Լուռ ման է գալիս, մինչդեռ սպասաւորը կտտարում է հրամանը:) Անպիտան... Ես քեզ հրամայեցի որ ոչ ոքի չընդունես... Ի՛նչպէս համարձակուեցար ասել, որ ես տանն եմ:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Ես մեղաւոր չեմ, ձերդ վսեմութիւն, տիկին Վարդուհու կառապանն ասել էր արդէն:

ԱՐԿԱԴԻ, սարսափած:

Ի՛նչպէս... Ուրեմն նա էլ սրն գալը կ'իմանայ:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Երեի...

ԱՐԿԱԴԻ, բարկացած:

Դժ՛բը... (Ման է գալիս:) Զմտով, շուտով վերջացրո՛ւ և կորի՛ր աչքիցս:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Իսկոյն, ձերդ վսեմութիւն:

Արկադին նստում է, բռնեցրը սեղանին խփում և

յետոյ, զլուխը երկու ձեռքի մէջ առնելով, արմունկներով յենվում է սեղանին. իսկ սպասաւորը հաւաքելով հովհարի կտորները, զարմանք է արտայայտում, յետոյ վերցնելով էլիզի քողը, հոտ է քաշում եւ ծոցում պահում: Լուծիւն:

ԱՐԿԱԴԻ, վեր թռչելով տեղից:

ձաշին տուն չեմ գալ... Խոհարարին կ'ասես, որ լաւ ընթրիք պատրաստէ... Սեղանը պարտէզումը բաց կ'անես... Տես որ ամեն բան կարգին լինի:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Քանի հոգու համար, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԴԻ

Քանի էլ կ'ուզես... Հինգ, տասը, տասնունհինգ... Պէտք է բարեկամներին հրաւիրեմ... մի փոքր զուարճանամ... Զամպայնը վաղօրօք սառուցի մէջ կը դնես:

ՍՊԱՍԱՆՈՐ

Կանայք էլ կը լինին:

ԱՐԿԱԴԻ

Կանայք, երգչուհիք, երաժշտութիւն... ամեն բան, միայն թէ այս դժոխքից ազատուեմ...

ՍՊԱՍԱՆՈՐ, սկուտեղը ձեռքին:

Այո, ձերդ վսեմութիւն, երկու կնոջ հետ միաժամանակ զսրժ բռնելը շատ վտանգաւոր է:

ԱՐԿԱԴԻ

Կորի՛ր, անպիտան... (Ման է գալիս: Սպասաւորը զլուխը շարժելով դուրս է գնում:) Աստուած իմ, այս ի՛նչ չար աստղի տակ եմ ծնունել ես:

Տ Ե Ս Ի Լ Թ

ԱՐԿԱԳԻ, ԱՔԷԼ

ԱՐԿԱԳԻ

Ա... Բերքը ստորագրութիւնը:

ԱՔԷԼ, շուարուած:

Այո, ձերդ վսեմութիւն:

ԱՐԿԱԳԻ

Բերքը, բերքը, պէտք է վերջ դնել այս կացութեանը:

ԱՔԷԼ, անվստահ հանում է Թերթապահից մի ծալած թուղթ, որ արտաբուստ բոլորովին նման է նախկին թղթին:

Ահա, ձերդ վսեմութիւն... Միայն այս այն չէ:

Տալիս է թուղթը:

ԱՐԿԱԳԻ

Ի՞նչպէս թէ այն չէ... (Բանալով թուղթը:) Այս ի՞նչ է... Այս ի՞նչ էք արել:

ԱՔԷԼ

Վատ ոչինչ, ձերդ վսեմութիւն... (Մինչդեռ Արկադին լուռ եւ դժգոհութեամբ կարդում է թուղթը:) Իմ կարծիքով այդ աւելի մեծ ապացոյց է. բոլորն էլ իր ձեռքով է գրած... (Թերթապահից հանում է նախկին թուղթը եւ փոքրիկ ծրարը:) Իսկ այս՝ ինչքան էլ աշխատեցի, նա չկամեցաւ ստորագրել, ոչ էլ այս ստանալիքն ընդունեց... Ինչ որ ողորմութիւն հարկաւոր չէ, ասաց եւ սաստիկ բարկացաւ...

Երբան ու թուղթը դնում է սեղանի վրայ:

ԱՐԿԱԳԻ, ձեռքը խփելով թղթին:

Հը՛, խորամանկ... Այս թուղթը մէկ կողմէի շարժէ: ԱՔԷԼ

Ինչի՛, ձերդ վսեմութիւն. չէ՞ որ յանցանքը նա իր վրայ է վերցնում:

ԱՐԿԱԳԻ, մեկուսի:

Դժոխքը կլանէ քեզ... (ԱՔԷԼին:) Ջարմանում եմ, պարոն Արէլ... Այսքան տարի է ապրում էք աշխարհիս երեսին եւ մինչև օրս ամենատարրական բաներն անգամ չգիտէք... Ո՛րն է այստեղ յանցանքի խոստովանութիւնը, ձեզ եմ հարցնում, այն յանցանքի, որ օրէնքը պահանջում է, այսինքն՝ ամուսնական անհաւատարմութեան... Ի՞նչ է գրում այն օձն այստեղ, ի՞նչ... (կարդալով:) «Թողեցի ամուսնուս իմ յօժար կամքով, որովհետեւ չկարողացայ նրա հետ հաշտ ապրել»... Ի՞նչ մեծ գիւտ... Ի՞նչ իրաւունք կարող եմ ստանալ սրանով, ի՞նչ... եթէ հարիւր վկայ անգամ ստորագրեն այս թղթին...

Բարկացած ձրում է թուղթը եւ դէն ձգում:

ԱՔԷԼ

Այն միայն Աստուծուն է յայտնի, ձերդ վսեմութիւն, թէ ինչքան եմ աշխատել, որ կարողացել եմ գտնել այդ թուղթն առնել, այն էլ միայն այն պայմանով, որ դուք կը բարեհաճէք իր գլխագիրն ուղարկել չուսով:

ԱՐԿԱԳԻ

Ես նրան գլխագիր կը ցոյց տամ, թող դեռ սպասի... Դառն արտասուքով կը լացացնեմ ես նրան, քանի կենդանի է... Նահանգական Գատարանին կը դի-

մեմ, որ քաշ տալով բերեն նրան այստեղ. տեսնեմ թէ ինչպէս չէ ստորագրում... Հը՛, թշուառական... (Աբէլը կամենում է սեղանի վրայ դրած թուղթը վերցնել:) Թողէ՛ք, թողէ՛ք այդ թուղթը. դրա փոխարէն ես մի ուրիշը պէտք է պատրաստեմ... Դուք գնացէ՛ք, ոստիկանին և փաստաբանին իսկոյն այստեղ ուղարկեցէ՛ք, մնացածը ես գիտեմ... (Բարկացած:) Այս ինչ անիծեալ օր լուսացաւ ինձ համար...

Կատաղած ման է զալիս սենեակում:

ԱՅԷԼ, Թերթապահը ձեռքին, մեկուսի, ցածր:

Օ՛հ...

Սարսափից բռնուած հեռանում է մատների ծայրերի վրայ, ճանապարհից յետ է նայում Արկաղի կողմը եւ գուրս գնում. իսկ Արկաղին նետվում է իր սենեակը:

ՎԵՐՋ ԵՐՐՈՐԴ ԵՐԵՐՈՒՆԵՐ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԶՈՐՐՈՐԴ

Մարգարտի և Հեղինէի կացարանում հասարակ սենեակ՝ ճաշակով կահաւորած և յատակն ամբողջապէս մոմաթով ճածկած: Սենեակը երկու դուռն ունի՝ մէկը ձախ կողմում, իսկ միւսը բեմի խորքում, որ և բացվում է գէպի նախասենեակը: Աջ կողմում՝ մեծ լուսամուտ: Դռներն ու լուսամուտը զարդարած են զրապրիներով և վարագոյրներով: Սեղան, գրասեղան, գրքերի պահարան, պատկերներ, արձանիկներ, գրքեր, նկարչութեան պարագաներ և այլն: Երկրորդ արարուածի այն նկարը, որ դրած էր պատկերակալի վրայ, կախած է պատեց: Յերեկ է:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աջ կողմում, իր պատկերակալի առաջ, նրկարչութեամբ է պարապած, տխուր:

Ապա, Հեղինէս, մէկ այս կնոջը նայիր:

ՀԵՂԻՆԷ, որ, վարագոյրը բացուելիս, ձախ կողմում գրում էր զանազան գրքերի նայելով, մօտենում է:

Հիանալի է... Ես իդուր չէի ասում, Մարգարիտ, որ դու մեծ տաղանդ ունիս... Օ՛, հրաշալի տեսարան է...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հորիզոնը յաջողում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Հմտ, շմտ, անգին իմ Մարգարիտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հեռուից զննելով իր նկարը:

Այո, ես գոհ եմ...

ՀԵՂԻՆԷ

Գիտես, Մարգարիտ, քո այս նկարը շատ նման է մեր զբոսը... Հորիզոնից այս կողմը ամեն ինչ մութ ու խաւարով պատած, իսկ այն կողմը, հեռուն, երկինքն արևի մօտալուծ ծագումն է աւետում... Այդ կարծես այն յոյսն է, որով ապրում ենք մենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞վ գիտէ, Հեղինէ, կարելի է, ճշմարիտ, մեր տրեն էլ ծագի մի օր... Յոյսը լաւ բան է և շատ անգամ աւելի քաղցր, քան թէ նրան իրադարձութիւն տեսնելը:

ՀԵՂԻՆԷ, զննելով նկարը:

Ա՛խ, ա՛խ, ինչ սքանչելի տեսարան է... Ի՞նչպէս ես համբերել, զարմանում եմ, որ շարունակ այս արհեստով չես պարագել... Երջանիկ ես, ճշմարիտ, որ այսպէս գեղեցիկ վրձին ունիս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դառնում է:

Երջանիկ... Ա՛խ, իմ սիրունիկս, եթէ միայն այդ լինէր երջանկութիւնը... Ի՞նչ երջանիկ... ամենքից արհամարհուած, ասո՛ւ, ամենքի աչքից ընկած... Ի՞նչ եմ ես հիմա իսկապէս. մի թշուառ կին, որ հասարակաց կարծիքի առաջ կորցրել է իր անունը, իր պատիւը...

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՞վ կը համարձակուի քո պատուի վրայ մի ստուեր անգամ ձգել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ամենքը, ամենքը, թանկագին իմ Հեղինէ, բացի քեզանից և մի քանի բարեկամներից, ամենքը... Ամուսնաթող կնոջ վերադիւրը մեր հասարակութեան մէջ միայն ամօթն ու անպատուութիւնն է... Վրաս այնպէս են նայում, կարծես մի մահապարտ լինիմ. համարեա՞ որ որ չի էլ ուզում հետս խօսել... Եւ ինչի՞, ի՞նչ եմ արել, ի՞նչ յանցանք եմ գործել... Ես թողել եմ ամուսնուս, որի հետ ապրելն ինձ անտանելի էր... Նա ինքը շատ ուրախ է, որ ազատուցուի ինձանից. նա երջանիկ ապրում է իր համար, նրան ամեն բան ներվում է... Իսկ ես՝ քանի որ կենդանի եմ, քանի շունչս բերանումս է, պէտք է տանջուիմ, շարունակ տանջուիմ՝ ամենքից արհամարհուած... Ա՛խ, թողնենք, խնդրեմ... Աւելի լաւ է քո մասին, քո սրտի մասին խօսենք:

ՀԵՂԻՆԷ

Խօսենք, Մարգարիտ... Ինքս վաղուց է պատրաստվում եմ սիրտս բանալ, խոստովանուել քո առաջ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պատմիր, պատմիր, հոգեակո:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես... ես սիրում եմ, Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, յղուց հանելով:

Սիրում ես...

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, և սաստիկ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ ես գիտեմ, հեղինէ. վաղուց է որ ես այդ նկատում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Դու գիտես, դու նկատում ես. ինչպէս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Օ՛հ, հանգիստ եղիւր, ինքն ըստ ինքեան երեւում է: ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, Մարգարիտ, շատ էի կարգացել, շատ էի լսել, բայց այժմ եմ միայն հասկանում, թէ ինչ զգացմունք է սէրը... Կատարեալ մի ցաւ, մի հիւանդութիւն և միկնոյն ժամանակ մի անսահման երջանկութիւն սրտիդ մէջ... Ես երբէք չէի փորձել այդ զգացմունքը... Միշտ նա, միշտ աչքիդ առաջ, միշտ նրան ես տեսնում, նրա ձայնը լսում, նրա հետ խօսում...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչ... Աստուած ինքն է օրհնում քո սէրը... Դու ազատ, նա ազատ... (Յողոց հանելով:) Երկուսդ էլ կարող էք երջանիկ լինել... Նա շատ ազնիւ երկտեսարդ է և լիովին արժանի է քո սիրոյն:

ՀԵՂԻՆԷ

Լինում են բոլորներ, Մարգարիտ, որ ուզում եմ յանկարծ գիրկն ընկնել և ասել նրան բոլորը, բոլորը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա ինքն էլ անշափ սիրում է քեզ, հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՛նչպէս. դու այդ էլ ես նկատել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այն... Մինչև օրս ես ոչինչ չէի ասում քեզ, որ պէսդի խօսքերիս ազդեցութեան ներքոյ չգտնուիս, բայց այժմ՝ երբ դու ինքդ էլ խոստովանում ես ինձ քո զգացմունքները, ես կարեւոր եմ համարում յայտնել քեզ, որ նա ես ամենշվում է քո սիրուց և այդ մասին շատ անգամ է խօսել հետոյ...

ՀԵՂԻՆԷ

Իմ բարի, իմ քնքուշ Մարգարիտ, սրբան երջանկացնում ես ինձ այս բոլորիս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Քանի ժամանակ է, հեղինէ, ես նկատում եմ, որ դու գիշերներն էլ հանգիստ քուն չունիս... Երևի բաց աչքով հէնց նրա վրայ ես մտածում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛խ, Մարգարիտ, քունս կորել է բոլորովին... Յերեկն էլ ման գալիս, կարծում եմ օդի մէջ եմ շրջում. կարգալիս, գրելիս, ինչ գործ էլ շինում եմ, միտքս յանկարծ թռչում է դէպի նա և գործը ձեռքիցս վայր է ընկնում... Մարգարիտ...

Ընկնում է գիրկը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, խորը յողոց հանելով:

Այո, դու սիրում ես...

Պատկեր: Գրսից լսվում է Լեւոնի ձայնը: Տանն են:

ՀԵՂԻՆԷ

Նա է:

Աչքերը սրբելով գնում է դէպի իր տեղը եւ աշխատում է մի կերպ յուզմունքը ծածկել, մինչդեռ լսվում է Անահիտի ձայնը՝ Տանն են, տանը, պարոն Լեւոն:

ԱՆԱՀԻՏ, ներս դալով:

Պարոն Լևոնն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Խնդրիր:

Անահիտը դուրս է գնում:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ

ՆՐԱՆՔ, ԼԵՒՈՆ

ԼԵՒՈՆ, Անահիտին, դռներում:

Կարելի է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դռան կողմը նայելով եւ քաղցրութեամբ:

Կարելի է, կարելի. մտէք, խնդրեմ: (Անահիտը Լևոնի յետեւից ծածկում է դուռը:) Ա՛, պարոն Լևոն, համեցէք, համեցէք, խնդրեմ:

ԼԵՒՈՆ, երկու փոքրիկ ծաղկեփունջ ձեռքին:

Բարի օր ձեզ, տիկին. բարե ձեզ, օրիորդ:

Հեղինեն լուռ ողջունում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բարե ձեզ, պարոն:

Տալիս է ձեռքը:

ԼԵՒՈՆ, առաջարկելով մէկ փունջը:

Խնդրեմ, տիկին, այս յատուկ ձեզ համար է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Զատ չնորհակալ եմ, պարոն Լևոն, դուք միշտ ուշադիր էք դէպի մեզ:

ԼԵՒՈՆ

Օ՛, տիկին... (Գնում է դէպի Հեղինեն եւ առաջարկում նրան միւս փունջը:) Օրիորդ, բարեհաճեցէք:

ՀԵՂԻՆԷ, փոքր ինչ շփոթուած, ընդունում է փունջը:
Հնորհակալ եմ:

Կարծ լուռ լինւն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, փունջը դնելով բաժակի մէջ:

Աքանջելի ծաղիկներ են... Դուք մեզ յատուկ պարտաւորեցնում էք, պարոն Լևոն... Թէև, պիտի նկատեմ, այս անգամ մի փոքր ուշ գտարեցիք մեզ:

ԼԵՒՈՆ

Մէկ րոպէ անգամ մաքիցս չէք հեռացել, տիկին, ոչ դուք, ոչ օրիորդը, հաւատացէք. միայն հարկադրուած էի փոքր ինչ երկար մնալ գիւղում... (Հեղինեն փունջը ձեռքին գնում է դէպի խորքը, ուր մի յարմար բաժակ է որոնում:) Ա՛, չնորհաւորում եմ, տիկին, դուք արդէն վերջացրել էք նկարը: Նւ ի՛նչ գեղեցիկ է դուրս եկել... Այո՛, այո՛, հրաշալի է... Ձեր տաղանդը ինձ հիացնում է, տիկին... Ընդունեցէք խորհուրդս. գնացէք, Գեղարուեստից ձեմարան մտէք. հուշակաւոր անուն կը հանէք, հաւատացէք ինձ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Է՛, պարոն Լևոն, մինչև այսօր ձեր գիւղն էլ չկարողացայ տեսնել, ո՛ւր մնաց ձեմարանը:

ԼԵՒՈՆ

Սակայն ես յոյս ունիմ, տիկին, որ մէկ օր չնորհ կ'անէք եւ այցելութեան կը գաք իմ խրճիթը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Կ'աշխատեմ... Թէպէտ ես կը ցանկանայի տեսնել ձեզ այդ խրճիթում, երբ արդէն որոշած կը լինէիք ձեր վիճակը եւ ձեր իրձեքը կատարած:

ԼԵՒՈՆ, յետ նայելով դէպի Հեղինէն, որ գտնվում է բն-
մի խորքում:

Իմ զգացմունքները ձեզ լիովին յայտնի են, աի-
կին, և կարող էք երեւակայել, թէ սրբան երջանիկ
կը լինէի, եթէ ձեր ցանկութիւններն իրականութիւն
ստանային:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուծով... (Վերցնելով ծաղկեփունջը:) Ի՛նչ անու-
շահոտ են այս ծաղիկները... Դարձեալ ձեր գիւղիցն
է իհարկէ:

ԼԵՒՈՆ

Այո, աիկին, իմ փոքրիկ պարտէզից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, հոտ քաշելով:

Հիանալի ծաղիկներ են... (Մտածմունքի մէջ է ընկ-
նում, մինչդեռ Լեւոնը աչքը չէ հեռացնում Հեղինէից:)
Ասացէք, խնդրեմ, ի՛նչ լուր ունիք ձեր բարեկամից...
Անցեալ անգամ ասում էիք, որ նա Հայաստան է
գնացել:

Փունջը դնում է իր տեղը:

ԼԵՒՈՆ

Այո, աիկին. բայց թէ սրտեզ է այժմ, ես այդ
հաստատ չգիտեմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նա բաւականին ուշացաւ:

ԼԵՒՈՆ

Նամակիս էլ չպատասխանեց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Զիցէ՛ թէ որ և է փորձանքի հանդիպած լինի:

ԼԵՒՈՆ

Ո՛չ, ո՛չ, աիկին... Այդ մասին հանգիստ եղէք. ես

հաստատ տեղեկութիւն ունիմ, որ մօտ օրերս նրան
անձամբ տեսել են ողջ և առողջ... Երևի գիւղից գիւղ
չըջում է իր հետազօտութիւնները լրացնելու և շատ
հաւանական է, որ նամակներս էլ ստացած չլինի...

ԼՈՒԹԻՆ: Մարգարիտը կամաց-կամաց զաղտաղնաց
լինելով, քաղցրութեամբ յետ է նայում դուրս
գնալիս, մինչդեռ Լեւոնը սիրով նայում է Հե-
ղինէին, որ այդ միջոցին ջուր է ածում մի գե-
ղեցիկ բաժակի մէջ:

ՏԵՍԻԼ Գ

ՀԵՂԻՆԷ, ԼԵՒՈՆ

ՀԵՂԻՆԷ, առաջ գալով:

Գեղեցիկ ծաղիկներ են... Զատ շնորհակալ եմ,
պարոն Լեւոն:

Ծաղկեփունջը բաժակով դնում է իր սեղանի վրայ
և տետրակները կարգի բերում:

ԼԵՒՈՆ

Անշափ ուրախ եմ, օրիորդ, որ կարողանում եմ
գոնէ մի շնչին զուարճութիւն պատճառել ձեզ... Ձեմ
խանգարում արդեօք:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛չ, ո՛չ, պարոն Լեւոն. ես արդէն վերջացրել եմ...
Նստեցէք, խնդրեմ:

Նստում են:

ԼԵՒՈՆ

Ձեր սովորական պարապմունքն է երևի:

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ՀԵՂԻՆԷ

Այն, աշակերտներին տեսարակներն են:

ԼԵՒՈՆ

Երեակայել չէք կարող, օրիորդ, թէ ինչ հրճուանք
եմ զգում, երբ տեսնում եմ, որ դուք այդքան սիրով
չարունակում էք ձեր պարապմունքը:

ՀԵՂԻՆԷ

Դուք շատ բարի էք, պարոն Լեոն... Ես իմ փոք-
րիկներին համար կատարում եմ այն, ինչ որ դուք
անում էք ձեր գիւղի մեծերի համար... (Կարճ լուռ-
ժիւնից յետոյ:) Բայց սուր էիք այսքան ժամանակ:

ԼԵՒՈՆ

Ուր որ միշտ, օրիորդ. անձամբ գիւղում, իսկ հոգ-
ւով և սրտով այստեղ, ձեզ մօտ:

ՀԵՂԻՆԷ, քաղցրութեամբ նայում է Լեւոնին:

Եւ այդ էր պատճառը իհարկէ, որ այս քանի օրս
մեզ չայցելեցիր:

ԼԵՒՈՆ

Հաւատացէք, օրիորդ, ես երջանիկ կը լինէի, եթէ
միշտ ձեզ մօտ գտնուէի, ձեզ տեսնէի, ձեր ձայնը
լսէի. բայց այս ամենը կախուած է ձեր կամքից և
միմիայն ձեր կամքից... (Տեղից վեր է կենում: Հեղինէն
հրճվում է:) Ձեզ յայտնի են, օրիորդ, իմ զգացմունք-
ները, իմ սրտի ամենախորին խորհուրդները, ինչպէս
և ես գիտեմ, որ ձեր սրտումն էլ գոնէ մի փոքրիկ
անկիւն կայ ինձ համար... Եւ ահա ես սպասում եմ
այն երջանիկ օրին, երբ դուք կը տաք ինձ ձեր հա-
մաձայնութիւնը:

ՀԵՂԻՆԷ, ոտքի կանգնելով:

Իմ համաձայնութիւնը...

ԼԵՒՈՆ

Այն, ձեր համաձայնութիւնը, որից և կախուած է
իմ երջանկութիւնը:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ դուք յիշաւի համոզումն էք, որ ես կարող եմ
ձեզ երջանկացնել:

ԼԵՒՈՆ

Հաստատապէս:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ ինքս էլ երջանիկ լինել:

ԼԵՒՈՆ

Այն, այն, որովհետեւ ես ձեզ սիրում եմ... Դուք
գիտէք, որ սիրում եմ... Սիրում եմ ձեզ անկեղծ,
անդաւաճան, սուրբ սիրով, սիրում եմ այն զգաց-
մունքով, որ ոչ մէկ բան չէ կարող խախտել... (Հե-
ղինէն լուռ նայում է:) Մի խօսք, միայն մի քաղցր
խօսք, օրիորդ, և դուք կարող էք յաւիտեան երջան-
կացնել ինձ:

ՀԵՂԻՆԷ

Եւ միշտ կը սիրէք ինձ այդպէս:

ԼԵՒՈՆ

Միշտ, միշտ, երգվում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ես ձեզ հաւատում եմ, Լեոն:

Մեկնում է ձեռքը:

ԼԵՒՈՆ, համբուրելով ձեռքը:

Հաւատացէք, օրիորդ, հաւատացէք, որ ես ձեզ
սիրում եմ բոլոր սրտով, հոգւոյս բոլոր զօրութիւնով:
ՀԵՂԻՆԷ, փոքր ընդմիջումից յետոյ ընկնում է Լեւոնի գիրկը:
Լեւոն...

ԼԵՒՈՆ

Հեղինէ... (շամբուրում է:) Վերջապէս դու իմն ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Յաւիտեան...

Աչքերը սրբում է:

ԼԵՒՈՆ

Հրեշտակա...

ՀԵՂԻՆԷ

Լսիր, Լեւոն. ես կարեւոր բաներ ունիմ քեզ հաղորդելու... (հստում են:) Այն օրից, երբ քեզ հետ ծանօթացայ ժողովարանում, քեզ հետ պարեցի, այն օրից սիրտս կապւ է քեզ, այն օրից ես քեզ սիրեցի, Լեւոն:

ԼԵՒՈՆ

Ի՞նչպէս... Ուրեմն էլ ինչի էիր հետս այնպէս սառը վարվում ե ինձ տանջում... Օ՛, Հեղինէ, միթէ մեզքդ չէի գալիս:

ՀԵՂԻՆԷ

Հաւատացիր, Լեւոն, այդ վարմունքը նազ չէր իմ կողմից... Ես ինքս պակաս չէի տանջվում. բայց չէի համարձակվում սիրտս բաց անել քո առաջ:

ԼԵՒՈՆ

Աննաման իմ Հեղինէ...

ՀԵՂԻՆԷ

Մտնելով այժմ մի նոր ասպարէզ՝ հետզ հետքի լուծը քաշելու, ես կամենում եմ նոյն իսկ առաջին քայլում պարզել քո առաջ իմ զգացմունքները... Ես սիրում եմ քեզ, Լեւոն. սիրում եմ այն ստախճան, որ պատրաստ եմ կեանքս դոհել քեզ համար...

ԼԵՒՈՆ, համբուրելով ձեռքը:

Հոգեակա...

ՀԵՂԻՆԷ

Հաւատում եմ, որ նոյնքան էլ դու ես ինձ սիրում...

ԼԵՒՈՆ

Այո, հրեշտակա, իմ սէրը դէպի քեզ երբէք չի սպառուիլ, երգվում եմ քեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այսուհետեւ, Լեւոն, դու ես մի ենք. քո կամքը՝ իմ կամքն է, քո սիրտը՝ իմ սիրտն է, քո կեանքը՝ իմ կեանքն է... Իմ մէջ դու կը գտնես քո հաւատարիմ ընկերակիցը, քո անձնուէր բարեկամը... Ինչ որ կարող եմ, ինչ որ ձեռքիցս գայ, քո բոլոր պահանջները միշտ կատարած համարիր... Միայն սիրիր ինձ, Լեւոն, միշտ սիրիր... Երբէք չզաղարես ինձ սիրելուց, երբէք, գիտես... Իմացիր, Լեւոն, եթէ մի ժամ, մի րոպէ զաղարես ինձ սիրելուց, ինձ ուրանաս, լաւ է՝ եթէ իսկոյն սպանես ինձ:

ԼԵՒՈՆ

Ամբողջ կեանքս՝ մինչև վերջին շունչս քո երջանկութեանը կը նուիրեմ, անգին իմ Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Օ՛, ես երջանիկ եմ... (Աչքերը սրբում է: Փոքր լուծիւնից յետոյ:) Բայց գիտես ինչ կայ, Լեւոն... Մարգարտի գրութիւնը քեզ յայտնի է, նրան մեզանից երբէք չպիտի հեռացնենք:

ԼԵՒՈՆ

Դու էլ գիտես, հրեշտակա, որ աիկին Մարգարտին

ևս սիրում եմ որպէս իմ հարազատ քրոջս, իհարկէ նա կը մնայ մեզ մօտ:

Հեղինէ, մեկնելով ձեռքը:

Հնորհակալ եմ, Լևոն:

ԼԵՒՈՆ

Իմ անգլին Հեղինէ:

Տեղից վեր են կենում:

Հեղինէ

Մի խնդիր ես, Լևոն... Ի՞նչ գրութեան էլ հասնիս աշխարհիս մէջ, սրբան էլ հարստանաւ, ինչքան էլ մեծ գիրք ստանաս հասարակութեան մէջ, դու պէտք է թոյլ տաս, որ ես իմ պարապմունքներս շարունակեմ:

ԼԵՒՈՆ

Ես քեզ պաշտում եմ, իմ աննման Հեղինէ... Աշխատիր, հոգիս, իմ ուղածս էլ հէնց այդ է... Դեռ դու սպասիր, մեր ապագայի մասին մտքումս անպիսի բաներ են պտոյտ գալիս, անպիսի գեղեցիկ պատկերներ են նկարվում... Քեզ համար ես առանձին ուսումնարան կը հիմնեմ մեր գիւղում, ուր երկուսս էլ լայն ասպարէզ ունինք գործելու... Դու ուսումնարանում գիտութեան լոյսը կը տարածես մեր ապագայ յոյս մանուկների մէջ, իսկ ես բաց երկրի տակ կը գործեմ նրանց ծնողների հետ և մենք մեր անձնական օրինակով կը խրախուսենք ու կ'առաջնորդենք նրանց:

Հեղինէ, բռնելով Լևոնի ձեռքը:

Օ՛, Լևոն...

ԼԵՒՈՆ, Հեղինէի ձեռքը բռնած:

Այո, իմ անգլին ընկերս. այսպէս ձեռք ձեռքի

տուած առաջ ընթանալով, մենք կ'աշխատենք մշակել մեր փոքրիկ անգաստանը և դուցէ կարողանանք՝ թէ՛ ծառայել ժողովրդին և թէ՛ լիութիւն ու անդորրութիւն տարածել մեր շուրջը:

Հեղինէ

Ի բոլոր սրտէ սիրում եմ քեզ, Լևոն:

Միմեանց զիրկն են ընկնում՝ եւ համբուրվում:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առանց զոգնոցի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛, Հնորհաւորում եմ...

ԼԵՒՈՆ

Ա՛խ, տիկին...

Հեղինէ, ընկնելով Մարգարտի զիրկը:

Ա՛խ, Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վերջապէ՛ս...

Համբուրում է Հեղինէին:

ԼԵՒՈՆ

Օրհնեցէք մեզ, տիկին... Ձեր բերանով օրհնուած՝ մենք աւելի երջանիկ կը լինինք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մեկնելով ձեռքը, որ Լևոնը համբուրում է:

Աստուած Ինքն է ձեզ օրհնողը, բարեկամներս, որովհետեւ դուք սիրում էք միմեանց: Իսկ ես ցանկանում եմ, որ այդ սէրը ձեր մէջ միշտ անխախտ մնայ ձեր ամբողջ կեանքի ընթացքում... Ամուսին-

ների համար ամենամեծ երջանկութիւնը փոխադարձ սէրն է...

ԼԵՒՈՆ

Հաւատացնում եմ ձեզ, տիկին, որ իմ սէրը դէպի
հեղինէս կեանքիս հետ միայն կը վերջանայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լիովին համոզուած եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Ո՛րչափ աւելի երջանիկ կը լինէինք, Մարգարիտ,
եթէ քեզ ևս բաղդաւոր տեսնէինք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իմ վիճակը վշտալի է, հոգիս, և ես համբերու-
թեամբ պիտի տանեմ իմ խաչը:

ԼԵՒՈՆ

Մենք կ'աշխատենք թեթեացնել այդ խաչի ծան-
րութիւնը... Մենք ձեզ սիրում ենք ինչպէս մեր հա-
րազաւ քրոջը... Դուք կը բնակուէք մեզ մօտ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, այո, Մարգարիտ... (Լեւոնին:) Իմ բարի, իմ
ազնիւ Լեւոն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ձեռքը Լեւոնին մեկնելով:

Ազնիւ եղբայր, այդ համակրանքն արդէն թեթե-
ւացնում է իմ լծիս ծանրութիւնը և մեծ սփոփանք
է վիրաւոր սրտիս համար... Ամեն բան կախուած է
Նախախնամութեան կամքից... Առայժմ խնդրում եմ
երկուսիդ էլ, որ ընդունէք այս նկարը որպէս զրա-
ւական մեր բարեկամութեան:

ԼԵՒՈՆ, համբուրելով ձեռքը:

Իսրաէլ չնորհակալ եմ... Ձեր պարզելը մեզ համար
թանկ է և խորհրդաւոր:

ՀԵՂԻՆԷ, համբուրելով Մարգարտին միւս կողմից:

Ա՛խ, իմ անգին Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այսօր ձեր կեանքի համար նոր արշալոյս է բաց-
վում. թող ձեր օրով ծագի այն արեւը, որի մասին
այնքան յաճախ և այնչափ շատ երազել եմ ես Ար-
շալոյսի այս պատկերը նկարելիս...

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՛նչ երջանկութիւն...

ԼԵՒՈՆ

Օ՛, մեր երջանկութեանը երջանկութիւն չի հաս-
նիլ այն օրը...

ԱՆԱՀԻՏ, փոքրիկ սկուտեղով բերում է մի այցետոմս:

Տիկին, ձեզ են հարցնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վերցնելով այցետոմսը:

Արտաշէս...

ԼԵՒՈՆ

Մի՛թէ...

Շտապում է դէպի դուռը, Մարգարիտը սաստիկ յուզ-
վում է:

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛յ ուրախութիւն:

ՏԵՍԻԼ Ե

ՆՐԱՆՔ, ԱՐՏԱՇԷՍ

ԼԵՒՈՆ, հանդիպելով Արտաշէսին, նախասնեակում:

Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԵՍ

Լևոն...

Գրկվում եւ համբուրվում են. կանայք դիմաւորում են:

ԼԵՒՈՆ

Վերջապէս...

Արտաշէսը շտապով մտնում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պարոն Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԵՍ

Բարե ձեզ, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, տալով ձեռքը:

Բարե ձեզ... Ահա և դուք...

ԱՐՏԱՂԵՍ, համբուրելով ձեռքը:

Օ՛, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս ի՞նչպէս, այս երբ...

ԱՐՏԱՂԵՍ

Հէնց նոր... (Հեղինէին:) Բարե ձեզ, օրիորդ:

ՀԵՂԻՆԷ, տալով ձեռքը:

Բարե, պարոն Արտաշէս. գալուստդ բարի:

ԱՐՏԱՂԵՍ, ԼԵՒՈՆին:

Դսրձեալ բարե, բարեկամս:

ԼԵՒՈՆ

Բարե, բարե, եղբայր, աչքներս ջուր կտրուեց քեզ սպասելով:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Նստեցէք, խնդրեմ: (Նստում են՝ Մարգարիտն ու Արտաշէսը աջ կողմը, իսկ Հեղինէն ու Լևոնը— ձախ. Անահիտը դուրս է գնում:) Դուք մեզ բոլորովին մոռացաք, պարոն Արտաշէս:

ԱՐՏԱՂԵՍ

Մոռացայ... Ո՛չ, ո՛չ, տիկին, մի բոլե՛ անգամ չեմ մոռացել:

ԼԵՒՈՆ

Բայց այս սէր էիր կորել, ասա, խնդրեմ... Նամակներս ստացել ես:

ԱՐՏԱՂԵՍ

Իհարկէ:

ԼԵՒՈՆ

Յետոյ ինչի՞ չպատասխանեցիր:

ԱՐՏԱՂԵՍ

Է՛հ, եղբայր, առանց քո նամակների էլ ես չատանգամ ուզեցել եմ մի երկու խօսք զրել քեզ, բայց ճանապարհորդութիւնս այնպէս զժուարին էր և արկածներով լի, որ համարեա հանգիստ չունէի... Իսկ նամակներդ միայն մի քանի օր կը լինի, որ բոլորը միասին յանձնեցին ինձ և ահա ես ինքս անձամբ եկայ, որպէս կենդանի պատասխան... Կը պատմեմ, կը պատմեմ, ամենայն ինչ կը պատմեմ քեզ, Լևոն... Պատմելու բաներ շատ կայ և, տարաբաղդարար, շատ անմխիթար բաներ... Ինչեկեց, ես երջանիկ եմ, որ դարձեալ ձեզ հետ եմ և ձեզ ողջ և առողջ եմ տեսնում:

ԼԵՒՈՆ

Եւ միևնոյն ժամանակ տեսնում ես բարեկամիդ՝ իր կեանքի ամենաերջանիկ բոլակի մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, պարոն Արտաշէս, կարող էք շնորհաւորել... Լևոնն ու Հեղինէն հէնց այս բոլակիս պարզեցին միմեանց իրանց զգացմունքները:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՜նչ ուրախալի լուր... (Տեղից վեր թռչելով): Ջնորհաւորում եմ, Լեոն: (Գրկվում են եւ համբուրվում): Դեռ չզնացած ես գուշակում էի, որ ձեր համակրութիւնն այդպիսի վախճան պիտի ունենայ... (Հեղինէին): Ջնորհաւորում եմ ձեզ, օրիորդ... քոյրիկս... (Համբուրելով ձեռքը): Այսուհետեւ ինձ թոյլ կը տաք այդպէս անուանել ձեզ... Լեոնի հարսնացուն չէ կարող ինձ օտար մնալ:

ՀԵՂԻՆԷ

Չատ ուրախ կը լինիմ, պարոն Արտաշէս, ձեզ պէս եղբայր ունենալու:

ԱՐՏԱՂԷՍ, Հեղինէին գլուխ է տալիս, յետոյ դառնալով Լեոնին:

Կրկին շնորհաւորում եմ, եղբայրս... (Հեղինէին): Պէտք է իմանաք, քոյրիկ, թէ մինչեւ որ աստիճան զբաւած ունիք դուք Լեոնի սիրտը... (Լեոնին, ձեռքը ծոցը տանելով եւ ժպտալով): Կ'ուզեմ բարձրաձայն կարգում քո ճարտասանական դարձուածները...

Ծիծաղում է:

ԼԵՒՈՆ, բռնում է Արտաշէսի ձեռքը եւ ժպտալով:

Ո՛չ, ո՛չ, մենք քեզ հաւատում ենք... Դու մէկ այս կողմը նայիր...

Յոյց է տալիս նկարը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Վահ, այս ի՜նչ սքանչելիք է...

Մնում է ապշած:

ԼԵՒՈՆ

Տիկնոջ գործն է:

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտս հէնց այսօր վերջացրեց այդ պատկերը:

ԼԵՒՈՆ

Միանգամայն հիացած եմ:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Սքանչելի է... (Մարգարիտին): Ջնորհաւորում եմ, տիկին... Դուք կատարելութեան էք հասցրել ձեր վրձինը... (Մարգարիտը թեթեւ դուխ է տալիս): Իսկ և իսկ Արշալոյս...

ԼԵՒՈՆ

Ջնորհաւորիր և մեզ, Արտաշէս: (Մարգարիտն անցնում է ձախ կողմը): Այդ պատկերը մենք պարզեւ ստացանք մի քանի րոպէ առաջ ի յիշատակ մեր երջանիկ նշանադրութեան:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ջնորհաւորում եմ, իսրաթ շնորհաւորում եմ: Տայ Աստուած որ այս պարզեւ երջանկութիւն բերէ ձեզ... (Սեղմում է Հեղինէի եւ Լեոնի ձեռքը): Տես, տես, Լեոն, տես թէ այս փոքրիկ կտաւի կտորը ուր է տանում մարդու միտքը, հոգին... Հաւատան, Լեոն, ինձ թւում է, որ ես հէնց այս րոպէիս դարձեալ այն սրբավայրերումն եմ շրջում և մեր թշուառ եղբայրակիցներին տեսնում եմ Երկնքից օդնութիւն սպասելիս... (Ամենքին): Դուք չզիտէք, թէ ի՜նչ դրութեան մէջ են այն խեղճերը: Պատիւ, կեանք, կաջք, ընտանիք, ոչինչ, ոչինչ ապահով բան չունին այն թշուառները: Բայց այդ մասին յետոյ... (Լեոնին): Դու ասանք, տեսնեմ, ի՜նչ էք անելու, ի՜նչպէս էք առն ու տեղ

սարքելու... Կարծում եմ, որ դու քո գիւղից ձեռք
չես վերցնիր:

ԼԵՒՈՆ

Իհարկէ չէ... Ի՞նչը կարող է փոխարինել գիւղա-
կան կեանքի վայելչութեանը: Հեղինէիս հետ մենք
խօսյն որոշեցինք մեր բոլոր ոյժերը գիւղին նուիրել:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Կատարեալ յաջողութիւն եմ ցանկանում ձեզ:

ԼԵՒՈՆ

Նոյնը և քեզ ենք ցանկանում:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի բոլոր սրտէ:

ԱՐՏԱՂԷՍ, զուլի է տալիս նրանց և զնում է զէպի
Մարգարիտը:

Իսկ ձեզ, տիկին, չգիտեմ ինչ ասեմ. լեզուս կաշ-
կանդվում է... (Նստում են բեմի ծախ կողմում: Հեղի-
նէն ու Լեւոնը մի կողմը քաշուելով նոյնպէս նստում են
և սիրով խօսակցում:) Ինձ այնպէս ապշեցրեց ձեր
բաժանութիւնը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վիճակս էր այդ, ինչ արած... Դուք ինչպէս ճա-
նապարհորդեցիք. վերջացրէք արդեօք ձեզ տուած
յանձնարարութիւնը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այդպէս շուտ անկարելի էր, տիկին... Գործը զեռ
չարունակվում է... Ընկերներս այնտեղ մնացին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուած Ինքը յաջողի... (Արտաշէսը զուլի է տա-
լիս: Լուռ թիւն:) Գիտէ՞ք, ես արդէն սկսել էի սատարիկ

անհանգիստ լինել ձեր մասին... Ամբողջ երեք ամիս
է գնացել էք և այսքան ժամանակ ձեզանից ոչ մի
նամակ չէք ստացվում:

ԱՐՏԱՂԷՍ, յուզուած:

Ա՛խ, տիկին, եթէ գիտենայիր...

ԱՆԱՀԻՏ, դրսից բերում է մի ծրար և տալիս է Մար-
գարին:

Պատասխանի եմ սպասում, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՞ւմից է:

ԱՆԱՀԻՏ

2գիտեմ, տիկին, տանտիրոջ ծառան բերեց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, բանալով ծրարը:

Դարձեալ... (Աչքի անցնելով թուղթը և սատարիկ շուա-
րուելով:) Աստուած իմ...

Տեղից վեր է թռչում: Ամենքն էլ ոտքի են կանգնում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՞նչ է...

ՀԵՂԻՆԷ, միաժամանակ:

Ի՞նչ կայ...

ԼԵՒՈՆ, նոյնպէս:

Ի՞նչ է պատահել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չինչ, ոչինչ... (Անահիտին:) Ասա, լմա:

Անահիտը դուրս է գնում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՞նչ բան է, տիկին: 2Ենք կարող արդեօք պի-
տանի լինել:

ԼԵՒՈՆ

Իհարկէ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջնորհակալ եմ, բարեկամներս, դուք ոչնչով չէք կարող օգնել... Իմ վիճակս կախուած է մի անյախարհ մարդու կամքից, որ վայելում է իր դիւրքի բոլոր արտօնութիւնները, իսկ ես՝ թշուառս, նոյն իրաւունքներից զուրկ, անօգնական և անպաշտպան, ստիպուած եմ նրա կամայականութեանը դո՛ւ լինել ամբողջ կեանքիս ընթացքում: (Տալով թուղթը Լեւոնին:) Տեսէ՛ք, անհայտ երբորդ անգամն է, որ ոստիկանութիւնը պահանջում է ինձանից իմ գլխագիրը, բայց մինչև օրս ես չեմ կարողանում ձեռք բերել այդ ողորմութիւնը իմ պարոն ամուսնուց...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ի՜նչ... Մի՞թէ չէ տալիս նա ձեզ այդ թուղթը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո՛, չէ տալիս: (Մինչդեռ Լեւոնն ու Արտաշէսը կարդում են թուղթը, մեկուսի:) Կ'աղատուեմ արդեօք ես այս տանջանքներից...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Հանգստացէ՛ք, տիկին, մենք կը կարգադրենք այս գործը... Ամենահասարակ քաղաքավարութիւնն իսկ պահանջում է, որ նա ապահովացնէ ձեր կացութիւնը գոնէ այդ կողմից:

ԼԵՒՈՆ, թուղթը տալով Հեղինէին, որ նոյնպէս հետաքրքրվում էր:

Այո՛, պէտք է աշխատենք շուտով ձեռք բերել այդ գլխագիրը, ապա թէ ոչ, ինչպէս երևում է, ոստիկանութեան համբերութիւնը հատնում է արդէն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Բայց ի՜նչպէս ձեռք բերել. ո՞վ կը տայ ինձ իմ

գլխագիրը, ո՞վ ունի այդ իրաւունքը բացի իմ ամուսնուց... Դուք լաւ գիտէք, որ այդ կախուած է մի միայն նրա կամքից, և ո՛չ մի զօրութիւն չէ կարող ստիպել նրան այդ արտօնագիրն ինձ տալու, եթէ ինքը չկամենայ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Իդուր էք այդչափ անհանգիստ լինում, տիկին. այդ այնքան էլ դժուար չէ, որքան կարծում էք:

ԼԵՒՈՆ, առնելով թուղթը Հեղինէի ձեռքից:

Այո՛, տիկին, անհա՛ն ու Արտաշէսը իսկոյն կ'երթանք ոստիկանատուն և կ'աշխատենք որ մի փոքր ժամանակ տան մեզ, իսկ այդ միջոցին, իհարկէ, մի ելք կը գտնենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛չ, դուք մնացէ՛ք... Ես ինքս պէտք է գնամ, ես ինքս պէտք է գոնէ դուռն ընկնեմ, ազգականներիս միջնորդութեանը դիմեմ, աեսնեմ թէ ինչ կարող եմ անել իմ սե ու մութ օրիս համար... Դուք մնացէ՛ք, թող իմ անբաղդութիւնը չխանգարէ ձեր երջանկութիւնը... (Գնալով:) Օ՛, այս ամենը ամուսնուս գործն է, ես լաւ գիտեմ...

Դուքս է գնում ձախ կողմի դռնից:

ՀԵՂԻՆԷ

Մտածեցէ՛ք, պարոններ, աշխատեցէ՛ք, աղատեցէ՛ք նրան... Իսէր Աստուծոյ, ազատեցէ՛ք...

Դուքս է գնում Մարգարտի յետեւից:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ

ԱՐՏԱՇԷՍ, ԼԵՒՈՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ

Ես կարծում եմ, որ Ոստիկանապետը չի մերժիլ մեր խնդիրը:

ԼԵՒՈՆ

Իհարկէ... Ոստիկանութեան պահանջը, երևի, ստորին պաշտօնեաների աւելորդ եռանդի հետեանքն է: Մեր Ոստիկանապետը բարեկիրթ մարդ է և չառ էլ ազնիւ. հազիւ թէ նա կամենայ հալածել մի կնոջ, որ հասարակութեան ընտիր դասակարգին է պատկանում:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Գնանք, փորձենք, յետոյ ես գիտեմ իմ անկիրքը:

ԼԵՒՈՆ, Թուղթը դնելով սեղանի վրայ:

Արդէն գլուխդ տաքացաւ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Ես կը ցնոջում, Լեւոն, եթէ որեւէ միջոցով ձեռք չբերեմ Մարգարտի գլխագիրը: Այդ ամենակարեւոր մի թուղթ է այս ժամանակին, ոստիկանութիւնը պահանջի, չպահանջի, այդ միեկնոյն է:

ԼԵՒՈՆ

Մի փոքր համբերութիւն, Արտաշէս... Չէ որ տիկնոջը գլխագիրը տալը բացառապէս կախուած է միմիայն իր ամուսնու կամքից:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Հաւատա՞ ինձ, Լեւոն, եթէ մեզ չյաջողուի մի բա-

նով օգնել, ես այդ գլխագիրը դէմ առ դէմ կ'առնեմ հէնց նորին վսեմութիւնից... Ես նրա հետ հին հաշիւներ եւ ունիւմ... Ինչքան ցաւում եմ, որ այն ժամանակ ոչինչ չգիտէի զրանց յարաբերութիւնների մասին, ես նրան քաղաքավարութեան դասեր կը տայի. բայց ինչ արած, Մարգարտի պատուի համար ես ստիպուած էի համբերութեամբ տանել այն պարտնի վիրաւորեցուցիչ ակնարկութիւններն ու կռաւիտ վարմունքը:

ԼԵՒՈՆ

Խեղճ կին... Ինչպէս երևում է նա վաղուց տանջուելիս է եղել իր շուայտաւէր ամուսնու ձեռքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Օ՛, ես միանգամ ընդմիշտ կ'աղատեմ Մարգարտի այն բռնակալից: Ա՛խ, Լեւոն, քո նամակներն ինձ խելագարութեան հասցրին... Հէնց որ ստացայ այդ նամակները, բոլոր գործերս բարձի թողի արի և գլխապատառ ճանապարհ ընկայ... Ահա հինգ օր է, մէկ բոսէ հանգստութիւն չեմ ունեցել. գիշեր ցերեկ պանում էի անդադար. սար, ձոր, գետ, դաշտ, կարծես գոյութիւն չունէին ինձ համար... Լեւոն, Լեւոն, եթէ դու կարողանայիր երեակայել, թէ ինչ կրակով է այրվում սիրտս, սրպիտի սիրով եմ սիրում ես Մարգարտին... Ես պատրաստ եմ ամեն բան անել, ամեն բան մոռանալ և ուրախութեամբ մեռնել նրա ոտների տակ, միայն թէ մի օր երջանիկ տեսնէի նրան...

ԼԵՒՈՆ, փոքր լուծիւնից յետոյ:

Ես քեզ հասկանում եմ, Արտաշէս... Եւ նա լիովին արժանի է այդ սիրոյն:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Գիտե՛ս, եթէ այս փոփոխութիւնը չպատահէր նրա կեանքի մէջ, ես վճռել էի այլևս չերեալ նրա աչքին... Բայց զնանք, Լեոն, ուշանում ենք:

ԼԵՒՈՆ

Իսկոյն, Արտաշէս, թող նրանք էլ դուրս գան:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ա՛խ, այո՛, ես բոլորովին չփոթուեցայ... (Ման է դալիս, յանկարծ կանգ է առնում նկարի առաջ:) Տէս, Լեոն, կը հաւատամ, այլևս ոչինչ չեմ որոշում. աչքերս միշտն է միանգամայն:

Տ Ե Ս Ի Լ Է

ՆՐԱՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, դուրս է դալիս Հեղինէի հետ. երկուսն էլ բոլորովին պատրաստ՝ տանից դուրս գնալու:

Ներեցէք, պարոններ, որ ձեզ մենակ եմ թողնում, ես շուտով կը վերադառնամ:

Հեղինէն մօտենում է իր սեղանին, վայր դնելով հովանոցը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Դուք սպասեցէք, տիկին, հանգստացէք, իսէր Աստուծոյ. մի կէս ժամ միջոց տուէք մեզ, մենք ահա գնում ենք օտարկանատուն: Եթէ մեզ այնտեղ ոչինչ չյաջողուի, խօսք եմ տալիս ձեզ, որ ես անձամբ կ'երթամ պարոն Սամսոնեանի մօտ, կը խօսեմ նրա հետ և ինչպէս էլ լինի՝ կ'առնեմ նրանից ձեր գլխագիրը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սաստիկ շփոթուելով:

Ի՞նչպէս... Դո՛ւք, դո՛ւք նրա մօտ կ'երթաք... Ո՛չ, ո՛չ, մի անէք այդ բանը, աղաչում եմ...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Իսկ եթէ ուրիշ ելք չլինի...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վայր դնելով հովանոցը...

Իզուր, իզուր կը լինի այդ բոլորովին... Դուք զեռամենը չզրտէք... Նա դայրացած է իմ դէմ, նա պահանջում է, որ ես յանձն առնեմ մի յանցանք, որի յիշելն անգամ ինձ ամօթ է պատճառում... Աղաչում եմ ձեզ՝ մի գնաք նրա մօտ... Զարհուրելի չարիք կարող է առաջ գալ այդ տեսակցութիւնից:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Դուք անհանգիստ մի լինիք, ոչինչ վտանգ չի կարող պատահել: (Լեռնին:) Գնանք, Լեոն: (Մարգարտին:) Ես չեմ հանգստանալ, տիկին, մինչև ձեռք չըրեմ ձեր գլխագիրը:

Դուրս է գնում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, այս ու այն կողմն ընկնելով:

Օ՛, Տէք Աստուծո՛ւ, նա գնաց... Ի՞նչ պէտք է անեմ ես...

ԼԵՒՈՆ

Մի յուսահատուիք, տիկին, ես նրանից չեմ հուանալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ջտապեցէք, շտապեցէք, աղաչում եմ. արդիւնեցէք մի կերպով:

ԼԵՒՈՆ

Դուք անհոգ եղէք, տիկին:

Դուրս է գնում:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Եւ այս ամենն ինձ համար... ինձ համար... Օ՛հ, ես թշուառս... Էլ մըր գնամ այժմ. մինչև կը տեսնեմ մէկին, նա արդէն իրանը կը կատարէ:

Վերարկուն հանելով, յուսահատ ընկնում է աջ կողմի աթոռի վրայ եւ յենուելով սեղանին, զլուխը ձեռքերի մէջ է առնում:

ՀԵՂԻՆԷ, մի փոքր լուռ թիւնից յետոյ:

Մի յուսահատուիր, Մարգարիտ, մի փոքր համբերութիւն ունեցիր. տեսնենք ինչ է լինում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, տեղից վեր կենալով:

Ա՛խ, Հեղինէ, եթէ դու կարողանայիր թափանցել սրախ խորքը, եթէ դու կարողանայիր տեսնել, թէ ինչ է կատարվում այստեղ... Ա՛խ... ես ինձ համար չեմ մտածում, Հեղինէ, թող պատահի, ինչ որ պատահելու է... Ես պատրաստ եմ ամեն նեղութիւններ, ամեն զրկանքներ կրելու, բայց իմ պատճառով ինչի՞նչ օւրիշները վտանգի ենթարկուին... Մինչդեռ ես՝ թշուառս, հնար չունիմ խափանել այդ վրտանդը...

ՀԵՂԻՆԷ

Ինչէր ես ասում, Մարգարիտ. երեսմայ է, ինչ է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, բռնելով զլուխը:

Ես ինքս էլ չեմ հասկանում՝ ինչ եմ ասում. միտքս

չփոթվում է, գլուխս պտոյտ է գալիս, ես խելագարվում եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Հանգստացիր, խէր Աստուծոյ... Ինչի ես չափազանցութեան հասցնում գործը... 2^է որ Լեոնը խոստացաւ նրանից չհեռանալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Լաւ, հողիս, լաւ, դու գնա, գործդ վերջացրու, ժամանակ է, չուշանաս:

Հանում է գլխարկը եւ նստում է նոյն տեղը:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, Մարգարիտ. միայն այս տետրակը հասցնեմ ուսումնարան... (Վերցնում է տետրակը:) Ես չուտով կը վերադառնամ... (Գուրգուրելով Մարգարտին:) Մի յուսահատուիր, հողիս, ազաչում եմ քեզ, մի յուսահատուիր. Աստուած ողորմած է: (Վերցնելով հովանոցը, մեկուսի:) Խեղճ, խեղճ իմ Մարգարիտ...

Գուրս է գնում նախասենեակից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մենակ:

Աստուած իմ, Աստուած... (Տեղից վեր է ծռչում:) Ի՛նչ անեմ, ի՛նչ անեմ... Ո՛ւմ դիմեմ...

Յուսահատ ման է գալիս:

Տ Ե Ս Ի Լ Թ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԱՀԻՏ

ԱՆԱՀԻՏ, մտնելով նախասենեակից:

Տիկին, այն օրուայ մարզն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՞նչ մարդ:

ԱՆԱՀԻՏ

Ա՛յ, այն հաստ-հաստ մարդը, անցեալ շաբաթ որ այստեղ էր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Վե՛րջապէս... Խնդրիր:

Ա՛նԱՀԻՏ, նախասենեակի դռներում:

Համեցէք, պարոն:

Ներս Թողնելով Աբէլին՝ ինքը դուրս է գնում:

ՏԵՍԻԼ Ժ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱԲԷԼ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մեկուսի:

Օ՛, սոսկալի մարդ...

ԱԲԷԼ, Թերթապահը ձեռքին:

Բարի լոյս ձեզ, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սառը:

Բարե, պարոն: (Հրաւիրելով նստել:) Համեցէք... Վերջապէս շնորհ բերիք, պարոն... (Նստելով:) Դիւս-գիրս բերե՛ք արդեօք:

ԱԲԷԼ, Թերթապահը բանալով:

Այդ հեշտ է, տիկին, միայն թէ կարողանամ մի կերպ համաձայնութիւն կայացնել ձեր մէջ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչ... Մի՞թէ դեռ էլի չէք բերել. ամբողջ շաբաթ է սպասում եմ... 25-ը որ դուք ինձ խոստացաք:

ԱԲԷԼ

Այո՛, տիկին, բայց ես մեղաւոր չեմ. գիտէ Աստուած, որ մեղաւոր չեմ: (Նստելով:) Նորին վսեմութիւնը, այսինքն ձեր ամուսինը, տեղեկացաւ ուր հարկն էր... Այն ստորագրութիւնը, որ դուք ինձ յանձնեցիք անցեալ անգամ, բաւարար չէ, այսինքն... օրինական ամեն ձեւերը շունչի... Նրա լիտարէն պէտք է այս թղթի տակ ստորագրէք:

Հանում է Թերթապահից Թուղթը, որ արտաքուստ նման է նախկին Թղթերին: [Բառաձայ մի Թերթ:]

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իսկ իմ գլխազիրը, պարոն, իմ գլխազիրը... Ոստիկանութիւնը պահանջում է, հասկանում էք դուք: (Յոյց է տալիս սեղանի վրայ դրած ոստիկանութեան Թուղթը:) Ահա...

ԱԲԷԼ

Այո՛, տիկին. բայց նորին վսեմութիւնը բացօթյա յայտնեց, որ նա ձեզ գլխազիր չի տալ, մինչև դուք չստորագրէք այս թղթին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այդ գարշելի թղթին ես երբէք չեմ ստորագրել, ես ձեզ ասացի արդէն:

ԱԲԷԼ

Ո՛չ, ո՛չ, տիկին, մի բարկանաք, այս այն չէ... Այս թուղթը բոլորովին նոր է գրած: Նորին վսեմութիւնը իր ձեռքով մեղմացրեց զարձուածները... Գործի էութիւնը նրանումն է միայն, որ յանցանքը դուք ձեզ վրայ պիտի առնէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Աստուած էլ գիտէ, մարդիկ էլ գիտեն, որ ես

ոչինչ յանցանք չունիմ և չեմ էլ կարող ճանաչել...
Ինչ որ զրեցի անցեալ անգամ, այն էլ բունի հարկա-
զրեցիք ինձ զրելու:

ԱՅԷԼ, շուարուած:

Այս էլ թեթեւ է զրած, տիկին:

Տատանուելով առաջարկում է Թուղթը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, առնելով Թուղթը եւ աչքի անցնելով, դունա-
ծափովում է եւ տեղից վեր թռչում:

Երբէք, երբէք... Երբէք չեմ ստորագրելիս ես այս
թղթին... (Ձգում է Թուղթը սեղանի վրայ:) Դարձեալ
նոյն խայտառակութիւնը, նոյն դարձելի զրպարտու-
թիւնը... Ի՞նչ կայ այստեղ փոփոխած:

ԱՅԷԼ, ոտքի կանգնելով:

Բայց, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իզուր էք աշխատում, պարոն... Երբէք, երբէք
չեմ առլ ես այդ զգուշի ստորագրութիւնը... Հա-
կանքում էք դուք... երբէք:

ԱՅԷԼ

Սակայն...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այլեւ ոչ մէկ խօսք, խնդրում եմ... Այդ ահառակ
խայտառակութիւն երբէք չեմ ընդունիլ ինձ վրայ,
ասացի ձեզ... Ի՞նչն է փոխած այստեղ, ի՞նչը... Ան-
հաւատարիմ եմ եղել ես իմ ամուսնուն, արատաւո-
րել եմ ես նրա անունը, նրա պատիւը. ուրիշ էլ ի՞նչ
մնաց... (Ձայրացած:) Ո՛հ, Աստուած, Աստուած, ինչի
ամօթից գեաինը չեմ մանում այս բոլէիս:

ԱՅԷԼ

Մտածեցէք, տիկին. նա ձեր օրինաւոր ամուսինն

է... Նա զայրացած է ձեր դէմ, նրա խօսքն ամեն
տեղ անցնում է... Նա շատ չարիք կարող է հասցնել
ձեզ: (Խոստովանաբար:) Եւ ուղիղն ասեմ ձեզ, տիկին...
Նա արդէն դիմել է Նահանգական Դատարանին: Հե-
տեանքը դուք ինքներդ գիտէք, տիկին... Ո՞վ կարող
է օրէնքին ընդդիմանալ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Գիտեմ, գիտեմ, պարոն, և դրա համար էլ օգուտ
էք քաղում ձեր իրաւունքներից... Գիտեմ... Այստեղ
օրէնքները ձեր օգտին են խօսում, ձեզ են պաշտպա-
նում: Ի՞նչ կարող եմ անել... Բայց կայ և Երկնային
Դատաստան, որի առաջ դուք մէկ օր պատասխան էք
տալու:

ԱՅԷԼ

Երկնային Դատաստանը վկայ, տիկին, որ այսօր
է թէ վաղը՝ ձեզ դատարան կը հրաւիրեն, եթէ չէք
ստորագրել այս թղթին, և ձեզ կը հարկադրեն ձեր
ամուսնու մօտ ապրել... Օ՛հ, դուք երբէք չէք ազա-
տուիլ նրա հալածանքներից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Թող անէ, ինչ կամենայ... Եթէ ելք չկայ ինձ
ազատուելու, մահը կ'ազատէ ինձ նրանից:

ԱՅԷԼ, փոքր լուծիւնից յետոյ վերցնում է իր բերած
Թուղթը:

Տիկին, լսեցէք դուք իմ բարեկամական խորհուր-
դը... Կատարեցէք ձեր ամուսնու ուղածը և այն
ժամանակ ամեն ինչ կարգին կ'երթայ... Նա կը վեր-
ջացնէ գործը հաշտութեամբ... դուք հանդիստ կ'ապ-
րէք ձեզ համար... ձեզ ոչ ոք չի նեղացնիլ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ընդմիջելով:

Թողէ՛ք ինձ, թողէ՛ք...

ԱՅԷԼ

Իդուր էք բարկանում, տիկին, չէ՛ որ այս մի դատարկ ձեականութիւն է, որով ձեր խիղճը չի արատաւորուիլ երբէք... Ի՞նչ կը պակասի ձեզ, եթէ ստորագրէք այս թղթին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սաստիկ զայրացած:

Դուք կամենում էք խելագարութեան հասցնել ինձ... (Յուսահատուած կանչում է:): Անահի՛ր...

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԱ.

ՆՐԱՆՔ, ԱՆԱՀԻՏ

ԱՆԱՀԻՏ. ներս վազելով:

Ի՞նչ կը կամենաք, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, բռնելով Անահիտի ձեռքը:

Կոյ աչտեղ, Անահիտ, ես նուազում եմ... (Յաճախ): Այս մանրը...

Թողնելով Անահիտին, աշխատում է իշխել իրան:

ԱՆԱՀԻՏ, ԱՅԷԼին:

Ի՞նչ էք ուզում մեղանից, պարոն. հանգիստ թողէ՛ք տիկնոջը, իսէ՛ք Աստուծոյ:

ԱՅԷԼ, Մարգարտին:

Ներդուրիւն, տիկին... Ես աշխատում էի որ զորքը խաղաղութեամբ վերջանայ, բայց դուք ինձ չհասկացաք... Այժմ ես անպարտ եմ... Մնաք բարով... (Վերցնում է թերթագրեր:): Այն միայն Աստուծուն

է յայտնի, թէ ինչ վիշտ է պատճառում ինձ ձեր դուրթինը... Իմ այսքան գալ-գնալս իդուր անցաւ... (Մեկուսի:): Փառք Քեզ, Աստուած, որ ինձ էս հանգին կնիկ չես տուել... (Գնում է, ճանապարհից յետ է նայում Մարգարտի կողմը եւ օծիքը թափ տալով, առանձին:): Օ՛հ, հօ՛, հօ՛, հօ՛, հօ՛, հօ՛...

Գլուխը շարժելով, դուրս է գնում նախասենեակից:

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԲ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՆԱՀԻՏ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, սիրտս...

ԱՆԱՀԻՏ

Հանգստացէ՛ք, տիկին... Ա՛խ, ինչքան չարչարում են ձեզ այդ մարդիկը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Պէտք է տանջուիմ այսպէս, քանի որ կենդանի եմ: (Արտասուքը պահելով:): Գնա՛, տե՛ս, դռները բաց չմնան:

ԱՆԱՀԻՏ

Ճշմարիտ, ես կը հրամայեմ դռնապանին, որ այսուհետեւ բնաւ չընդունի այդ պարոններին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուժով ներս կը թափուեն, Անահիտ, ով է ինձ պաշտպանողը:

ԱՆԱՀԻՏ

Աստուած ողորմած է, տիկին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երանի Աստուած հոգիս առնէ ու պրծնեմ ես այս աշխարհից:

Աչքերը սրբում է:

ԱՆԱՀԻՏ

Խնայեցէք ձեզ, տիկին, մեղք էք:

Տխուր դուրս է գնում նախասենեակից:

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԳ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մենակ, դառնում եմ:

Խնայեցէք ձեզ... Ամբողջ կեանքս փչրած է, այլ ես ի՞նչ մնաց խնայելու... (Երկար ժամանակ արտայայտում է վերին աստիճանի յուսահատություն:) Կրկին նրա մօտ ապրե՛լ... Օ՛հ, աւելի լաւ է ջուրն ընկնեմ, քան թէ կրկին նրա ձեռքի տակը լինիմ... (Նայելով ժամացոյցին:) Ի՞նչ եղան... (Մօտենում է լուսամուտին եւ անշարժ դուրս նայում: Յանկարծ հեռանալով լուսամուտից:) Ի՞նչ պատահեց արդեօք... Չլինի՞ թէ գնաց նրա մօտ... Ա՛հ... (Շտապով ծածկում է գլխարկը եւ վերարկուն ու հովանոցը վերցնում:) Օ՛հ, ի՞նչ թշուառն եմ, ի՛նչ թշուառը...

Գնում է դէպի նախասենեակը:

Տ Ե Ս Ի Լ ԺԳ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԼԵՒՈՆ

ԼԵՒՈՆ, մտնելով նախասենեակից:
Վերջապէս կարող եմ ձեզ շնորհաւորել, տիկին...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչ, մի՞թէ...

ԼԵՒՈՆ

Այո, այո... Բայց ես ձեզ խանդարեցի. կարող եմ ուղեկցել ձեզ եւ ճանապարհին պատմել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ո՛հ, ո՛հ, ես դէպի ձեզ էի շտապում... Պատմեցէք, պատմեցէք...

Վերարկուն ու հովանոցը վայր է դնում:

ԼԵՒՈՆ

Ոստիկանապետը սիրով ընդունեց մեր խնդիրքը եւ հրամայեց խկոյն կարգադրել, որ անհանգիստ չանեն ձեզ, մինչև ձեր գործը օրինական ընթացք կ'ստանայ... Նա այնքան բարի էր, որ խոստացաւ անձամբ միջնորդել նահանգապետի առաջ՝ ձեզ գլխարկը տալու:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սեղմելով ԼԵՒՈՆԻ ձեռքը:

Շնորհակալ եմ, բարեկամ... Զատ, շատ շնորհակալ եմ... Նստեցէք... Իսկ պարոն Արտաշէսն ի՞նչ եղաւ:

Նստում է:

ԼԵՒՈՆ, նստելով:

Նա խկոյն կը գայ, սպասում է այնտեղ հրամանագրին. ես վազեցի որ մի քանի րոպէ տու՛ն ուրախացնեմ ձեզ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դուք շատ բարի էք, պարոն Լեւոն:

Հանում է գլխարկը:

ԼԵՒՈՆ

Օ՛հ, տիկին, այս մի չնչին ծառայութիւն է:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Ե

ՆՐԱՆՔ, ԱՐՏԱՇԷՍ

ԼԵՒՈՆ, տեսնելով Արտաշէսին նախասենեակից մտնելու:

Ահա և Արտաշէսը:

ԱՐՏԱՇԷՍ, մի ծրար ձեռքին:

Ահա, տիկին. ոստիկանութեան պահանջներից
զուրկ ազատ էք. իսկ գլխադիր կ'ստանաք Նահանգա-
պետից... Լեւոնը պատմած կը լինի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վեր կենալով:

Այո. շնորհակալ եմ նրանից էլ, (Առնելով Արտաշէ-
սի ձեռքը:) ձեզանից էլ, պարոն Արտաշէս... Նստե-
ցէք, խնդրեմ

Ինքը նստում է:

ԱՐՏԱՇԷՍ, ողջունելով Մարգարտին, դառնում է Լեւոնին:

Դու կամենում էիր անձամբ յանձնել այս հրամա-
նագիրը թաղապետին:

ԼԵՒՈՆ, առնելով ծրարը եւ դնելով սեղանի վրայ:

Անշուշտ... (Մարգարտին:) Ուղիղն ասած, տիկին,
եթէ Արտաշէսի աջակցութիւնը չլինէր, ես մենակ
ոչինչ չէի կարող անել:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Լեւոն...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Կրկին շնորհակալ եմ, բարեկամներս... Այդ հրա-
մանագիրն էլ մեծ ողորմութիւն է... Փառք Աստու-
ծոյ, այժմ գտնէ մի փոքր ժամանակ հանգիստ կը

թողնեն ինձ, թէի այն բռնակալը, ասում են, դիմել
է արդէն Նահանգական Դատարանին, (Գառն ժպտով):
որ քաջ տալով տանեն ինձ նրա դուռը:

ԼԵՒՈՆ

Օ՛, տիկին...

ԱՐՏԱՇԷՍ, որ մնում է ոտքի վրայ:

Զարմանալի ոչինչ չկայ, Լեւոն, օրէնքը տալիս է
նրան այդ իրաւունքը... (Մարգարտին:) Այնուամենայնիւ
զուրկ հանգիստ եղէք, տիկին, մենք ինքներս ճանա-
պարհ կը գտնենք գործելու...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ի՛նչքան վիշտ ու շարժարանք եմ պատճառում ես
իմ բարեկամներին:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Ա՛խ, ի՛նչ էք հրամայում...

ԼԵՒՈՆ

Մի՛թէ պարտաւոր չենք...

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Զ

ՆՐԱՆՔ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, նախասենեակի դռներից:

Ի՞նչ արիք, պարոններ, ի՛նչ չինեցիք: (Հովանոցն ու
վերարկուն տալիս է Անահիտին, որ հետեւում էր նրան):
Կարողացա՞ք մի ճար անել արդեօք:

ԼԵՒՈՆ, վեր կենալով:

Ուրախացիր, հրեշտակս, ուրախացիր. ահա Ոստի-
կանապետի հրամանը, իսկոյն տանելու եմ թաղա-
պետի մօտ: Տիկինը հանգիստ կը թողնեն:

ՀԵՂԻՆԷ

Ի՞նչպէս, մի՞թէ... Օ՜հ, այ ուրախութիւն... (Մարգարտին:) Ջնորհաւորում եմ, հոգիւս... (Վրայ բնկնելով, համբուրում է նրան:) Սրտանց շնորհաւորում եմ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, համբուրելով Հեղինէին:

Ջնորհակալ եմ, Հեղինէս...

ՀԵՂԻՆԷ

Չասացի՞ քեզ, որ Աստուած ողորմած է... Ահա վերջապէս...

Վերցնում է գլխարկը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո՛...

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ գլխագլխիւր... 2^է որ նորին վսեմութիւնը չէ համաձայնում:

Գլխարկը տալիս է Անահիտին, որ վերցնելով եւ Մարգարտի վերարկուն, հովանոցն ու գլխարկը, բոլորը միասին դուրս է տանում ձախ դռնից:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Այդ մասին դուք երկիւղ մի կրէք, քոյրիկս, զբոսագիրն էլ կը լինի:

ԼԵՒՈՆ

Օ՜, այժմ մենք ապահով ենք... (Նրարը ցոյց տալով:) Քանի որ այս կայ, գլխագիր պահանջող չի էլ լինիլ այստեղ:

ՀԵՂԻՆԷ

Տմբ, Լեւոն, տմբ այդ ծրարը, թո՛ղ այսուհետեւ էլ ոստիկանի երես չտեսնենք մենք այստեղ:

ԼԵՒՈՆ

Միամիտ եղիր, էլ ոչ ոք չի նեղացնիլ մեզ:

ՀԵՂԻՆԷ

Փնոք Աստուծոյ, վերջապէս հանգստացանք: Այժմ ես գնամ և ճաշի պատրաստութիւն տեսնեմ:

ԼԵՒՈՆ

Ինձ էլ կը թողնեմ, հոգիս, որ օգնեմ քեզ, այնպէս չէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Կարող ես: (Դպտալով:) 2^է որ մեր նշանաւորն է՝ միասին աշխատել:

Մարգարիտը հետզհետէ տխրում է:

ԼԵՒՈՆ

Անշուշտ... (Արտաշէսին, որ այս միջոցին կանգնած է նկարի առաջ:) Դու այսօր մեր հիւրն ես իհարկէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Իհարկէ... Յոյս ունիմ որ մեր եղբայրը կը համաձայնի մասնակից լինել ընդհանուրիս ուրախութեանը:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Մեծ յօժարութեամբ, բայց մի կէս ժամից յետոյ պարտական եմ գնալու... Կարեւոր գործ կայ և խոստացել եմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Վնաս չունի, մենք ձեզ կը սպասենք թէկուզ մինչև երեկոյ: (Արտաշէսը զուլս է տալիս նրան: Դիմելով Մարգարտին:) Իսկ դու, հոգիս, ինչի՞ այդպէս տխրեցիր... Բաւական է, խնդրեմ, մի փոքր էլ ուրախանանք... Դեռ տես թէ ինչ օրեր ենք անցկացնելու գիւղում... (Արտաշէսին:) Գիտէ՞ք, եղբայր Արտաշէս, Լեւոն այնքան բարի է, որ կամենում է յատկապէս ինձ համար ուսումնարան հիմնել մեր գիւղում:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Հրաշալի՜ր գաղափար, հրաշալի՜ր ասպարէզ գործունէութեան...

ԼԵՒՈՆ, Արտաշէսին:

Այդ մասին դեռ ես չեմ բան ունիմ կարգադրելու...

ՀԵՂԻՆԷ, շարունակելով:

Կարող էք երեւակայել, պարոն Արտաշէս, թէ սրբան ուրախ եմ ես, ինչքան երջանիկ, որ ապրելով սիրած մարդու հետ՝ միևնոյն ժամանակ պարտաւ չեմ մնալու և որ ես ես մասնակից եմ լինելու ժողովրդի յառաջագիւծութեան գործին:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես լիովին ըմբռնում եմ, քոյրիկս, ձեր զգացմունքը:

Հեղինէն գլուխ է տալիս:

ԼԵՒՈՆ

Գիտէ՞ք ինչ, պարոններ... Եկէ՛ք՝ ուղղակի քչներ գնանք մեր գիւղը, հէնց խօսոյն: Համաձայն էք:

ՀԵՂԻՆԷ

Հիանալի՜ է:

ԼԵՒՈՆ, Մարգարտին:

Իդէպ, աիկին, ձեզ վրայ մի փոքրիկ պարտք էլ կայ. յիշում էք... Կը ճաշենք այնտեղ, կ'ուրախանանք և երեկոյեան դարձեալ կը վերադառնանք միասին:

ՄԱՐԳԱՐՏ

Ես համաձայն եմ:

ՀԵՂԻՆԷ, հրճուած:

Հրաշալի՜ է, հրաշալի՜:

ԼԵՒՈՆ, Արտաշէսին:

Իսկ դու ի՞նչ կ'ասես... Կարող ես գործդ վերջացնել և հասնել մեզ ուղղակի կայարան:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Կ'աշխատեմ:

ՀԵՂԻՆԷ

Աշխատեցէ՛ք, եղբայրս, ձեզ հետ միասին մենք աւելի ուրախ կը լինինք...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ես ամենայն միջոց գործ կը դնեմ, որ չգրկեմ ինձ ձեր ընկերակցութիւնից:

ԼԵՒՈՆ, վերցնում է ծրարը:

Իսկոյն կը վերադառնամ: (Կանանց:) Դուք էլ, տիկնայք, պատրաստ եղէ՛ք: (Արտաշէսին:) Տես, մենք կը սպասենք քեզ. շուտով արի, խնդրեմ... Քէֆը քէֆ է...

ՀԵՂԻՆԷ

Ա՛յ թէ կ'ուրախանանք...

ԼԵՒՈՆ, Հեղինէին, որ նրան ճանապարհ է պցում: Հոգեակո... (Համբուրում է ձեռքը) Ես խօսոյն կը պամ...

Դուրս է գնում:

ՀԵՂԻՆԷ

Իսկ ես կ'երթամ, կը պատրաստեմ ամեն բան և յետոյ՝ բարի ճանապարհ. (Գիւմելով Արտաշէսին:) Բայց անպատճառ ձեզ հետ միասին, պարոն Արտաշէս: (Գրկելով Մարգարտին:) Ի՛նչքան ուրախ եմ, ի՛նչքան երջանիկ եմ ես, իմ անգլին Մարգարիտս...

Դուրս է վազում ձախ կողմից:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ Է

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ԱՐՏԱՇԷՍ

ԱՐՏԱՇԷՍ, կարճ լռութիւնից յետոյ, նստելով:
Երջանիկ դոյզ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ես հաւատում եմ, որ Հեղինէս երբէք զղջա-
լու տեղիք չի ունենալ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

Անկասկած... Լիոնը թեթեւամիտ երիտասարդ չէ:
ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, ճանաչում եմ: (Փոքր լռութիւնից յետոյ յողուց
հանելով:) Եթէ ամենայն ամուսնութիւն այդպէս կա-
տարուէր, գուցէ այն ժամանակ ինձ նման թշուառ
կանայք սակաւ լինէին... (Աչքերը սրբում է:): Ներե-
ցէք, պարոն Արտաշէս, ներեցէք իմ արտասուքները:
Ի՞նչ արած՝ բազում այնպէս բերեց, որ ես այսօր ին
հասայ... Իրաւունքներից զնւրկ, անունից զնւրկ, ա-
զատութիւնից զնւրկ...

ԱՐՏԱՇԷՍ

Հանգստացէք, տիկին, աղաչում եմ ձեզ, հանգրս-
տացէք. ձեր զրութիւնն աննկարագրելի ցաւ է պատ-
ճառում ինձ, ձեր արտասուքներն այրում են սիրտս:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դիտեմ, պարոն Արտաշէս, գիտեմ՝ թէ՛ սրչափ
կարեկից էք ինձ:

ԱՐՏԱՇԷՍ, վեր կենալով:

Կարեկից եմ, եւ միմիայն կարեկից... Ո՛չ, տիկին,

ո՛չ, աւելի խորին զգացմունք է ալէկոծում իմ սիրտը:
Հաւատացէ՛ք, տիկին, ես պատրաստ եմ յանձն առ-
նել ամեն տեսակ զոհաբերութիւն, ամեն տեսակ
տանջանք, միայն թէ կարողանամ թեթեւցնել ձեր
զրութիւնը, բարեփոխել ձեր վիճակը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, վեր կենալով:

Բարեկամս... (Մեկնելով ձեռքը:) Իմ անդին, իմ
հաւատարիմ բարեկամս...

ԱՐՏԱՇԷՍ, բռնելով ձեռքը:

Ա՛խ, Մարգարիտս, իմ մանկութեան Մարգա-
րիտս...

Սիրով վառուած՝ ստէպ-ստէպ համբուրում է ձեռքը:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մեղմութեամբ աղաւելով ձեռքը:

Արտաշէս...

ԱՐՏԱՇԷՍ, շարունակելով, կրկին բռնում է ձեռքը:

Այսուհետեւ միայն մահը կարող է բաժանել ինձ
քեզանից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, քաղցրութեամբ:

Բարեկամս... Արտաշէս... Խնդրում եմ...

ԱՐՏԱՇԷՍ, բորբոքուած եւ սկզբում Մարգարիտի ձեռքը
բռնած:

Լսիր, լսիր, Մարգարիտս, աղաչում եմ քեզ, լսիր
ինձ... Թո՛ղ տուր պապանձուած լեզուս բանալ, թո՛ղ
տուր ասել քեզ այն, ինչ որ այսքան տարի չեմ հա-
մարձակուել արտասանելու... Թո՛ղ տուր ինձ ասել,
որ ես սիրում եմ քեզ, սիրում եմ այն օրերից, երբ
զեռ երեխայ միասին խաղում էինք, միասին դուար-
ճանում... Ո՛հ, Մարգարիտս, իմ անդին Մարգարիտս,
եւ քեզ սիրում եմ հոգւոյս բոլոր զօրութիւնով, սի-

բում եմ նշնան, որքան բնութիւնը մարդուս ոյժ է է տուել սիրելու... Աստուած քեզ ինձ համար էր ստեղծել, մարդիկ խլեցին ինձանից...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, սթափուելով:

Արտաշէս, Արտաշէս, դու ինձ տարար բոլորովին մի ուրիշ աշխարհ... Կարծես թէ այս ամենը ցնորք է, լուսազարդ մի ցնորք... Այն, դու ինձ սիրում ես... Վաղուց է որ զգում եմ ես այդ սէրը, վաղուց է որ հասկանում եմ ես զրան... Հաւատա ինձ, Արտաշէս, որ նոյն անսահման սիրով ես ես քեզ եմ սիրում եւ ամբողջ աշխարհում ես ամենաերջանիկ կիներ կը լինէի, եթէ կարողանայի քեզ պատկանել յաւիտեան...

ԱՐՏԱՂԷՍ, հրճուած:

Մարգարիտ... Ուրեմն բոլորը կորած չէ՞ ինձ համար. ուրեմն դեռ ես երջանկութեան յոյս կայ ինձ համար...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, մեկուսի:

Ո՛հ, որքան ապարադդ եմ ես... (Անցնելով մի քանի քայլ:) Նրբան ապարադդ...

ԱՐՏԱՂԷՍ, մօտենալով:

Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ա՛խ, Արտաշէս, խորին անդունդը բաժանում է մեզ միմեանցից... Մեր մէջ կանգնած է մի դարաւոր պարիսպ, որը քանդելու համար դուցէ մեր ամբողջ կեանքը բաւական չլինի:

ԱՐՏԱՂԷՍ

Ոչինչ, ոչինչ արդելք մեզ չի կարող բաժանել այսուհետեւ. մենք սիրում ենք միմեանց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Դեռ երեսայ՝ ես քեզ սիրում էի, չհասկանալով այդ սէրը... Ծնողներս այնպէս արին, որ ես մի անարժան մարդու կին դարձայ... Հատ աշխատեցի, շատ տանջանքներ կրեցի, շատ պատերազմեցի ինքս ինձ հետ, որ սիրեմ նրան, բայց չկարողացայ... Նա իր վարմունքով սիրաս յաւիտեան կտրեց իրանից... Ես համբերեցի, որքան հնարաւոր էր համբերել... Այժմ մենք բաժանուած ենք, ես նրանից ազատուել եմ, նա իրաւունք չունի արգելք դնել իմ երջանկութեանը, որովհետեւ ինքն ապրում է; ինչպէս կամենում է... Բայց հասարակութիւնը իր պահանջներն ունի, իր սահմանած կարգ ու կանոնը, որի առաջ ես պարտաւոր եմ խոնարհուիլ... Ես երջանիկ կը լինէի միայն քո անունը կրելով, Արտաշէս, միայն արժանաւոր ամուսինդ լինելով...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Երկնային հրեշտակս, ես հասկանում քո զգացմունքը, քո արդարացի պահանջը... Այդ մասին ես հէնց այսօրուանից կ'աշխատեմ, դու միամիտ եղիր. ես մի րոպէ անգամ չեմ հանգստանալ, մինչև ազատութիւնդ ձեռք չբերեմ... Բայց մինչև այդ երջանիկ օրը, մինչև որ մեր ամուսնութեան իրաւունքն ստանանք, մինչև որ կարողանանք մեր միութեան ծէսը կատարել մարդկանց առաջ, միթէ մենք արդէն ամուսիններ չենք Աստուծոյ առաջ... Մենք սիրում ենք միմեանց, մեր երջանկութիւնը միայն քեզանից է կախուած, իմ անմահ Մարգարիտ... Տնւր ինձ այդ երջանկութիւնը, ազաշում եմ քեզ, Մարգարիտ. մենք

յաւիտեան երջանիկ կը լինինք... Դու գիտես, որ յաւիտեան կը սիրեմ քեզ, և այս սէրը միայն մահը կարող է դադարեցնել... (Լուսնին:) Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Հաւատացիր, Արտաշէս, ես ևս պակաս չեմ սիրում քեզ, որովհետեւ երբ կամենաս, երբ հարկաւոր լինի, կեանքս կը զոհեմ քեզ, քեզ համար, քո երջանկութեան համար... Բայց որ քեզ պատկանեմ և միևնոյն ժամանակ ուրիշի ամուսինը համարուիմ, այդ ես չեմ կարող. մեր բոլոր երջանկութիւնը թունաւորուած կը լինի...

ԱՐՏԱՋԷՍ

Այդ մասին անհոգ եղիր, իմ թանկագին Մարգարիտ. մենք կը գիմենք հոգեւոր Ատենին և ամենը կը կարգադրուի, ինչպէս պէտքն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ախ, Արտաշէս, չէ որ այնտեղ էլ հարկաւոր կը լինի ապացուցանել, որ նա յանցաւոր է... Ի՞նչպէս կ'ապացուցանենք... Եւ ի՞նչ հարկաւոր են մեզ այդ ապացուցանելը... Ազատութիւնը ես որոնում եմ սկզբունքով... Երեւակայիր, թէ սրբան անբաղդ կանայք կան, որոնք ինձ նման իրանց ամբողջ կեանքը անց են կացնում ցաւով և արատաւորով, որոնք անկարող լինելով տանել իրանց տառապանքները, անձնատուր են լինում կեանքի հոսանքին, կորցնում են իրանց անունը, իրանց պատիւը և նախատինք են կրում այն հասարակութիւնից, որը միակ պատասխանատու է նրանց վաքք ու բարքի համար... Է՛լ բաւական է. պէտք է վերջ ունենայ այս ամենը...

Քո սիրուց զրդուած, իմս Արտաշէս, ինձ նման թըշուառ կանանց սիրուց և կարեկցութիւնից զրդուած, ես հէնց այսօրուանից, բազմաթիւ արտունջներն ու խոշընդոտներն արհամարհելով, բարձրացնում եմ իմ ձայնը իմ անձիս և ինձ նման տառապեալների պաշտպանութեան համար... Թող մեր տառապանքները ապացոյց լինին մեր դատի ճշմարտութեան... Դու ինձ սիրում ես, Արտաշէս, դու պիտի օգնես ինձ, որ կարողանամ ձեռք բերել մեր անկախութիւնը... Ազատութիւն, ազատութիւն նախ և առաջ և այնուհետեւ ես յաւիտեան քոնը կը լինիմ...

ԱՐՏԱՋԷՍ

Ո՛րքան վեհ ես դու այս վայրկեանիս, սրբան պաշտելի...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Երկուսս էլ թշուառ ենք, Արտաշէս... երկուսս էլ պիտի տանջուինք...

ԱՐՏԱՋԷՍ

Ես ամեն բան կը տանեմ, միայն թէ դու երջանիկ լինիս...

ԱՆԱՀԻՏ, բերում է հաճանգական Դատարանի երկու կոչ-

նազիր, որոնցից մէկին կցած են եւ ուրիշ թղթեր:

Նահանգական Դատարանիցն է, տիկին:

Տալիս է Մարգարտին:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, աչքի անցնելով կոչնագրերը:

Ահա այս էր սպառնալիքը... (Կոչնագրերը ձգում է ձախ կողմի սեղանի վրայ:) Ինձ դատարան են կանչում... (Արտաշէսը վերցնում է կցած թղթերով կոչնագիրը եւ աչքի անցնում:) Ի՞նձ կ'ամենում են իմ ամուսնու

ոտներին տակ ձգել... (վերցնում է գրիչը:) Նորին վսեմութիւնը զործեց և այս ստորութիւնը...

Ստորագրում է միւս կոչնագիրը:

ԱՐՏԱՂԷՍ, դառնում են:

Այո, Նորին վսեմութիւնը գիմել է Նահանգական Դատարանին, որ ստիպմամբ ենթարկեն ձեզ նրա իշխանութեանը...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ստորագրած կոչնագիրը տալով Անահիտին, որ իսկոյն դուրս է տանում:

Նա աւելի շուտ իմ դիակը կը տեսնի իր իշխանութեան ներքոյ, քան թէ ինձ կենդանի...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Հանգստացիր, հոգիս, չէ՞ որ այդ ամենը դատարկ ձևականութիւններ են, չէ՞ որ դու, երբ բռնի կերպով ամուսնուդ տունը տանեն քեզ, իսկոյն կարող ես ձգել—հեռանալ այնտեղից:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ես այդ գիտեմ... Գիտեմ, որ տասն անգամ էլ կարող են տանել ինձ ամուսնուս տունը և ամեն անգամ ես կարող եմ նորից հեռանալ այնտեղից, առանց նրա երեսն անգամ տեսնելու... Բայց ինչո՞ւ պէտք է այդպէս անեն, քանի որ ես չեմ կարող կամ չեմ կամենում ապրել նրա մօտ... Ասենք թէ նա չի էլ պահանջում իմ վերադարձը, ենթադրենք, որ իրաւունք էլ չունի պահանջելու, չէ՞ որ ես, այնուամենայնիւ, եմ և մնում եմ մի մարդ առանց իրաւունքների, մի ստրկուհի, որ կախուած է ուրիշի կամայականութիւնից... Ո՛չ և ո՛չ... Ես ուզում եմ ազատ լինել, ազատ և անկախ, տէր և ղեկավարող իմ անձիս...

ԱՐՏԱՂԷՍ, կոչնագիրը դնում է աջ կողմի սեղանի վրայ և մօտենում է Մարգարիտին:

Մարգարիտ, մինչև օրս քո սիրով եմ ապրել, մինչև օրս դու ես եղել միշտ ինձ առաջնորդող փայլուն աստղը... Այժմ երգվում եմ քեզ մեր սուրբ սիրով, երգվում եմ քո արևով, Մարգարիտ, որ կեանքիս միակ նպատակն այսուհետեւ քո ազատութիւնը պիտի լինի...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այո, բարեկամս, մեր երջանկութեան միակ ճանապարհը դա է...

ԱՐՏԱՂԷՍ

Օ՛, հաւատացած եղիր, հոգիս, ես ամենայն միջոց գործ կը դնեմ... Մնաս բարեաւ, ես գնում եմ... (Համբուրում է ձեռքը:) Ես գնում եմ, պահապան հրեշտակս, և, կրկնում եմ, մի բոլէ էլ չեմ հանգստանալ, մինչև որ քո ազատութիւնը ձեռք չբերեմ... Միենայն ժամանակ մինչև հոգոյս խորքը առգործուած լինելով քո զգացմունքներով ու գաղափարներով, խոստումն եմ անում քեզ, որ հէնց այս վայրկեանից բոլոր ուժով պիտի ջանամ, գրեմ, խօսեմ, քարոզեմ ամենայն ժամ և ամենայն տեղ, մինչև որ քո ձգտումներդ, քո ցանկութիւններդ կատարած տեսնեմ—մինչև որ քեզ նման տառապեալները ազատ ապրելու սինդ լինելու, այն օրից, Մարգարիտս, մենք երկուսս միասին կ'աշխատենք ընդհանուր բարօրութեան և երջանկութեան համար... Թող ուրեմն քո սէրը հիմք ու ապացոյց լինի այն սիրոյն, որ մենք պիտի տածենք դէպի մեզ նմանները...

ՄԱՐԴԱՐԻՏ, յուզուած՝ մեկնում է ձեռքը:

Պաշտելիդ իմ Արտաշէս...

ԱՐՏԱՂԷՍ, համբուրելով ձեռքը:

Դու իմ աստուածունին ես, Մարգարիտ... Թո՛ղ տուր մի անգամ համբուրեմ անարատ ճակատդ, որպէս նշան միութեան, և թո՛ղ այդ համբուրքը առաջինն ու վերջինը լինի մինչև մեր պսակադրութեան օրը... (Մարգարիտը մօտեցնում է զլուխը, Արտաշէսը համբուրում է ճակատը): Մնաս բարեալ... (Գնում, վերցնում է կոշնանադիրը): Այժմ՝ դէպի ազատութիւն...

Շտապով դուրս է գնում դիմացի դռնից:

ՄԱՐԴԱՐԻՏ, մենակ:

Այո, դէպի ազատութիւն... Ազատութիւն, ազատութիւն... և միմիայն ազատութիւն...

Մնում է անշարժ:

Վ Ե Ր Զ



ԾԱՆՕԹ ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաց թողած տեսիլները, որոնք կատարուած են առաջին ներկայացման ժամանակ և հրատարակուած են նախընթաց տպագրութիւններում, հետեւեալներն են:

[Երէն 17, հաշ. 11 վերջից:]

ԱՐԿԱԴԻ

Տիկին, տիկին... Աղաչում եմ, լսեցէք... (Առանձին, մինչդեռ Վարդուհին դուրս է գնում ձախ կողմից): Այս կինը խելագարութեան կը հասցնէ ինձ:

Շտապով դուրս է գնում Վարդուհու յետեւից:

ՏԵՍԻԼ Զ

Օրիորդներ՝ ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, գալիս են աջ կողմից:

ԳԱՅԻԱՆԷ, ծիծաղելով:

Ի՛նչպէս քաշ ընկաւ յետեւից:

ԼՈՒՍԻԿ

Տղամարդիկ ամենքն էլ այդպէս են:

ԱՍՏՂԻԿ

Ա՛րի ու մարդ ուղիւր:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Խեղճ Մարգարիտ, յետոյ ի՛նչ աղջիկ է:

ԼՈՒՍԻԿ

Որ իմանայ, սաստիկ կը վշտանայ:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Ոչինչ չտեսն, Լուսիկ, մեղք է:

ԼՈՒՍԻԿ

Ո՛չ, ո՛չ, Գարօ ջան, հօ չեմ գժուել:

ԱՍՏՂԻԿ

Ես անպատճառ կ'ասեմ. ինչո՞ւ ծածկենք... Օ՛, ես տղամարդկանց վրայ չատ եմ բարկացած... Այստեղ՝ Աստուած, Երկինք, քեզ չատ եմ սիրում, իմ շունչս ու կենդանութիւնը դու ես, խոկ այնտեղ՝ մի ուրիշի յեանից գլխապատառ վազում են... Ո՛հ, մէկ թո՛ղ սպասեն:

ԼՈՒՍԻԿ

Բոլորի վրէժը դու հօ չես կարող հանել:

ԱՍՏՂԻԿ

Գոհ կը լինիմ, եթէ մէկից գոնէ վրէժս հանեմ:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Դրանից բան չի գուրս գալ, Աստղիկ, իզուր պէտք է խեղճ կնկայ սիրաբ կոտորես:

ԱՍՏՂԻԿ

Օ՛, անպիտաններ... Իմ օրումը ես մարդ չեմ ուղեւոր:

ԼՈՒՍԻԿ

Ելի լաւ է մարդու գնալ, քան թէ անմարդ պառաւել:

Այս միջոցին երեք զբօսնող երիտասարդներ խորբում կանգնում, խօսում են:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Յետոյ ինչո՞ւ չես գնում:

ԼՈՒՍԻԿ

Ա՛խ, Գարօ ջան. ես ուզում եմ մարդու գնալ, բայց ինձ ոչ ոք չէ ուզում:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ է պակաս:

ԼՈՒՍԻԿ, հեղնօրէն:

Փո՛ղս...

Բոլորեկան բարձրագոյն ծիծաղում են: Երիտասարդները խօսելով գնում, անհետանում են:

Տ Ե Ս Ի Լ Է

ՆՐԱՆՔ, ՀԵՂԻՆԷ

ՀԵՂԻՆԷ, գալով աջ կողմից:

Չեք ծիծաղի ձայնից իմացայ, որ դուք էք:

ԳԱՅԻԱՆԷ, զարմացած:

Ա՛խ...

ԼՈՒՍԻԿ, նոյնպէս եւ միեւնոյն ժամանակ:
Վա՛...

ԱՍՏՂԻԿ, նոյնպէս:

Հեղինէ՛... (շարունակելով): Այդ դժու ես, հոգիս:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, ես ինքս, անգին իմ Աստղիկ... (Ամենքին ձեռք տալով): Բանք, բանք ձեզ...

ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, միասին:

Բանք, բանք...

ԳԱՅԻԱՆԷ, շարունակելով:

Ջատ ուրախացայ, Հեղինէ ջան...

ԱՄՈՒՄԻՆՆԵՐ

ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, միասին:

Մենք ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Նոյնպէս եւ ես, իմ թանկագին բարեկամուհիք...

Ի՞նչպէս էք, ի՞նչպէս է ձեր առողջութիւնը:

ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, միասին:

Լաւ, լաւ. իսկ դու ի՞նչպէս ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Ինչպէս տեսնում էք, փառք Աստուծոյ:

ԼՈՒՍԻԿ

Այս երբ ես եկել, այսպէս յանկարծ սքտեղից ըլլաւ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այսօր առաւօտուայ գնացքով եկայ: Այցելութիւնները գլուխ չունիմ, ներեցէք, թող ոչ ոք չսպասի: Մտածեցի՝ այս գիշեր ամենքիդ միասին այստեղ կը տեսնեմ:

ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, միասին:

Մենք կը գանք քեզ մօտ...

ԱՍՏՂԻԿ, շարունակելով:

Քս այցելութիւնները դու քեզ համար պահիր:

ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, միասին:

Այո, այո...

Գարծեալ երաժշտութիւն, որ ցած ձայնով շարունակ

նակ լսվում է մինչեւ այս տեսիլի վերջը:

ՀԵՂԻՆԷ

Չատ շնորհակալ եմ... Հանգիստ եղէք, ձեզ մօտ գալու ժամանակ ես կը գտնեմ:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Ուրեմն երկուք ես մնալու այստեղ:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, այո, Գարո ջան, իմ հացն այժմ պիտի այստեղ ճարեմ:

ԳԱՅԻԱՆԷ, ԼՈՒՍԻԿ, ԱՍՏՂԻԿ, միասին:

Օ՛, այ ուրախութիւն:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Այստեղ մենք քեզ համար լաւ պաշտօն կը գրտենք, Հեղինէ ջան:

ՀԵՂԻՆԷ

Անշափ շնորհակալ եմ... Մի վախենաք, քաղցած չեմ մեռնիլ:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Իհարկէ... Բայց մէկ ասած, տեսնենք, գնալդ ի՞նչ էր, գալդ ի՞նչ. ի՞նչ պատահեց:

ՀԵՂԻՆԷ

Օ՛, պատմութիւնս երկար է. կ'ասեմ, կ'ասեմ, մէկ օր կ'ասեմ: Միայն ասացէք ինձ՝ Մարգարտին հօ չէք տեսել. այստեղ է, ո՞ր կողմը սրունեմ նրան:

ԳԱՅԻԱՆԷ

Արի, արի, Հեղինէ ջան, հէնց այս րոպէիս քեզ ցոյց տամ. ես գիտեմ, նա որտեղ է նստած:

ԼՈՒՍԻԿ

Ո՛րչափ կ'ուրախանայ, քեզ որ տեսնի:

ԱՍՏՂԻԿ

Էլ ի՞նչ ասել կ'ուզի:

ՀԵՂԻՆԷ

Այո, մենք իրար շատ ենք սիրում:

ԳԱՅԻԱՆԷ, Հեղինէի թեւն առնելով:

Անգին մեր Հեղինէ:

ՀԵՂԻՆԷ

Անգին քոյրերս...

Ամենքն էլ ուրախ-ուրախ եւ թեւ թեւի տուած զուրս
են գնում աջ կողմից: Երաժշտութիւնը զաղա-
րում է:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը

Օրհորդներ՝ ԱՆՈՒՇ, ՆՈՒՆՈՒՇ, ՀՈՒՓՍՕ, գալիս
են ուտօնդից:

ԱՆՈՒՉ

Օ՜հ, յոգնեցայ:

Նստում է եւ հովհարում:

ՆՈՒՆՈՒՇ

Իմ օրումն այսքան չեմ պարել:

ՀՈՒՓՍՕ

Ես էլ... Ի՞նչ հիանալի է պարում:

ՆՈՒՆՈՒՇ

Եւ սրճափ գեղեցիկ է:

ԱՆՈՒՉ, մօտենալով:

Ո՞վ է գեղեցիկ. սեւ մատին էք խօսում:

ՆՈՒՆՈՒՇ

Պարոն Լեոնի, որ մեզ հետ պարում էր այժմ:

ԱՆՈՒՉ

Այն, նա բաւականին գեղեցիկ է, միեւնոյն ժա-
մանակ լաւ երիտասարդ եւ շատ էլ գործունեայ:

ՆՈՒՆՈՒՇ

Դու նրան ճանաչում ես, Անուշ:

ԱՆՈՒՉ

Ի՞նչպէս չէ, Նունուշ ջան, նա մեզ ազգական է:
ՄԻՒՍՆԵՐԸ, միասին:

Միթէ:

ԱՆՈՒՉ

Այն:

ՀՈՒՓՍՕ

Ինչո՞վ է պարտաւում նա:

ԱՆՈՒՉ

Դիւղատանտես է:

ՀՈՒՓՍՕ

Ի՞նչ ես ասում... Ո՞վ կը կարծէր:

ԱՆՈՒՉ

Այն, այն, Հուլիսո ջան, դու պէտք է տեսնես
նրան աշխատելիս, որ հիացած մնաս: Այստեղ, մէկ
մօտիկ գիւղում... ան, անունը մոռացայ... հողեր
ունի վարձած: Ի՞նչ վար ու ցանք, արտեր, այգիներ.
գիւղացիք բոլորն էլ նրա արեւովն են երգում: Միշտ
նրանց մօտ է, նրանց սովորեցնում է իր գիտութիւ-
նը... Մէկ րոպէ հանդիստ չէ մնում. փորում է,
կարում է, յետոյ գալիս՝ կարդում, գրում. մէկ խօս-
քով՝ հազաք ու մէկ բան է շինում, և երբ այստեղ
է լինում, այդպէս գեղեցիկ էլ պարում է:

ՆՈՒՆՈՒՇ

Իրաւ որ հիանալի երիտասարդ է եղել... Իսկ այն
միւսն ո՞վ է, Անուշ ջան, որ նրա հետ խօսում է,
արդեօք չգիտես:

ԱՆՈՒՉ

Ո՞րը, այն ղինուորականը:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Այո՛, ես առաջին անգամ եմ տեսնում նրան այստեղ:

ԱՆՈՒՉ

Մի՞թէ դեռ չգիտես, Նունուշ. նա մեր յայտնի վիպասան Արտաշէս Արամեանն է, որի զբուսածքները մենք այնքան սիրով կարդում ենք:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Մի՞թէ նա է, ինչ ես ասում, Անուշ. երևի դու սխալվում ես, հոգիս:

ԱՆՈՒՉ

Ո՛չ, ո՛չ, Նունուշ, նա ինքն է, հաւատա՛մ. ինձ Լեւոնն ասաց. նրա սրտակից բարեկամն է:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Ջարմանալի բան, զինուորական ու այդպէս զեղեցիկ զբոյժ:

ԱՆՈՒՉ

Ի՞նչ կայ զամանալու, սիրելիս, սւամ տուած է, տուած է:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Իհարկէ, բայց այնուամենայնիւ ինձ համար անսպասելի էր:

ՀՌԻՓՍՍ

Կացիր, Անուշ. չլինի՞ թէ դա այն Արամեանն է, որի համար մի քանի տարի առաջ ասում էին, իբր թէ պատերազմում սպանել են:

ԱՆՈՒՉ

Այո՛, նա է, նա, Հռիփսո ջան. մի գիտնական յանձնաժողովի ղեկավար է նշանակուած այստեղ:

ՀՌԻՓՍՍ

Մի՞թէ:

ԱՆՈՒՉ

Այո՛, Լեոնը պատմում էր, լաւ չհասկացայ... Աշխարհագրական թէ ազգագրական ինչ որ հետազոթիւններ, չգիտեմ:

Գնում, նստում է:

ՀՌԻՓՍՍ

Ափսոս չէր, որ սպանէին... Ահա գեղեցիկ աղաժարդը դա է, Նունուշ ջան, թէ ուզում ես:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Ես պարոն Լեոնին աւելի եմ հաւանում:

ՀՌԻՓՍՍ

Պարոն Լեոնը սրտեղ, նա սրտեղ:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Ո՛չ, ո՛չ, նրան միայն զինուորականի զգեստն է փայլ տալիս:

ՀՌԻՓՍՍ

Ա՛խ, ինչ ես ասում, Նունուշ, գեղեցիկ մարդուն ինչ էլ հագցնես, նա դարձեալ գեղեցիկ կ'երևայ:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Գու ինչ ուզում ես, ասա՛, Հռիփսո, պարոն Լեոնը աւելի գեղեցիկ է:

ՀՌԻՓՍՍ

Ո՛չ, զինուորականն է գեղեցիկ:

ԱՆՈՒՉ, մօտենալով:

Ի՞նչ էք կուում. եկէք ես ձեզ հաշտեցնեմ:

ՆՈՒՆՈՒՉ

Անուշ ջան, թէ արեղ կը սիրես, ուղիղն ասա՛. ո՛վ աւելի գեղեցիկ է՝ պարոն Լեոնը թէ՛ այն նոր եկած զինուորականը:

ՀՌԻՓՍՈ

Տես, Անուշ, առանց կողմնադաշույթեան:

ԱՆՈՒՂ

Ասեմ՝ ով է աւելի զեղեցիկ:

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, միասին:

Այո, այո:

ԱՆՈՒՂ

Ասեմ...

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, միասին:

Խնդրում ենք:

ԱՆՈՒՂ

Ուղիւղը...

ՄԻՒՍՆԵՐԸ, միասին:

Յատուկ խնդրում ենք:

ԱՆՈՒՂ

Այն երկուսից աւելի զեղեցիկը նա է, ով որ...

ՆՈՒՆՈՒՂ

Ով որ...

ՀՌԻՓՍՈ

Ով որ լինէ...

ԱՆՈՒՂ

Ով որ... ով որ մէկն ու մէկիդ ուղէ...

Փախչում է:

ՆՈՒՆՈՒՂ, յարձակուելով:

Ա՛խ, փնէ փշանալու:

ՀՌԻՓՍՈ, նոյնպէս:

Թող քեզ ուղէ, անախատան...

Բոլորեքեան ծիծաղելով վաղում են. Անուշը մոտնում է ոտոնողը, իսկ Նունուշն ու Հովիսոն, պիտ-

տահելով մի խումբ երիտասարդների, նրանց հետ խօսակցելով կամաց-կամաց դուրս են գնում աջ կողմից:

ՏԵՍԻԼ Թ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, պարանոցին մարդատաշար մանակ, ԱՐԿԱԳԻ

ԱՐԿԱԳԻ, շտապով դալիս է ձախ կողմից, բայց տեսնելով Մարգարտին ոտոնողից դուրս գալիս եւ կանդ առնելով, առանձին:

Ա՛խ, կինս...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, իջնելով ոտոնողի աստիճաններից:

Ա՛, դու այստեղ ես... Ի՞նչպէս է որ մենակ ես մնացել:

[Եւ... 18]

[Եւ... 22, 7 Էւ...]

ԱՐԿԱԳԻ

Ուրիշ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Ուրիշ ոչինչ... (Նկատելով բեմի խորքում է-րդ տեսիլի օրիորդներին, որոնցից Գայիանէն տառա է՝ Ահա Մարգարիտը:) Ես այն օրիորդների հետ կը լինիմ... (Առանձին եւ հեղհեղէն:) Ես քեզ սիրում եմ, ասում է... Գնում է դէպի օրիորդները, բայց տեսնելով Հեղի-

նէին, որ առաջ է վազում, զարմացած կանգ է առնում: Միւս օրիորդները, պատահելով մի քանի երիտասարդների, նրանց հետ խօսակցելով անհետանում են:

ԱՐԿԱԴԻ, առանձին:

Աստուած այս կնոջը կատարեալ պատիժ է ստեղծել ինձ համար:

Դուքս է գնում աջ կողմից:

Տ Ե Ս Ի Լ Ժ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՀԵՂԻՆԷ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Այս սմն եմ տեսնում:

ՀԵՂԻՆԷ

Մարգարիտ...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

Իմս Հեղինէ, դժու ես:

ՀԵՂԻՆԷ

Հոգիւս...

Սիրով համբուրում են միմեանց:

[Եւ այլ, էջ 23]

ՆԿԱՏՈՒԱԾ ՎՐԴՊԱԿՆԵՐ

Երես: Տող: Տպուած է: Պէտք է:

1	5	Վերեւ	առժամանակ	առժամանակ
			պարում են:	պարում են: Այ-
				գին լուսաւորած
				է լապտերներով,
				իսկ ոտօնողը—
				ջահերով:
38	14	«	համարում	համարում
41	11	«	տիկին	տիկին
70	2	«	ձեռքը	թիւը
72	9	«	գույն	գույն
111	9	Վերեւ	ՄԱՐԳԱՐԻՏ,	ՄԱՐԳԱՐԻՏ,
			ՀԵՂԻՆԷ:	զոգնուող , ՀԵ-
				ՂԻՆԷ:
116	11	Վերեւ	կարելի է,	կարելի է,
155	5	«	կ'աշխատեմ	կ'աշխատեմ

«ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ» կատակերգութեան առաջին ներկայացումից զոյացած գումարը, 822 ռ. եւ յանձնել էի Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Խորհրդին ի պահպանութիւն, մինչև որ Հայ Դրամատիքական Ընկերութիւնը մի օրինական՝ իր յարատեւութիւնն ապահովացնող կազմակերպութիւն ունենայ: Երբ Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը կերպարանափոխուեց և այդ փոփոխութիւնը վերադարձրեց ինձ իր տոկոսներով, բոլոր գումարը եւ զբի թիֆլիզի Առևտրական Բանկը աճեցնելու:

Հայոց Դրամատիքական Ընկերութիւնը օրինականապէս կազմակերպուելուց յետոյ, վերոյիշեալ գումարը, որ հասել էր 1418 ռուբ. 96 կոպէկի, յանձնեցի այդ Ընկերութեանը այն պայմանով, որ զբաղւած լինելով անձեռնմխելի մնայ, իսկ նրա տոկոսները գործադրուին Ընկերութեան օգտին՝ Վարչութեան բարեհաճ տնօրէնութեան համաձայն: (Տես «Արձագանք» շաբաթաթերթի 1890 թ. № 32 և «Մշակ» լրագրի 1890 թ. № 125 և 1902 թ. №№ 128 և 130:)

Գ. Ս.

Փ Ո Փ Ո Խ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

[Երէ՛ 4, րո՛ւ 14 վերեւ:]

Դու այդպէս ասա, բայց ես ինձ յանցաւոր եմ զգում նրա առաջ. երեսին ուղիղ նայել չեմ կարողանում... Եւ այս ամենը քեզ համար, քո սիրոյ հա-
[Եւ արեւ:]

ԴԱՐՁԵԱԼ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Երես:	Տող:	Տպուած է:	Պէտք է:
5	2	վերեւ:	ոքի:
13	8	«	Շատ, շատ
21	5	«	ճիշդն
23	4	«	հրեշտակ
36	2	«	հրեշտակ
37	11	«	պատերազմի
40	7	«	բացվում
44	12	«	արդեօք,
49	3	«	չատերը

us. upel +

Երես:	Տող:	Տարաբան է:	Պետք է:
50	4	Դեբեհեյ	Հերը
51	10	Վերեհեյ	Մարգարտին
54	14	Դեբեհեյ	ձղում
62	2	Վերեհեյ	օտարներ
77	4	«	չեմ
93	2	Դեբեհեյ	Թէկ շատ
96	12	«	հաստատում
106	10	Վերեհեյ	տմենը...
115	6	«	տանջվում
131	7	Դեբեհեյ	եղբայրա-
147	5	Վերեհեյ	Մարգարտի
150	12	«	խնդրեմ:
155	6	Դեբեհեյ	պատրաստեմ
157	12	Վերեհեյ	համբուրում
159	«	Դեբեհեյ	հասկանում եմ
164	9	Վերեհեյ	Մնաս
172	14	Դեբեհեյ	զամանալու
173	8	Վերեհեյ	Նունուչ ջան
175	5	«	Մարգարտաշար
«	«	Դեբեհեյ	Նկատելով

ԳԱՐՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ռ. Կ.

✓ ԳԻՇԵՐՎԱՆ ՍՍԲՐԸ ԽԷՐ Է, կատակերգութիւն մէկ արարուածով. երկրորդ սպագրութիւն, ուղղած . . .	— 30
ԽԱԹԱԲԱԼԱ, կատակերգութիւն չորս արարուածով. երկրորդ սպագրութիւն, ուղղած	— 50
✓ ՍՍԿԱՆ ՊԵՏՐՈՎԻՉՆ ԷՆ ԿԻՆՔՈՒՄԸ, կատակերգու- թիւն մէկ արարուածով	— 30
✓ ԷԼԻ ՄԷՆ ՋՈՀ, կօմեդիա (կատակերգութիւն) միկ արարուածով. երկրորդ սպագրութիւն, ուղղած . . .	1 —
ՊԷՊՈ, կատակերգութիւն երեք արարուածով. երրորդ սպագրութիւն, ուղղած	— 50
ՔԱՆԴԱԾ ՕԶԱԽ, կատակերգութիւն երեք արարուա- ծով. երկրորդ սպագրութիւն, ուղղած . . . (Տպա- գրուած է)	— 50
ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ, կատակերգութիւն չորս արարուածով. երրորդ սպագրութիւն, ուղղած	1 —

Վաճառվում են Թիֆլիզում՝ Կենդորոնյան, Կովկասյան
և «ԳՈՒՏՏԵՆՔԻՆԻ» գրավաճառանոցներում, և Բաքում՝
Տիկին Մ. Սունդուկյանցի գրավաճառանոցում:

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0357869

56.287

